

‘Teret’ terena

iskustva i vještine u
zonama etnografskih
spoznaja

ZADAR,
21. - 23. svibnja 2025.

GODIŠNJI SKUP HRVATSKOG
ETNOLOŠKOG DRUŠTVA

KNJIŽICA SAŽETAKA

‘TERET’ TERENA – ISKUSTVA I VJEŠTINE U ZONAMA ETNOGRAFSKIH SPOZNAJA

Poticaj ovogodišnjoj temi godišnjeg skupa Hrvatskog etnološkog društva polazi od pretpostavke da se u pozadini svakog oblika etnološkog i kulturnoantropološkog rada nalaze vještine i iskustva, no nedovoljno su adresirani u konačnim rezultatima. Iako se autorefleksivnost u radovima provlači kao važan vid etnografije kao žanra i metode, refleksije s terena nerijetko su zatomljene i marginalizirane kao nedovoljno važne da postanu ishodište složenijih promišljanja, te su često svedene na razinu individualnih kurioziteta ili zanimljivih iskustava. Pretjerana usmjerenost na produkciju rezultata istraživanja u kontekstu sve dominantnije projektifikacije rada, *teror rokova* te istraživačka osamljenost u temama koje odudaraju od prevladavajućih tendencija u struci postavljaju iskustva s terena kao svojevrсни simbolički *teret*. Problematična iskustva terena, kurioziteti koji dijelimo u stankama između istraživanja ili u neformalnim razgovorima s kolegama, prepreke na koje nailazimo tijekom istraživanja, neugodne situacije u koje smo uvučeni, projektni okviri koji određuju tempo rada ili, pak, očekivanja s kojima nas dočekuju na terenu samo su neki od primjera koji određuju *teret* naše profesionalne svakodnevice. S druge strane, nemogućnost odlaska na teren ili nesigurnosti koje na njemu doživljavamo uzimaju se kao nekritički prihvaćeni *status quo* profesije. Takvi su izazovi dodatno pojačani u suvremenom kontekstu u kojem se pozivi na društveni doprinos i opravdanost profesije na „tržištu rada“ preklapaju sa sve većom nesigurnošću, projektnim financiranjem i kompetitivnošću te sve većim administrativnim zahtjevima.

Bilo da je riječ o izložbama, konzervatorskim praksama, znanstvenim istraživanjima ili, pak, privatnim pothvatima u poslovnom okružju, takav *teret* terena koji je analitički prepoznat, ali ostavljen za *neke bolje dane* smatramo važnom točkom za promišljanje o iskustvima i spoznajama struke. Ovim skupom želimo potaknuti raspravu upravo o tome kako iskustva i vještine stečene na terenu (ili bez njega?) utječu na razvoj naše profesije.

Što teren čini *teškim* i kakve izazove sa sobom nose suvremena etnografska istraživanja? Kakve institucionalne, profesionalne i ljudske pritiske pretpostavljaju *teški tereni* i kako se pritisak očekivanja prelijeva u naše osobne i profesionalne živote? S kakvim simboličkim prtljagama ulazimo u terenska istraživanja i kako generacijske razlike mijenjaju naša poimanja i razumijevanje etnoloških i kulturnoantropoloških istraživanja? Kako sva navedena izazovna iskustva utječu na naš pristup stvaranju etnografskih spoznaja i promišljanje same discipline? Što možemo naučiti iz takvih iskustava i koje nove vještine i spoznaje možemo steći? Kako izbjeći *teret terena*, ako je to uopće moguće i nužno?

TEME:

TAMNI TERENI

- Istraživanja tabu—tema ili osjetljivih društvenih konteksta
- Strategije za očuvanje anonimnosti i etičke dileme na tamnim terenima
- Istraživanja ranjivih skupina
- Teški tereni i njihov utjecaj na procese spoznaje
- Suočavanje s izazovima na terenu
- Sigurnost na terenu – strah, iscrpljenost, nelagoda itd.
- Mogućnosti planiranja u nepredviđenim situacijama – potresi, pandemije, konflikti itd.
- Uloga institucija u osiguravanju podrške istraživačima tijekom terenskog rada
- Problem kašnjenja, otkazivanja, nemogućnost odlaska na teren, multitasking.

TERENI U KONTEKSTU DIGITALNOG DOBA

- Prednosti i ograničenja digitalnih terena
- Problemi autentičnosti i reprezentacije u digitalnim kontekstima
- Nelagoda (fizičkog) terena – osobni, institucionalni ili društveni faktori?
- Prekoračenje ograničenja – savjeti i podrška za mlade istraživače

NEMOGUĆNOSTI I PREPREKE U TERENSKIM ISTRAŽIVANJIMA

- Nemogućnosti i prepreke u terenskim istraživanjima
- Prekarnost rada u struci – npr. balansiranje između privatnog života i profesionalnih izazova, financiranje terena, projektifikacija istraživanja, administrativni zahtjevi, improvizacija, kreativni pristupi financijskim ograničenjima
- Etički problem – studenti na terenu, zaštita sugovornika, pitanja anonimnosti, internalizacija institucionalne hijerarhije itd.
- Istraživanje u problematičnim kontekstima – zakonska ograničenja, zaštićena područja, nedostupne lokacije, osjetljive skupine

ODJECI DISCIPLINE NA TERENU

- Očekivanja zajednice – „problematični“ sugovornici, nadmudrivanje na terenu, strategije upravljanja očekivanjima, ideali i praktična iskustva, alijenacija struke
- Koncepti koji proganjaju – koncepti u rukama sugovornika, očekivani odgovori, odnosi moći
- (Ne)prepoznatljivost struke – kako „zaštita“ terenskog rada jača relevantnost etnografskih istraživanja, otvorenost/zatvorenost struke u kontekstu njezine relevantnosti

Članovi programskog odbora:

Tomislav Augustinčić

(Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru)

Danijela Birt Katić

(Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru)

Senka Božić Vrbanić

(Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru)

Dunja Brozović Rončević

(Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru)

Filip Đinđić

(Konzervatorski odjel u Zadru, Ministarstvo kulture i medija)

Jasenska Lulić Štorić

(umirovljenica, Narodni muzej Zadar)

Olga Orlić

(Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb)

Tomislav Oroz

(Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru)

Ivana Radovani Podrug

(Konzervatorski odjel u Splitu, Ministarstvo kulture i medija)

Članovi organizacijskog odbora:

Tomislav Augustinčić, Danijela Birt Katić, Katica Burić Čenan, Jadran Kale,

Mario Katić, Jelena Kupsjak, Tomislav Oroz

(Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru)

Olga Orlić

(Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb)

Vesna Sabolić

(Narodni muzej Zadar)

Organizator: Hrvatsko etnološko društvo

Suorganizator: Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru

Godišnji skup financijski je podržan od strane: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske, Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Sveučilište u Zadru, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Etnografski muzej, Zagreb, Grad Zadar, Zadarska županija

Partneri: Narodni muzej Zadar, Zavičajni muzej Benkovac

POPIS SUDIONIKA:

Tomislav Augustinčić

Odjel za etnologiju i antropologiju
Sveučilišta u Zadru
taugustin21@unizd.hr

Lidija Bajuk

Institut za etnologiju i
folkloristiku, Zagreb
lidija@ief.hr

Tin Balaban

student, Odjel za etnologiju i
antropologiju Sveučilišta u Zadru
tin.balaban997@gmail.com

Sandra Barešin

Muzej betinske drvene
brodogradnje, Betina
sandra@mbdb.hr

Tomislav Barhanović

Muzej Sinjske alke
tomislav.barhanovic@gmail.com

Mia Beck

Etnografski muzej, Zagreb
mbeck@emz.hr

Dora Bednjanec

nezavisna istraživačica
dora.bednjanec@gmail.com

Danijela Birt Katić

Odjel za etnologiju i antropologiju
Sveučilišta u Zadru
dbirt@unizd.hr

Iris Biškupić Bašić

Etnografski muzej, Zagreb
mbeck@emz.hr

Ivana Brzović

studentica, Odjel za etnologiju i
antropologiju Sveučilišta u Zadru
ivanabrzovic06@gmail.com

Zlatko Bukač

Odjel za anglistiku Sveučilišta u Zadru
zbukac@unizd.hr

Katica Burić Čenan

Odjel za etnologiju i antropologiju
Sveučilišta u Zadru
kburic@unizd.hr

Katarina Bušić

Etnografski muzej, Zagreb
kbusic@emz.hr

Marija Čarija

studentica, Odjel za etnologiju i
antropologiju Sveučilišta u Zadru
carijamarija@gmail.com

Nina Čolović

Institut za etnologiju i folkloristiku,
Zagreb
nina@ief.hr

Natali Čop

Narodni muzej Zadar
dokumentacija@nmz.hr

Ivan Čulina

student, Odjel za etnologiju i
antropologiju Sveučilišta u Zadru
iveive4545@gmail.com

Joško Čaleta

Institut za etnologiju i folkloristiku,
Zagreb
josko@ief.hr

Katarina Dimšić

Muzej Slavonije, Osijek
katarina.dimsic@mso.hr

Dora Dunatov

Institut za etnologiju i
folkloristiku, Zagreb
ddunatov@ief.hr

Nikolina Durut

nezavisna istraživačica
nldurut@gmail.com

Katarina Đerek

studentica, Odjel za etnologiju i
antropologiju Sveučilišta u Zadru
katarina.derek6@gmail.com

Maja Ergović

Muzej Turopolja, Velika Gorica
mergovic@muzej-turopolja.hr

Anamaria Franceschi

nezavisna istraživačica
anamaria.franceschi5@gmail.com

Marija Gačić

Heritage chaser j.d.o.o.
marija@enzita.hr

Anja Galić

studentica, Odjel za etnologiju i
antropologiju Sveučilišta u Zadru
anjastela@gmail.com

Ljubica Gligorević

umirovljenica (Gradski muzej
Vinkovci)
ljubicagligorevic235@gmail.com

Ivan Grkeš

Odsjek za etnologiju i kulturnu
antropologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
ivgrkes@m.ffzg.hr

Iva Grubiša

Odsjek za etnologiju i kulturnu
antropologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
igrubisa2@m.ffzg.hr

Tomislav Habulin

OŠ Sesevetska Sela, Sesevetska
Sela – Zagreb / doktorand
Poslijediplomskog doktorskog
studija „Humanističke znanosti“
Sveučilišta u Zadru
thabulin1@gmail.com

Nikolina Hazdovac Bajić

Sveučilište u Dubrovniku
nikolina.hazdovac-bajic@unidu.hr

Mirela Hrovatin

Institut za antropologiju, Zagreb
mirela.hrovatin@inantro.hr

Jelena Ivanišević

Institut za etnologiju i
folkloristiku, Zagreb
ivanisevic@ief.hr

Iva Jambrek

studentica, Odjel za etnologiju i
antropologiju Sveučilišta u Zadru
ijambrek22@unizd.hr

Renata Jambrešić Kirin

Institut za etnologiju i
folkloristiku, Zagreb
renata@ief.hr

Jasmina Jurković Petras

Gradski muzej Virovitica
jasmina.kustosgmvmt@gmail.com

Janja Juzbašić

Gradski muzej Županja
janja.juzbasic@gmail.com

Jadran Kale

Odjel za etnologiju i antropologiju
Sveučilišta u Zadru / Muzej grada
Šibenika
jkale@unizd.hr

Ivana Katarinčić

Institut za etnologiju i
folkloristiku, Zagreb
ivana@ief.hr

Mario Katić

Odjel za etnologiju i antropologiju
Sveučilišta u Zadru
makatic@unizd.hr

Petra Kelemen

Odsjek za etnologiju i kulturnu
antropologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
kelemen@ffzg.unizg.hr

Andrija Kirinčić

student, Odjel za etnologiju i
antropologiju Sveučilišta u Zadru
akirincic23@unizd.hr

Kristina Tamara Franić Koulen

Udruga Arsa Nova
arsa.nova1@gmail.com

Anđela Krajina

studentica, Odsjek za etnologiju i
kulturnu antropologiju, Filozofski
fakultet Sveučilišta u Zagrebu
krajinaandela@gmail.com

Damir Kremenić

Katedra Čakavskog sabora, Kornić
hkd.bradica@gmail.com

Matija Krizmanić

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
/ Filozofski fakultet Sveučilišta u
Zagrebu
matija.krizmanic@pilar.hr

Danijela Križanec Beganović

Etnografski muzej, Zagreb
dkrizanec@emz.hr

Jelena Kupsjak

Odjel za etnologiju i antropologiju
Sveučilišta u Zadru
jkupsjak@unizd.hr

Jasenska Lulić Štorić

umirovljenica (Narodni muzej Zadar)
lulicstoric@yahoo.com

Dunja Majnarić Radošević

umirovljenica (HT muzej Zagreb)
dunja.majnarić@yahoo.com

Suzana Marjanić

Institut za etnologiju i folkloristiku,
Zagreb
suzana@ief.hr

Jelena Marković

Institut za etnologiju i
folkloristiku, Zagreb
jelena@ief.hr

Dubravka Matoković

Gradski muzej Požega
dubravkam@gmp.hr

Marija Melada

studentica, Odjel za etnologiju i
antropologiju Sveučilišta u Zadru
marija.melada78@gmail.com

Lucija Mihaljević

Odjel za sociologiju i
komunikologiju Hrvatskog
katoličkog sveučilišta, Zagreb
lucija.mihaljevic@unicath.hr

Darko Mrkonjić

Društvo za interpretaciju baštine
u turizmu istočne Hrvatske,
Osijek / Društvo za tradicijski
ribolov u Kopačkom ritu,
Bilje-Kopačevo
mrkonjicdarko@gmail.com

Bojan Mucko

Institut za etnologiju i
folkloristiku, Zagreb
bmucko@ief.hr

Ivona Orlić

Etnografski muzej Istre/Museo
etnografico dell Istria, Pazin
ivona@emi.hr

Olga Orlić

Institut za etnologiju i
folkloristiku, Zagreb
olga@ief.hr

Tomislav Oroz

Odjel za etnologiju i antropologiju
Sveučilišta u Zadru
toroz@unizd.hr

Ana Perinić Lewis

Institut za istraživanje migracija,
Zagreb
ana.perinic.lewis@imin.hr

Marina Petak

studentica, Odjel za etnologiju i
antropologiju Sveučilišta u Zadru
marinapetak98@gmail.com

Lana Peternel

Institut za društvena istraživanja
u Zagrebu
lanapeternel@idi.hr

Igor Petričević

Institut za etnologiju i
folkloristiku, Zagreb
igor@ief.hr

Željka Petrović Osmak

Etnografski muzej, Zagreb
zpetrovic@emz.hr

Dan Podjed

ZRC SAZU; Filozofski fakultet,
Sveučilište u Ljubljani, Slovenija
dan.podjed@zrc-sazu.si

Sanja Potkonjak

Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
spotkonjak@ffzg.hr

Dario Poznić

student, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru
dario.poznic@gmail.com

Vedrana Primuž Đipalo

Etnografski muzej Split
vedrana@etnografski-muzej-split.hr

Sanja Puljar D'Alessio

Odsjek za kulturalne studije, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
spuljar@ffri.uniri.hr

Ivan Radojica

student, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru
ivanradojica2@gmail.com

Ivana Radovani Podrug

Konzervatorski odjel u Splitu, Ministarstvo kulture i medija
ivana.Radovani@min-kulture.hr

Marija Raguž Vinković

Medicinski fakultet Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
maraguz@mefos.hr

Lela Roćenović

umirovljenica (Samoborski muzej)
rocenovic.lela@gmail.com

Sani Sardelić

Gradski muzej Korčula
sani.curator.27@gmail.com

Jelena Seferović

Institut za antropologiju, Zagreb / Institut za suvremenu povijest u Ljubljani, Slovenija
jelena.seferovic@inz.si, jelena.seferovic@inantro.hr

Leonora Shala

studentica, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru
lshala2000@gmail.com

Alen Šabanović

Filozofski fakultet, Univerzitet u Zenici, Bosna i Hercegovina / doktorand Poslijediplomskog doktorskog studija „Humanističke znanosti“ Sveučilišta u Zadru
alen.sabanovic@unze.ba

Marija Šarić-Ban

Narodni muzej Zadar
etnoloski.nmz@gmail.com

Kate Šikić Čubrić

Muzej betinske drvene brodogradnje, Betina
kate@mbddb.hr

Bartul Škrabić

student, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru
skrubicb@gmail.com

Nevena Škrbić Alempijević

Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
nskrbic@m.ffzg.hr

Lea Šprajc

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
lea.sprajc@mail.ufzg.hr

Ivana Štokov

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
stokov@ief.hr

Helena Tolić

Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
hetolic@m.ffzg.hr

Oliver Tomić

student, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru
olivertomic28@gmail.com

Ramona Topalović

studentica, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru
ramona.topalovic@gmail.com

Tvrtko Zebec

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
zebec@ief.hr

Manuela Živković

studentica, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru
zivkovicmanuela86@gmail.com

PROGRAM

Srijeda, 21. svibnja 2025.

Svečana dvorana Sveučilišta u Zadru, Mihovila Pavlinovića 1

11:30 – 12:15	Svečano otvaranje (prigodni umjetnički program u izvedbi vokalnog instrumentalnog sastava <i>Študija</i> i folklornog ansambla <i>Fjok</i>)
12:15 – 13:30	Uvodna rasprava Moderatori: Danijela Birt Katić, Tomislav Oroz U muzeju ili na terenu? O usklađivanju muzejske djelatnosti i odlaska na teren Vedrana Primuž Đipalo Lociranje tereta Bojan Mucko Ambivalentnost konzervatorskih terena Ivana Radovani Podrug Na što mislimo kada kažemo teren? Tomislav Augustinčić Teren kao (poslovni) resurs Marija Gačić
13:30 – 14:30	Svečani domjenak
14:30 – 16:15	Panel Terenske refleksije i privrženosti Moderator: Tomislav Oroz Jezik tradicijske prakse i pripadnost zajednici Darko Mrkonjić Kako smo terenili po Cvelferiji Damir Kremenčić Teren – mjesto susreta s drugim i sa sobom Jasenska Lulić Štović Živjeti – nezaobilaz(iti)ni teren Ljubica Gligorević

Teren – iz osobnog iskustva

Dunja Majnarić Radošević

Ostalo je srce na terenu

Lela Ročenović

Dvostruki uljez – istraživač početnik u poziciji između „uljeza“ na terenu i „uljeza“ u struci

Marina Petak

STANKA ZA KAVU

16:30 – 17:45	Panel Muzejski blok i Teren u muzejima i muzeji na terenu Moderatorica: Katarina Bušić Terenski aspekt muzeološkog rada na udaljenoj područnoj etnografskoj zbirci Veli Iž Marija Šarić-Ban, Natali Čop Između terena i edukacije: Novi modeli etnoloških istraživanja i učenja Katarina Dimšić Teren u muzejima i muzeji na terenu Iris Biškupić Bašić, Katarina Bušić, Maja Ergović, Jasmina Jurković Petras, Danijela Križanec Beganović
18:00 – 18:45	Poster panel Moderatorica: Jelena Kupsjak Pregled etnoloških istraživanja Gradskog muzeja Županja 1955.-2025. Janja Juzbašić Od „teških“ kazivača do ključnih suradnika: etnografski izazovi i transformacije u Muzeju betinske drvene brodogradnje Kate Šikić Čubrić, Sandra Barešin Novo ruho Vruljice: studentska etnografija građanske inicijative Tin Balaban, Marija Čarija, Andrija Kirinčić, Ramona Topalović, Manuela Živković, mentor: Jadran Kale

	Prolaženje kroz Vrata terena Ivana Brzović, Ivan Čulina, Katarina Đerek, Anja Galić, Marija Melada, Ivan Radojica, mentor: Jadran Kale Iskustvo terenskog istraživanja – razgovori s ribarima Kristina Tamara Franić Koulen
19:00 – 20:00	Tematska vođena šetnja: Teška baština grada Zadra
Četvrtak, 22. svibnja 2025. Polivalentna dvorana – Providurova palača, Poljana Šime Budinića 3	
09:00 – 10:45	Panel Tereni koje (ne) želimo zaboraviti Moderatorica: Katica Burić Čenan „Ne mogu umrijeti dok god netko brine za mene“ – iskustva terenskog istraživanja starosti, usamljenosti i samoće na području Zagrebačke županije Mia Beck Društvena distanca, etnografska bliskost i afektivni teret stereotipa: Istraživanje iregulariziranih migracija u kontekstu rizika, sekuritizacije i rasijalizacije Igor Petričević Yes, yes, yes... No! What you say? Etnografija (ne)razumijevanja i izazovi terenskog istraživanja Jelena Ivanišević, Tomislav Oroz, Leonora Shala, Bartul Škrabić, Oliver Tomić Težina terena koji je dom: Autoetnografsko istraživanje na Baniji Anamaria Franceschi Istraživanje migracija kao iskustvo teškog terena Anđela Krajina Terenski burnout: suočavanje s teretom teških terena Iva Grubiša
	STANKA ZA KAVU (ATRIJ KNEŽEVE PALAČE)

11:00 – 12:45	Panel Rasterećenost discipline i teret komunikacije Moderatorica: Željka Petrović Osmak Prikupljena građa prošlih terenskih istraživanja kao poprište novih istraživačkih pitanja: o praktičnim i etičkim aspektima vraćanja dokumentiranoj usmenoknjiževnoj građi Lea Šprajc Interdisciplinarnost na terenu: prednosti spoja etnologije i dijalektologije Marija Raguž Vinković Nisam antropolog, ali mogu pogledati... Nostalgija kao teren Zlatko Bukač Jezik gubitka i nelagoda interpretacije svjedočenja kao žanra u etnografiji Nina Čolović, Jelena Marković Izazovi terenskog istraživanja biljaka kao etnografskih subjekata Sanja Puljar D'Alessio Fragmentarna kazivanja – distorzija udžbeničkih etnografskih metoda? Nikolina Durut
	STANKA ZA RUČAK
14:00 – 15:15	Panel Teret izolacije: izazovi etnografskog rada u napuštenim i izoliranim prostorima Moderatorica: Lana Peternel Istraživanje „života u kontejnerima” kroz participativnu etnografiju Lana Peternel, Dan Podjed, Lucija Mihaljević Teret terena: Etnografski izazovi istraživanja doma u kontekstu pomoraca Nikolina Hazdovac Bajić Afektivna infrastruktura i izazovi etnografskog terena u napuštenim područjima Ana Perinić Lewis

	Sami među prazninama: Terensko iskustvo u zaboravljenim krajevima Lana Peternel
15:15 – 16:00	Godišnja izborna skupština društva
16:30	Posjet Zavičajnom muzeju Benkovac i zajednička večera
Petak, 23. svibnja 2025. Polivalentna dvorana – Providurova palača, Poljana Šime Budinića 3	
09:00 – 10:45	Panel Teren pod teretom angažmana Moderatorica: Danijela Birt Katić (S)la(t)ki VS teški teret terena: ‘Predmet’ roga Joško Čaleta, Dora Dunatov Misliti teren angažirane etnografije – generiranje ili diskreditiranje onkraj terena Matija Krizmanić Etnografski teren uoči katastrofe: svjedočenje, osnaživanje i etika angažiranja Sanja Potkonjak Na početku doktorskog rada o majčinskom iskustvu: postavljanje temelja, „pomirenje“ i traganje za vlastitim znanstvenim glasom Helena Tolić Etnografija kao djelovanje za promjene? Metodološke i etičke nedoumice na postindustrijskim terenima Nevena Škrbić Alempijević, Sanja Potkonjak, Petra Kelemen Aktivizam i/ili istraživanje: mreže terenskoga preklapanja na primjeru pokreta za prava životinja Suzana Marjanić Bivanje s mrtvima – problematika terenskog istraživanja liminalnog prostora groblja Dora Bednjanec

	STANKA ZA KAVU (ATRIJ KNEŽEVE PALAČE)
11:15 – 13:00	Panel Teret iza terena Moderatorica: Olga Orlić Osvajanje – prisvajanje – usvajanje Lidija Bajuk Iza terena – profit iz perspektive ravnateljice Ivona Orlić Slatki ili gorki teren Sani Sardelić Posredovanje s opterećenjem Tvrtko Zebec Između ponosa i polemike: Izazovi interpretacije osjetljivih tema u kontekstu Sinjske alke Tomislav Barhanović Uloge etnologa/etnokoreologa u procesu istraživanja Ivana Katarinčić
	STANKA ZA RUČAK
14:00 – 15:45	Panel Baštinski blok Moderator: Mario Katić Sudioničko upravljanje očuvanjem nematerijalne kulturne baštine: ideal ili zbilja? Tomislav Habulin, Mirela Hrovatin Nematerijalni teren Jadran Kale Zenička Čimburijada – Izazovi etnografskog istraživanja na „domaćem” terenu Alen Šabanović Perčin, kika divojačka dika i ženska poculica. Iskustva i rezultati u istraživanju tradicijskog ženskog oglašiva požeškoga kraja Dubravka Matoković

Dubinsko mapiranje i etnografske spoznaje u interakciji s digitalnim kontekstima

Ivana Štokov

Teret terena: Iskustva pješačkog prijelaza ulice dr. Franje Tuđmana u Zadru

Iva Jambrek, Dario Poznić

STANKA ZA KAVU (ATRIJ KNEŽEVE PALAČE)

16:00 – 17:30

Panel Arhivi: nepropitani „teret” u etnološkim/ kulturno-antropološkim istraživanjima

Moderatori: Tomislav Augustinčić, Ivan Grkeš

„Imade navada u ljudskom tijelu”: mjesto afekata u čvoranju muzeja, arhiva i terena

Tomislav Augustinčić

Odnos arhiva i pisane povijesti – mjesto Petra Bulata u povijesti hrvatske etnologije i kulturne antropologije?

Ivan Grkeš

Od arhivske fikcije do umjetničke instalacije na terenu: nove mogućnosti etnografskog angažmana

Renata Jambrešić Kirin

(Ne)snalaženja u istraživanju i interpretaciji osjetljivih arhivskih izvora

Jelena Seferović

Rasprava o ostavinskim raspravama

Olga Orlić

17:30

Zaključak skupa

PREDGOVOR

Ovogodišnji **Godišnji skup Hrvatskog etnološkog društva „Teret’ terena – iskustva i vještine u zonama etnografskih spoznaja”** održava se u sklopu proslave 20 godina postojanja studijskog programa na Odjelu za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru.

Od svojih skromnih početaka, naš je Odjel za etnologiju i antropologiju izrastao u dinamično mjesto susreta, istraživanja i promišljanja. Naši studijski programi i aktivnosti kontinuirano su nastojali aktualizirati raznovrsne teme iz područja etnologije i kulturne antropologije, prateći suvremene društvene izazove i otvarajući prostor za dijalog između prošlih i sadašnjih kulturnih praksi. Upravo zato smo povodom naše okrugle obljetnice ove akademske godine odlučili prirediti svečani program koji uključuje niz predavanja, predstavljanja knjiga, okruglih stolova i konferencija. Kroz te smo događaje željeli predstaviti rad naših kolega, studenata i vanjskih suradnika te pokazati širinu i relevantnost etnoloških i kulturnoantropoloških pristupa u današnjem svijetu.

Godišnji skup Hrvatskog etnološkog društva predstavlja vrhunac ovog obljetničkog ciklusa te posebnu zahvalu upućujemo Upravnom vijeću Hrvatskog etnološkog društva, na čelu s predsjednicom dr. sc. Olgom Orlić, na prihvaćanju našeg prijedloga da upravo naš Odjel bude domaćin ovogodišnjeg skupa.

Prigodni program prilikom otvaranja skupa pripremili su studenti Odjela za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru, okupljeni u vokalno-instrumentalni sastav *Študija** i folklorni ansambl *Fjok***, u sklopu kolegija *Etnoglazbeni i plesni praktikum 1 i 2* pod vodstvom muzikologinje doc. dr. sc. Katice Burić Čenan.

Dobrodošli na naš Odjel, u naš grad i među naše terene – one izazovne, teške, ali uvijek inspirativne – koji ostaju trajni zalag i inspiracija našem znanstvenom i stručnom djelovanju.

Odjel za etnologiju i antropologiju

*ŠTUDIJA

Vokalno-instrumentalni sastav *Študija* čine studenti različitih sveučilišnih odjela, a dolaze iz svih krajeva Hrvatske. Osnovana je već 2012. godine kao muška klapa, na inicijativu studenta Nikole Bojanića. Klapa je 2013. u Zagrebu na Festivalu studentskih klapa osvojila Prvo mjesto publike, a 2014. Drugo mjesto stručnoga žirija. Iduće 2015. *Študija* je sudjelovala i na Mješovitim večerima omškoga klapskoga festivala u Komiži. Posljednjih godina *Študija* je obogaćena instrumentima, većim brojem glasova, ali i provenijencijom tradicijskih napjeva koje izvode u suvremenim aranžmanima.

**FJOK

Folklorni ansambl *Fjok* njeguje izvorne tradicijske plesove iz cijele Hrvatske. I u ovom ansamblu plešu studenti različitih odjela i iz različitih dijelova Hrvatske, a neki od njih su i članovi kulturno-umjetničkih društava u svojim krajevima. U odabiru i uvježbavanju plesova uvelike pomažu demonstratori na kolegiju – studenti Ivan Radojica (ujedno i kolovođa) i studentica Bernarda Klarin.

UVODNA RASPRAVA

Vrijeme i lokacija: srijeda, 21. svibnja 2025., 12:15 - 13:30, Svečana dvorana Sveučilišta u Zadru, Mihovila Pavlinovića 1

Vedrana Primuž Đipalo, Bojan Mucko, Ivana Radovani Podrug, Tomislav Augustinčić, Marija Gačić

Moderatori: Danijela Birt Katić, Tomislav Oroz

U muzeju ili na terenu? O usklađivanju muzejske djelatnosti i odlaska na teren

Vedrana Primuž Đipalo, Etnografski muzej Split
vedrana@etnografski-muzej-split.hr

U predloženom izlaganju iznose se mogućnosti kojima etnolozi muzealci raspolažu u provedbi terenskih istraživanja te se upućuje na to kako one mogu rezultirati ostvarenjem komunikacije s muzejskim posjetiteljima. U izlaganju se polazi od pretpostavke da muzealci zbog obavljanja osnovnih muzejskih djelatnosti – zaštite predmeta, dokumentacije, predstavljanja muzejskih zbirki ili provedbe edukativnih projekata i programa razvoja publike – nerijetko minimaliziraju odlaske na teren. Propituje se činjenica „nepostojanja terena“, s obzirom na to da su muzealci katkad profesionalno „utamničeni“ unutar prostora muzejske institucije, ali i mogućnost korištenja muzejske institucije kao istraživačkog terena. Iz muzejske prakse Etnografskog muzeja Split izdvojiti će se primjeri muzeografskog predstavljanja rezultata terenskih istraživanja putem prezentacije izložbe, edukativnih projekata i etnografskih filmova muzejske produkcije u službi interpretativnog materijala za potrebe stalnog postava.

Vedrana Premuž Đipalo zaposlena je u Etnografskom muzeju Split od 2005. godine. Kao muzejska pedagoginja savjetnica danas obnaša i dužnost ravnateljice Etnografskog muzeja Split. Autorica je nekoliko izložbi, brojnih edukativno-muzejskih programa namijenjenih raznim tipovima posjetitelja, scenaristica i redateljica etnografskih filmova. Sudjeluje u izvođenju nastave Filozofskog fakulteta u Splitu.

Lociranje tereta

Bojan Mucko, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
bmucko@ief.hr

Izlaganje je pokušaj autorefleksivnog lociranja tereta – s jedne strane – u situacijama interpersonalnih isprepletenosti, angažmanima i organskim praksama koje se tek naknadno i reduktivno mogu artikulirati kao terenske, a započete su u izvaninstitucionalnom, umjetničkom kontekstu (improvizirane) medijacije između romske zajednice i raznih gradskih instancija. S druge strane – u institucionalnom kontekstu znanstvenog istraživanja iregulariziranih migracija – težinu mjerim primjerom terenske prakse izvedene volontiranjem u promigrantskom kolektivu, u kontekstu kriminalizacije solidarnosti, akademske projektizacije (i globalne pandemije). Težina se (podmuklo) nakuplja na presjecima raznorodnih registara rada, nagriza granicu između javnog i osobnog, političkog i psihološkog, radnog i slobodnog vremena, legalnog i legitimnog, administrativnog i afektivnog. Pozicije su zapetljane i skliske, a teret ne/vidljiv, zakulisani, ljepljivi, izvedbeni, uslojeni, rastezljivi, nerazlučivi, dobrovoljni, nametnuti, preuzeti, pounutreni. (Potencijalna autoviktimizacija je nenamjerna.)

Bojan Mucko (Varaždin, 1983.) diplomirao je filozofiju, etnologiju i kulturnu antropologiju na Filozofskom fakultetu (2013.) te animirani film i nove medije na Likovnoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu (2014.). Školu dokumentarnog filma RESTART završava 2015. godine. Studijski smjer etnologije i antropologije poslijediplomskog studija Sveučilišta u Zadru završava 2024. godine. Kao autor, istraživač i voditelj projekata u različitim ulogama surađivao je s raznim organizacijama civilnog društva (Udruga za interdisciplinarna i interkulturalna istraživanja, Bacači sjenki, BLOK, Galerija GMK, PANGOLIN, POGON, SF:ius, Udruženje hrvatskih arhitekata, Društvo arhitekata Zagreba, Hrvatsko društvo likovnih umjetnika, Hrvatsko dizajnersko društvo) te muzejskih institucija (Etnografski muzej Zagreb, Etnografski muzej Istre, Muzej Grada Varaždina). Od 2020. radi kao istraživač na Institutu za etnologiju i folkloristiku. Bio je član istraživačkog tima projekta Europski režim iregulariziranih migracija na periferiji Europe: od etnografije do pojmovnika (2020. - 2024.).

Ambivalentnost konzervatorskih terena

Ivana Radovani Podrug, Konzervatorski odjel u Splitu, Ministarstvo kulture i medija
ivana.radovani@min-kulture.hr

Teren je *conditio sine qua non* konzervatorskog posla. Baština koju konzervatori proučavaju i valoriziraju te nadziru njezinu obnovu razasuta je diljem prostora njihova djelovanja i sve što poduzimaju rezultat je poznavanja terena. Služba zaštite u Dalmaciji djeluje 170 godina i konzervatorski odlasci na teren mijenjali su se tijekom tog razdoblja. A današnji terenski obilasci često se razlikuju po pokretnoj, nepokretnoj ili nematerijalnoj baštini (iako se katkad i isprepleću). Sve što baština na terenu „pro(e)življava“ dio je konzervatorskog terenskog iskustva. Izazovi konzervatorskog terena su brojni i mogu biti nelagodni i teški, ali i profesionalno i osobno ispunjavajući.

Ivana Radovani Podrug zaposlena je u Konzervatorskom odjelu u Splitu kao viša stručna savjetnica – konzervatorica za pokretnu i nepokretnu kulturnu baštinu. Obavlja poslove valoriziranja i ažuriranja baze podataka etnografske baštine, rekognosciranja tradicijske arhitekture i opreme prostora te sudjeluje u provođenju upravnog postupka i stručnog nadzora u poslovima zaštite pokretne i nepokretne baštine. Izrađivala je prijedloge za upis u Listu zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske i za upis na UNESCO-vu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva. Sudjeluje u organizaciji Simpozija slovenskih i hrvatskih etnologa konzervatora. Surađivala je na više stručnih projekata i izložbi te na međunarodnim konzervatorskim radionicama.

Na što mislimo kada kažemo teren?

Tomislav Augustinčić, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru
taugustin21@unizd.hr

Izlaganjem se želi ponuditi refleksivno pozicioniranje prema ideji „terena“ i njezino problematiziranje u suvremenoj hrvatskoj etnologiji i (kulturnoj) antropologiji. S *Etnologijom bliskoga* (Čapo Žmegač et al. 2006), uredničkim zbornikom i sveučilišnim priručnikom teren je uveden kao historijski *a priori* u odnosu na koji su postavljeni novi uvjeti i nove mogućnosti etnoloških/kulturnoantropoloških epistemoloških, metodoloških i teorijskih pozicioniranja, reflektirajući angloameričke preokupacije kasnih osamdesetih i devedesetih godina. U posljednjih (uskoro) dvadeset godina ovim zbornikom utemeljena paradigma etnologije bliskoga razrađivana je i disperzirana istraživanjima, publikacijama te sveučilišnim obrazovnim programima. Teren kao ključna imaginativna struktura koja podržava imaginarij i identitet naše discipline u fokusu je ovogodišnjeg skupa. Pritom, teren više nisu samo društveni prostori i ljudi koji se njima kreću u odnosu na koje se istraživač/ica pozicionira

kao insajder/autsajder, prateći ih, nego i prostor subjektifikacije istraživača. Teren se identificira ne s etnografijom (kao istraživačkim procesom, senzibilitetom i rezultatom) ni s metodološkim deklinacijama koliko s istraživačkim tehnikama intervju i promatranja sa sudjelovanjem, čija je prisutnost u dizajnu istraživanja jamstvo ostvarivanja „etnografskog terena“. Ako je teren sinegdoha za etnologiju i (kulturnu) antropologiju, što on otkriva, a što zakriva u svojem prenošenju značenja?

Tomislav Augustinčić (1992., Karlovac) etnolog je i kulturni antropolog, doktorand i asistent na Odjelu za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru, gdje sudjeluje u izvedbi metodoloških i mediteranističkih kolegija. Njegovo doktorsko istraživanje usmjereno je na figuru istraživača u konstrukcijama identiteta braće Mirka i Stjepana Seljana. Istraživački interesi odnose se na problematiku transformacije imperijalnog i post-/kolonijalnog naslijeđa u baštinu, književne antropologije te mediteranskih urbaniteta.

Teren kao (poslovni) resurs

Marija Gačić, Heritage chaser j.d.o.o.
heritagechaser@gmail.com

Promatranje terena kao resursa za poslovno djelovanje otvara razne mogućnosti za primijenjenu etnologiju, ali povlači i neka etička pitanja. Jedna od mogućnosti je uključanje u suvremenu kulturnu produkciju interpretacijom baštine te kreiranjem proizvoda i usluga na temelju terenskih izvida, vlastitih istraživanja ili tuđih terenskih zapisa. Odabirom elemenata lokalne kulture kao dijelom svojeg posla baštinu vraćam zajednicama iz kojih je terenskim istraživanjem „uzeta“. S druge strane postavlja se pitanje: kako protumačiti činjenicu da tim istim privatnim poslom razvijam proizvode i usluge čiju izvedbu naplaćujem? Može li teren biti financijski, tj. poslovni resurs? Je li baština u oksimoronskom odnosu s tržištem ili je moguć suživot poslovnih baštinskih praksi i etike etnološke struke?

Marija Gačić, magistra etnologije i kulturne antropologije te edukacije hrvatskog jezika i književnosti. Diplomirala je 2010. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a trenutačno je u završnoj fazi poslijediplomskog doktorskog studija na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju. Nakon višegodišnjeg rada u Posudionici i radionici narodnih nošnji, Muzeju Đakovštine te Enzita grupaciji, 2021. godine pokrenula je privatnu etnološku praksu osnovavši obrt koji je 2024. prerastao u Heritage Chaser j.d.o.o. Bavi se primijenjenom etnologijom u vidu interpretacije baštine, savjetovanja, edukacije, radionica, izložbi, produkcije kulturnih programa itd. Živi i radi u Strizivojnoj kod Đakova.

PANEL: TERENSKJE REFLEKSIJE I PRIVRŽENOSTI

Vrijeme i lokacija: srijeda, 21. svibnja 2025., 14:30 - 16:15, Svečana dvorana
Sveučilišta u Zadru, Mihovila Pavlinovića 1

Darko Mrkonjić, Damir Kremenić, Jasenka Lulić Štorić, Ljubica Gligorević, Dunja
Majnarić Radošević, Lela Roćenović, Marina Petak

Moderator: Tomislav Oroz

Jezik tradicijske prakse i pripadnost zajednici

Darko Mrkonjić, Društvo za interpretaciju baštine u turizmu istočne Hrvatske, Osijek /
Društvo za tradicijski ribolov u Kopačkom ritu, Bilje-Kopačevo
mrkonjicdarko@gmail.com

Predmetno iskustvo odnosi se na terensku pripremu snimanja televizijske emisije o kopačkom tradicijskom ribolovu tijekom kojeg se autor susreće s preprekama, tabuima, nepredvidivim društvenim kontekstima i (konfuznim) očekivanjima lokalne zajednice, ali i očekivanjima suradnika. Cilj je bio zabilježiti jednu od najosobitijih kulturnih praksi Baranje, uvjetovanu specifičnim prirodnim, geološkim i hidrološkim okolišem. Odlučujuće je bilo i to što je nestajala posljednja generacija kopačkih ribara zbog tridesetogodišnje zabrane ribolova u susjednoj močvari, nakon koje se mještani pretežno okreću zemljoradnji. No ribarska je tradicija ostala duboko ukorijenjena u zajednici, čime je čin (bezrazložne) zabrane ostao trajna kolektivna trauma.

Iako se isprva moglo zaključiti da će se oni koji čuvaju umijeće i tradicijske ribarske alate sami organizirati radi demonstracije ribolova, pokazalo se da je to mnogo složeniji problem. Nakon nekoliko tjedana pojavio se otpor. Dogovoreni sastanak s kazivačima najprije je odgođen, a zatim otkazan bez objašnjenja. Pojedinci s kojima su prethodno obavljani intervjui izbjegavali su susrete, dok su neki otvoreno odbili suradnju. Razgovor o tradicijskom ribolovu izvan zajednice donekle se pokazao kao tabu. To se potvrdilo, jer nakon što je autor vlastoručno izgradio prvi tradicijski ribarski čamac, kao svojevrsni čin inicijacije (i prihvatanja u pleme) majstora važnog ribolovnog umijeća, a osobito nakon simboličnog porinuća u negdašnjem ribolovnom području, barijere u komunikaciji osjetno su popustile. Drugi komunikacijski problem uočen je naknadno provođenjem anketa u kojima se pojavila oštra anomalija, po svemu prouzročena slabijim razumijevanjem hrvatskog jezika, dominantno mađarskog stanovništva. No to upozorava i na svojevrsnu izoliranost zajednice, koja je vjerojatno utjecala i na dubinu

spomenute kolektivne traume. Na drugoj se strani pojavljuje i teret različitih očekivanja dionika, institucija i suradnika. Park prirode opire se ideji revitalizacije tradicijskog ribolova opravdavajući zabranu u kojoj vide temelj vlastita postojanja. Institucije u kulturi teže muzealizaciji baštine, televizija prilagođuje koncept buduće emisije publici (dok potonje u budućnosti može imati znatan utjecaj na predmetnu baštinu).

Darko Mrkonjić, rođen u Osijeku 1959. godine, mag. kulturalnog menadžmenta i mag. medijske kulture sa psihološko-pedagoškom i metodičko-didaktičkom izobrazbom, te izobrazbom za voditelja EU projekata. Tijekom studija prava izaslanik je osječkog SIZ-a kulture od 1978. godine u povjerenstvu za muzejsko-galerijsku djelatnost. Na Pedagoškom fakultetu u Osijeku stječe zvanje stručnog turističkog vodiča 1986. god. Na Kineziološkom fakultetu u Zagrebu 2003. godine stječe status apsoluta, a 2007. na Ekonomskom fakultetu u Osijeku polaže stručni ispit za voditelja poslovnice putničke agencije. Izlagač i autor nekoliko desetaka znanstvenih radova s područja turizma, medija, etnologije, antropologije, kulturalnih studija, lingvistike, informatologije, urbanog menadžmenta i dr.

Kako smo terenili po Cvelferiji

Damir Kremenić, Katedra Čakavskog sabora, Kornić
hkd.bradica@gmail.com

Članovi Etnografske družine Hrvatskog kulturnog društva Braće Radića iz Zagreba tijekom dvadeset i sedam godina odlazili su na teren u Cvelferiju, područje na kraju Hrvatske prema Srbiji, nazvano po dvanaestoj regimenti Vojne krajine. Područje je to Srijema, općina Drenovci, Vrbanja i Gunja, od Posavskih Podgajaca do Strošinaca. Teren se istraživao za udrugu Duhovno hrašće iz Drenovaca.

Radila su se terenska istraživanja nošnji, božićnih običaja, kapelica, darova, i župnih crkava, groblja, pučke arhitekture, provedena su dva projekta za zavičajni muzej i popisani su etnografski predmeti. Postavljena je i izložba crkvenog ruha, na zahtjev domaće udruge. Na teren se odlazilo prije, tijekom i poslije Domovinskog rata, u raznim sastavima ekipa i pojedinačno. Autor se prisjeća raznih događaja i problema u radu, od pozitivnih do teške nelagode, kao i odnosa domaćina prema članovima ekipe – od pokrivanja svih troškova i rješavanja problema do potpunog nemara organizatora terena za boravak istraživača i rezultate rada.

Damir Kremenić je inženjer građevine, magistar etnologije i diplomirani muzeolog u mirovini. Osnivač je i predsjednik Hrvatskog kulturnog društva Braće Radića iz Zagreba i Katedre Čakavskog sabora Kornić na Krku. Autor je više članaka o raznim temama i knjiga Narodna nošnja otoka Krka - Kornić, Narodne nošnje Dubašnice

i Dobrinjska roba. Urednik je više knjiga o nošnjama i Molitvenika Gašpara Vnučića. Osnovao je Zavičajnu etnografsku zbirku Kornić i Čitaonicu Frankopan na Korniću, kao i Etnogaleriju Turopoljski cvjetić u novozagrebačkoj mamutici. Vodi tečajeve i škole glagoljice u raznim mjestima. Kolekcionar je razglednica i etnografskih predmeta. Dobitnik je nagrade Milovan Gavazzi za 2003. za popularizaciju struke među mladima i za životno djelo 2024. godine.

Teren – mjesto susreta s drugim i sa sobom

Jasenska Lulić Štorić, umirovljenica (Narodni muzej Zadar)
lulicstoric@yahoo.com

Tijekom četrdeset godina rada u Etnološkom odjelu Narodnog muzeja Zadar prošla sam gotovo cijeli teren sjeverne Dalmacije prikupljajući različite dostupne podatke o tradicijskoj kulturi ovog područja. Teren sam obilazila sama, s kolegama etnologima, ali i u interdisciplinarnoj ekipi. Usto, jedan dio radnog vijeka živjela sam i u malojoj otopnoj sredini učeći pritom i kako razvijati vlastiti svijet u interakciji s trenutačnim okruženjem. Prikupljajući različite podatke o svim vidovima tradicijske kulture sjeverne Dalmacije i određene artefakte koji popunjavaju zbirke Etnološkog odjela ili ih u njima nema, upoznala sam različite ljude koji su me zainteresirali svojom osobnošću. Ona se primjećivala već i u njihovim odgovorima na postavljena pitanja vezana uz tradicijski život ili se nametala posebnošću uređenja kuće i okućnice ili je, pak, njihov izgled privlačio pozornost odajući dublje slojeve njihove osobnosti. U susretima i razgovorima s njima, upoznavanjem njihovih životnih situacija i odnosom prema njima, upoznavala sam njihov svijet vrijednosti, intime, strahova, borbe, krhkosti, pomno slušajući mnogo toga što su mi željeli povjeriti iz svojeg životnog puta očekujući da ih čujem, ali i da s njima podijelim njihove priče. U ovim sam susretima prepoznavala svoje predrasude, razgrađivala ih i utkivala šire poglede u kojima je bilo sve više prostora za mene i za druge. Njihovi identiteti ostaju zaštićeni te, uglavnom, navodim samo šire područje njihova prebivališta, osim ako je riječ o općepoznatim događajima. Zapravo, ovi terenski susreti, osim profesionalnih doprinosa, pomogli su mi da kritički i otvoreno pristupam sebi i drugima, prihvaćajući život u njegovu punom realitetu. Isprepletanje profesionalnog i privatnog interesa bilo je stalni pokretač mojeg odlaska na teren.

Jasenska Lulić Štorić, viša kustosica i voditeljica Etnološkog odjela Narodnog muzeja Zadar (sada umirovljenica), v. d. ravnateljica Narodnog muzeja Zadar (1999. - 2001.), vanjska suradnica na Odjelu za razrednu nastavu, Odjelu za arheologiju i Odjelu za etnologiju i kulturnu antropologiju Sveučilišta u Zadru (sveukupno sedam godina), autorica je i suautorica izložbi, kataloga, stručnih i znanstvenih članaka te triju knjiga.

Organizatorica je različitih edukativnih radionica. 1989. godine organizirala je Kongres Saveza etnoloških društava Jugoslavije na Filozofskom fakultetu u Zadru, 1991. interdisciplinarni simpozij Otočka žena u Preku na otoku Ugljanu, a od 2012. do 2022. organizatorica je Smotre folklora Zadarske županije koja ubrzo prerasta u manifestaciju Etno dani Zadarske županije.

Živjeti – nezaobilaz(iti)ni teren

Ljubica Gligorević, umirovljenica (Gradski muzej Vinkovci)
ljubicagligorevic235@gmail.com

Tradicionalni teren od prije nekoliko desetljeća za današnje istraživače nije se mnogo promijenio. Osim što je život napredovao, tradicijski život i kultura doživjeli su promjene i nestajanje, a napustile su nas i starije osobe koje su živjele takvu kulturu. Saživjele su i kulturno-antropološke metode rada. Dobre referencije s terena i nekoć i sada su temeljita organizacija, timska ili individualna, međusobno povjerenje, karakteri suradnika, osobnost samih istraživača... Važno je razgovarati sa suradnicima na terenu, možda posljednjim nositeljima baštine određenog kraja iz prošlosti koji je i danas rekonstruiraju te istraživati i bilježiti njihova znanja, prakse, vještine, umijeća na zadanu temu, iako ih je u naše vrijeme sve manje. Ako se to uspjelo realizirati i predstaviti medijima i javnosti prije više godina, postignut rezultat to je veći i snažniji. Pretpostavlja se da medijska prezentacija i javnost stvaraju kritičnu masu za suvremeno prihvaćanje tradicijskih praksi, vještina, umijeća i njihovih nositelja, te naprednih etnoloških misli modernoga vremena u kojem živimo. Naše registriranje etnografsko-etnoloških i kulturnoantropoloških praksi medijski zabilježenih u suvremenom trenutku i identifikacija strukturnih suodnosa u sprezi s javnošću polazište je za pristup interpretaciji građe, njezinoj analizi, komparaciji i sintezi, kao i reinterpretaciji određenih etnološko-kulturno-antropoloških tekstova uz potrebno istraživanje. Digitalni svijet u današnje vrijeme nudi „teren na dlanu“ – pregršt vizualnih i verbalnih informacija i reminiscencija o prošlosti, ali i suvremenosti, u interpretaciji mladih naraštaja, koje su, uza sve metode istraživanja podložne dodatnim provjerama i analizama. Tijekom predavanja proteklih desetljeća bile su istaknute razlike i sličnosti terenskih istraživanja u prošlosti i tada, promjene i dostupne mogućnosti istraživanja, nepredviđene situacije, odjeci rada na terenu te povratno dijeljenje stečenih spoznaja i rezultata istraživanja sa sadašnjim suradnicima na terenu i njihovim znanjima, vještinama i umijećima.

Ljubica Gligorević dugogodišnja je kustosica, etnologinja i muzejska savjetnica Gradskega muzeja Vinkovci. Istraživala je i obrađivala sve oblike i očitovanja tradicijskoga života i kulture područja istočne Hrvatske. Ustrojila je Etnološki odjel s

bogatim i raritetnim fundusom predmeta te fotografsku, fonografsku i drugu sekundarnu dokumentaciju. Autorica (koautorica) je više od 60 etnoloških izložbi s katalogom ili bez njega, multimedijskog etnološkog postava *Etnologija Vinkovaca* i okolice na površini od 700 m² u kojem je upriličeno 158 kulturoloških događaja. Napisala je više od dvije stotine stručnih i znanstvenih radova, više od 150 stručno-popularnih članaka, nekoliko knjiga, autorica je 50 arhiviranih tjednih jednosatnih radijskih emisija *Iz tradicijskog života* i 50 jednosatnih tjednih emisija vezanih uz dječji tradicijsko-suvremeni svijet (Radio Vinkovci, 1993. - 1994.) te 99 tjednih jednosatnih televizijskih emisija s etnološko-muzeološkom podlogom *Gori lampa*, (Vinkovačka televizija, 2006. - 2009.). Za svoj rad dobitnica je triju Nagrada za životno djelo i više drugih pojedinačnih nagrada i priznanja.

Teren – iz osobnog iskustva

Dunja Majnarić Radošević, umirovljenica (HT muzeju u Zagrebu)
dunja.majnarić@yahoo.com

Iz razgovora s etnologima tijekom godina sam shvatila da se mladi etnolozi istraživači teško snalaze na terenu, pa sam pokušala iz svojeg bogatog terenskog rada izuzeti neke primjere koji bi pokazali što je potrebno da rad bude uspješan. Ovdje su tri različite priče, s tri različita mjesta koje opisuju navedene probleme. Kao prvo, istraživač mora razgovjetno pitati i pritom u pitanju NE navoditi potencijalni odgovor. Sam etnolog pritom treba imati ZNATIŽELJU koju sam navela u primjeru Pasičine i Staševice u Dalmatinskoj zagori. Pasičina je sasvim napušteno selo, u konačnici, zbog potresa. U blizini je Staševica, kao novonastalo naselje uglavnom od izbjeglih iz Pasičine. Samo znatiželjan istraživač nastavio bi tražiti elemente tradicijske kulture Pasičine među iseljenim stanovnicima u Staševici. Drugi važan problem u tom poslu jest STRPLJIVOST. To sam naučila od prof. Olge Oštrić na terenu u Bukovici gdje je potrošila cijeli jedan sat u razgovorima na različitu temu kako bi došla do cilja. Bila je to fotografija starinske stolice, tzv. katrige.

Treći važan problem za mladog etnologa istraživača jest POVEZIVANJE raznovrsnih saznanja u svrhovitu cjelinu. U mojem slučaju to je bila izložba „Posavska svadba“ na području Sisačke Posavine. Terenski rad u petnaestak sela, čitanje iz odgovarajuće literature, prikupljanje starih fotografija, nazočnost pravoj svadbi, suradnja s obližnjim KUD-om, snimanje važnih trenutaka za taj obred itd. Nakon dvije godine rada i odgovarajućih priprema postavili smo izložbu u krilu prvoga kata Staroga grada u Sisku gdje je kao lijepa cjelina bila u postavu nekoliko godina. Nadam se da će ovih nekoliko natuknica pomoći mladim etnologima istraživačima u njihovu terenskom radu.

Dunja Majnarić Radošević, etnologinja i muzejska djelatnica (Zagreb, 1950.). Diplomirala je etnologiju, talijanski jezik i književnost te engleski jezik i književnost 1976. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 2003. je muzejska savjetnica.

U Muzeju Staro selo Kumrovec radila je 1978. kao prvi ondje zaposleni kustos etnolog. U razdoblju od 1979. do 1986. bila je kustosica Etnografske zbirke u Muzeju Sisak. U to je vrijeme bila autorica i suautorica niza izložaba i pratećih kataloga. Od 1986. do kraja 2009. bila je zaposlena u PTT/HPT/HT muzeju u Zagrebu gdje je 15 godina obnašala i dužnost voditeljice Muzeja. Svojim izlaganjima sudjelovala je na domaćim i stranim skupovima, a tekstove je objavila u stručnim publikacijama (*Informatica museologica*, Godišnjak gradskog muzeja Sisak, Bakarski zbornik ...). Bavi se muzeološkim temama, a od etnografskih sadržaja zanimaju je tekstilno rukotvorstvo te život i običaji stanovnika na područja Siska i okolice, Gorskog kotara, Bakra i okolice te otoka Krka. Autorica je koncepcije te voditeljica pet Etnoloških škola Hrvatskog etnološkog društva (od 2001. do 2005). Od 1. siječnja 2010. je u mirovini.

Ostalo je srce na terenu

Lela Roćenović, umirovljenica (Samoborski muzej)
roćenovic.lela@gmail.com

Sakupljajući podatke o pojavi iz materijalne, socijalne i duhovne kulture, autorica je često boravila na terenu: u Crnoj Gori, a najviše u Hrvatskoj, i to na području Samobora i okolice u svojstvu više kustosice Samoborskog muzeja. Pri bilježenju saznanja služila se metodom otvorenog intervjua, promatranja, a katkad i promatranja sa sudjelovanjem. Pri sakupljanju građe polazi od uloge objektivnog promatrača etnologa (tzv. etska pozicija). S upoznavanjem kazivača, njihovih stajališta, iskustava i životnih priča postupno je bila „uvučena“ u tzv. emsku poziciju, to jest počinje se priklanjati kazivačima. Ipak, u završnoj fazi autorica se opet pokušava vratiti na početni položaj objektivnog promatrača, ali pitanje je koliko joj to uspijeva. Navedena središnja faza istraživanja u kojoj se razvijaju odnosi ispitivač – kazivač tema je ovoga rada. Razvijeni odnosi pretvarali su se u pozitivnu energiju između etnologa i kazivača, pa i u izrazite simpatije i povjerenje koje je rezultiralo katkad i ispovijedanjem o najintimnijim sferama njihova života, katkad u oba smjera. Ovdje se autorica divi njihovoj snazi, njihovoj vitalnosti, mudrosti, osobnosti i vedrini koju zadržavaju i u poznoj životnoj dobi. Dakle, njihovim individualnostima koje obično u završnim etnološkim radovima ostaju onkraj etnologije gdje su kazivači često samo izvor podataka za etnologue. Iskustvo s „teškim“ terenima autorica je imala u vezi s izlaganjem građe tzv. ratne etnografije te pri istraživanju kulture pojedinih socijalnih skupina ili nekim specifičnim temama. Iznosi i svoja iskustva u vezi sa zaštitom identiteta pojedinih kazivača. Također se bavi problemima na koje je nailazila pri otkupu predmeta za etnografsku zbirku muzeja upravo zbog različitih značenja koja su im njihovi vlasnici pridavali.

Lela Roćenović diplomirala je sociologiju i etnologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i 1991. magistrirala na temu Samoborskog fašnika. Radni vijek provela je u Samoborskom muzeju na položaju više kustosice etnologinje gdje je i umirovljena 2017. O nošnjama samoborskog kraja, godišnjim običajima te temama ratne etnografije pisala je u brojnim katalozima i tiskovinama. Godinama surađuje s lokalnim radiom na temu običaja. Autorica je brojnih radionica te inicijator zaštite nematerijalne kulturne baštine samoborskog kraja. Autorica je knjige „Bedaki noriju saki dan a pametni samo na fašnik” (2011.). Radi radioemisije, zaštite baštine i radionice i danas sakuplja terensku građu.

Dvostruki uljez – istraživač početnik u poziciji između „uljeza“ na terenu i „uljeza“ u struci

Marina Petak, studentica, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru
mpetak@unizd.hr

Pri prvim ulascima u teren studenti se suočavaju s novim izazovima za kakve ih nijedan teoretski kolegij ne može potpuno pripremiti. Oslanjajući se na naučeno, u predavaonici pokušavamo sami sebe što ispravnije usmjeriti, no ključno je zapravo ono što dolazi sa samim iskustvom dizajniranja i provođenja terenskih istraživanja. Metodologija u teoriji i metodologija u praksi nisu jednake. Metoda koju provodimo na terenu je nepredvidiva, specifična i kontekstualno uvjetovana, a sam kontekst terena je slojevit. Uz usvajanje novih znanja i polaganje ispita nerijetko dolazi do osjećaja pritiska, što pod utjecajem okoline, a što iz vlastite želje za uspjehom. Osjećaj pritiska i strah od neuspjeha utječu na razvoj unutarnjeg osjećaja kompetentnosti i autoriteta pri istraživanju te interpretaciji i pisanju. Počinjemo postavljati sami sebi pitanja kojima preispitujemo vlastitu poziciju, poput „Razumijem li uopće dovoljno ovo čime se bavim?“. Manjak iskustva u odnosu na starije studente i studentice te profesore i mentore može stvoriti osjećaj nepripadanja. Drugim riječima, u trenutku bivanja na terenu mladi istraživač/ica osjeća se poput uljeza na nepoznatom mjestu, ali i uljeza među iskusnijim istraživačima. Ovim izlaganjem, među ostalim, otvorila bih pitanja kako u ulozi mladog istraživača/ice otkriti vlastitu poziciju unutar struke te na koje načine najbolje primijeniti znanja i vještine koje usvajamo tijekom studija. Nadalje, kako prebroditi vlastita očekivanja i pretpostavljena očekivanja drugih pri provođenju prvih istraživanja.

Marina Petak je sveučilišna prvostupnica etnologije i antropologije te sociologije, u akademskoj godini 2024./2025. studentica druge godine diplomskog studija na Odjelu za etnologiju i antropologiju te Odjelu za lingvistiku na Sveučilištu u Zadru. Tijekom studija sudjelovala je i trenutačno sudjeluje na nekoliko projekata i istraživanja na Sveučilištu i izvan njega; u sklopu kolegija, u obradi materijala kvalitativnog istraživanja, volonterski, kao članica istraživačkog tima... Uz završni rad iz sociologije na temu

digitalizacije obrazovanja te seminarska istraživanja na diplomskom studiju bavi se pitanjima utjecaja digitalizacije u različitim kontekstima. Ostala područja interesa obuhvaćaju kvalitativne metode istraživanja, analizu diskursa, pragmatiku, lingvističku antropologiju, hermeneutiku, antropologiju religije, folkloristiku.

PANEL: MUZEJSKI BLOK I TEREN U MUZEJIMA I MUZEJI NA TERENU

Vrijeme i lokacija: srijeda, 21. svibnja 2025., 16:30 - 17:45, Svečana dvorana
Sveučilišta u Zadru, Mihovila Pavlinovića 1

Marija Šarić-Ban, Katarina Dimšić, Iris Biškupić Bašić, Katarina Bušić, Maja Ergović,
Jasmina Jurković Petras, Danijela Križanec Beganović

Moderatorica: Katarina Bušić

Terenski aspekt muzeološkog rada na udaljenoj područnoj etnografskoj zbirci Veli Iž

Marija Šarić-Ban, Narodni muzej Zadar
etnoloski.nmz@gmail.com
Natali Čop, Narodni muzej Zadar
dokumentacija@nmz.hr

Područna etnografska zbirka Veli Iž nastala je i otvorena je za javnost 1975. godine zahvaljujući donacijama mještana otoka Iža, a za organizaciju prikupljanja građe i poticanje mještana na donacije kao i za daljnje održavanje i čuvanje zbirke za potrebe posjeta bile su zaslužne jedna mještanka i jedna učiteljica. Zbirka je od osnivanja do 1994. bila u vlasništvu Mjesnog odbora Veli Iž, nakon čega prelazi pod stručnu i administrativnu skrb Narodnog muzeja Zadar kao Područna etnografska zbirka Veli Iž. Od samog početka stručnu i savjetodavnu pomoć u postavljanju predmeta kao stalnog postava kao i aktivnosti vezanih uz preventivnu zaštitu predmeta, dokumentiranje građe i reviziju obavljale su stručne djelatnice Narodnog muzeja Zadar. U ovom radu osvrnut ćemo se na iskustva djelatnica vezana uz muzeološki rad na ovoj udaljenoj zbirci s posebnim osvrtom na stanje u kojem se nalazi zbirka danas te perspektivama za njezinu budućnost kao i nekadašnji i aktualni odnos lokalne zajednice prema tom dijelu njihove baštine.

Marija Šarić-Ban, voditeljica Etnološkog odjela NMZ-a, kustosica, rođena 29. 2. 1964. god. u Zadru. Zaposlena je na radnom mjestu kustosa u Narodnom muzeju Zadar. Vodi zbirku *Tkanja* i tapiserija Ivana i Ane Tomljanović i ostalih trinaest zbirki Eo- NMZ. Vodi i Područnu etnografsku zbirku Veli Iž. U NMZ pokreće izložbeno-edukacijski autorski projekt *Sjećanje na prošlost i buđenje sadašnjosti* niz različitih izložbi, edukacija i performansa. Danas uz vođenje jednodnevne stručne muzejske djelatnosti i izložbe Etnološkog odjela NMZ kroz Dizajnerski studio EO- NMZ razvija i izložbeno-edukacijske projekte uz radionice od ideje do realizacije na području scenskih i likovnih umjetnosti vezane uz izložbe NMZ. Dobitnica je nagrade Grada Zadra.

Natali Čop, rođena je u Zadru 8. svibnja 1972., gdje završava osnovnu i srednju školu. Diplomirala je na Odjelu za povijest umjetnosti i talijanski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Zadru. Zaposlena 1999. u Narodnom muzeju Zadar u svojstvu kustosa dokumentarista gdje se samostalno i u suradnji s kustosima brine o nizu stručnih dokumentacijskih procesa; provodi procese digitalizacije muzejske građe i dokumentacije; sudjeluje u koordinaciji muzejske internetske stranice, Facebooka i YouTube kanala; inventarizirala je Područnu etnografsku zbirku u Velom Ižu i zbirku donacija obitelji Petrović. Priredila je više autorskih izložbi i izložbi u suautorstvu na različite teme vezane uz muzejski fundus, događaje i povijest muzeja. Rezultate stručnog rada objavljuje putem kataloga izložbi te tekstova na stručnim skupovima, prezentacijama, predavanjima i priložima na muzejskoj internetskoj stranici. 2007. promaknuta je u zvanje viši dokumentarist, a od 2023. u zvanje muzejski savjetnik dokumentarist.

Između terena i edukacije: Novi modeli etnoloških istraživanja i učenja

Katarina Dimšić, Muzej Slavonije, Osijek
katarina.dimsic@mso.hr

Cilj je izlaganja predstaviti projekt koji je u Muzeju Slavonije pokrenut protekle godine. Radi poticanja terenskih istraživanja u etnologiji (ali i drugim humanističkim znanostima), Muzej je u suradnji s Filozofskim fakultetom Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku organizirao terensku nastavu za studente kolegija Hrvatska usmena književnost (studij Hrvatskog jezika i književnosti). Ovakav način istraživanja povećava kvantitetu građe – riječ je o skupinama studenata koje istodobno intervjuičaju veći broj kazivača na zadanu temu. Ovaj tip nastave u sklopu kolegija priprema studente na slične izazove u njihovim budućim profesijama te ih uči metodama prikupljanja građe na terenu. U isto vrijeme muzejska baza obogaćuje se većom količinom podataka prikupljenih u relativno kratkom vremenu. Ti su podaci potom polazna točka dubljih etnografskih (i drugih) istraživanja, a baza u koju se kazivanja pohranjuju ujedno je i

baza imena i potencijalnih budućih suradnika na terenu, poznavatelja određene teme. Terensko istraživanje Muzeja Slavonije i Filozofskog fakulteta organizirali su stručnjaci iz različitih područja (u ovom konkretnom slučaju etnologije, povijesti i ekohistorije te književne teorije), a to i pri početnom prikupljanju podataka i pri konačnoj analizi daje različite rezultate i nove perspektive, što, smatram, etnologiji i muzejskim etnografskim odjelima nedostaje.

Iako se ovakvim načinom istraživanja etnografski teren stavlja u drugi plan na račun edukacije novih naraštaja istraživača, građa koja se skupi postaje polazište istraživanja različitim tipovima istraživača. U konačnici, svako sabiranje građe na terenu dobro je došlo dokle god je na odgovarajući način pohranjeno, kako bi bilo dostupno drugim sadašnjim i budućim istraživačima. Radom će se prikazati koje su pozitivne, a koje negativne strane takve forme terenskog istraživanja, a konačni je cilj potaknuti interdisciplinarna terenska istraživanja.

Katarina Dimšić završila je diplomski studij etnologije i kulturne antropologije te muzeologije i upravljanja baštinom. Suradivala je na brojnim projektima kulturnih institucija i udruga vezanih uz digitalizaciju rukopisne i baštinske građe, zapisivače i sakupljače te kulturno-umjetnički amaterizam. Organizirala je skupove, festivale, izložbe i druge događaje. Trenutačno je zaposlena kao kustosica u Etnografskom odjelu Muzeja Slavonije u Osijeku.

Panel:

Teren u muzejima i muzeji na terenu

Iris Biškupić Bašić, Katarina Bušić, Maja Ergović, Jasmina Jurković Petras, Danijela Križanec Beganović

Panelom se želi problematizirati pitanje provođenja etnografskih terena, kao i aktivna uloga kustosa etnologa, odnosno muzeja koji kustos predstavlja na terenu među suradnicima. Zaokuplja nas temeljno pitanje: Koliko su zastupljeni etnografski tereni među muzealcima? Panelisti će izložiti svoja višegodišnja iskustva muzejskog rada i upozoriti na to s kakvim su se sve izazovima susretali u svom terenskom radu – od raznovrsnih mjesta, ciljeva i načina istraživanja preko pitanja sigurnosti na terenu, potrebnih kompetencija, istraživačke osamljenosti, etičkih dilema do odjeka discipline u istraživanoj zajednici, javnosti, ali i u samoj instituciji iz koje polaze. Pet pogleda iz muzejskog svijeta ponudit će dio raznovrsnih iskustva muzejskog rada na „teškom terenu“.

Iris Biškupić Bašić

Različiti izazovi rada na terenu: nepoznat teren, stvarne opasnosti, ideali i praktična iskustva sa sugovornicima.

Katarina Bušić

Izazovi rada na projektu obnove nošnji nakon poplava u Cvelferiji u Županjskoj Posavini: emotivna (ne)angažiranost, nezahvalna uloga etnologa muzealca pri kreiranju „novih“ tradicija, kompleksnost rada sa zajednicom i brojnim dionicima projekta.

Maja Ergović

Što na terenu radi etnolog dokumentarist: na primjeru istraživanja drvene arhitekture Turopolja preispitat će se uloga i značenje dokumentacije na terenu kao i značenje za muzej pri prikupljanju terenske dokumentacije.

Jasmina Jurković Petras

Osobne „bitke“ za teren u zavičajnim muzejima, od mreže suradnika i osobne involviranosti, financijske potpore do administrativnih izazova: koliko i kako muzealci odlaze na teren te koja je stvarna razlika između specijaliziranog i muzeja kompleksnog tipa?

Danijela Križanec Beganović

Koliko nas rad kustosa zaduženog za zbirke usmjerava u istraživačkim nastojanjima – odgovornost prema muzejskim zbirkama; iskustvo i vrste istraživačke osamljenosti.

Iris Biškupić Bašić, Etnografski muzej, Zagreb

irisbb@emz.hr

Muzejska savjetnica zaposlena u Etnografskom muzeju u Zagrebu. Tijekom godina područje rada i istraživanja usmjerila je na proučavanje etnografskih tema – dječjih igračaka, obrta, medicarsko-svjećarskog obrta, nematerijalne baštine te odnosa tradicije i suvremenosti u istraživanju navedenih tema. Autorica je više od pedeset izložbi u Hrvatskoj i inozemstvu. Objavljivala je radove u monografijama, časopisima, katalogima te pisala scenarije za filmove s etnološkim temama. Diplomirala je etnologiju, povijest umjetnosti i bibliotekarstvo na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je i magistrirala te doktorirala. Za zasluge u kulturi odlikovana je Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića.

Katarina Bušić, Etnografski muzej, Zagreb

kbusic@emz.hr

Muzejska savjetnica u Etnografskom muzeju u Zagrebu; autorica i suautorica izložbi, znanstvenih, stručnih i popularnih članaka. Bavi se kulturom odijevanja, posebno narodnim nošnjama u društvenoj mijeni i scenskoj folklornoj primjeni te kulturnim identitetom Šokaca na širem panonskom prostoru. Članica je stručnih savjetodavnih tijela za područje kulturno-umjetničkog amaterizma, nematerijalnih kulturnih dobara i tradicijskih i/ili umjetničkih obrta. Dobitnica Godišnje nagrade HED-a „Milovan Gavazzi“ u kategoriji muzejskoga rada (2019.) i Posebnoga priznanja za

stručni rad na području primijenjene etnologije te doprinos vidljivosti etnološke i kulturnoantropološke struke u Hrvatskoj i inozemstvu (2015.).

Maja Ergović, Muzej Turopolja, Velika Gorica

mergovic@muzej-turopolja.hr

Viša kustosica, dokumentaristica zaposlena u Muzeju Turopolja od 2016. godine. Diplomirala je etnologiju i informatologiju, smjer muzeologija. Karijeru u struci počinje 2006., volontirajući u Hrvatskom školskom muzeju, od 2007. do 2011. u Etnografskom muzeju u Zagrebu na poslovima preparatora i kustosa. 2012. i 2015. radi kao zamjena na poslovima kustosa u Muzeju Turopolja. U razdoblju 2014. – 2016. radila je na projektu „Dokumentiranje tradicijskog graditeljstva na području Velike Gorice“. Autorica je nekoliko izložbi i voditeljica projekta „Ruralno graditeljstvo na području Turopolja – 2022. - 2023.“, koji je rezultirao izložbom „Planjke – Vugli – Cifre. Dokumentiranje drvene arhitekture Turopolja – starija i novija građa u dijalogu“. Izložba je nagrađena godišnjim nagradama Hrvatskog muzejskog društva i Hrvatskog etnološkog društva.

Jasmina Jurković Petras, Gradski muzej Virovitica

jasmina.kustosgmtv@gmail.com

Zaposlena u Gradskom muzeju Virovitica kao kustosica etnologinja. Bavi se zavičajnim temama godišnjih i životnih običaja, interkulturalnim dijalogom i manjinama u virovitičkom kraju, identitetom i starosjediocima Virovitice, nematerijalnom baštinom i suvremenim utjecajima. Zbirke obogaćuje materijalnom i nematerijalnom građom, a posebno radi na sustavnoj muzejskoj edukaciji i pedagoškim sadržajima etnološke tematike usmjerenima na predškolsku i školsku djecu te ranjive skupine društva. Etnološke teme predstavila je odabranim cjelinama u nagrađivanom stalnom postavu Drveno doba (2019.) u Gradskom muzeju Virovitica. U 2023. stječe zvanje muzejske savjetnice, a od 2024. je mentorica za stjecanje zvanja u muzejskoj struci iz područja etnologije.

Danijela Križanec Beganović, Etnografski muzej, Zagreb

dkrizanec@emz.hr

Viša kustosica Etnografskog muzeja u Zagrebu. Autorica je i kustosica izložbi, autorica kataloga, znanstvenih, stručnih i popularnih članaka. Matičarka je I. razine za etnografske muzeje i zbirke Republike Hrvatske od 202. godine te članica Hrvatskog etnološkog društva. Područja rada usmjerila je na područja vezana za zbirke kojih je voditeljica (Zbirka predmeta vezanih uz običaje i vjerovanja, Zbirka božićnih jaslca, Zbirka pisanica, Zbirka čestitki i razglednica te Zbirka narodne medicine i vjerovanja (ZMBiH 2007. - 2009.)).

POSTER PANEL

Vrijeme i lokacija: srijeda, 21. svibnja 2025., 18:00 - 18:45, Svečana dvorana
Sveučilišta u Zadru, Mihovila Pavlinovića 1

Janja Juzbašić, Kate Šikić Čubrić, Sandra Barešin, Ivana Brzović, Ivan Čulina, Katarina Đerek, Anja Galić, Marija Melada, Ivan Radojica, Tin Balaban, Marija Čarija, Andrija Kirinčić, Ramona Topalović, Manuela Živković, Jadran Kale, Kristina Tamara Franić Koulen

Moderatorica: Jelena Kuspjak

Pregled etnoloških istraživanja Gradskog muzeja Županja 1955.-2025.

Janja Juzbašić, Gradski muzej Županja
janja.juzbasic@gmail.com

U posteru će se prikazati etnološka istraživanja kustosa Gradskog muzeja u Županji u razdoblju 1955. – 2025. Prva etnološka istraživanja poduzeo je osnivač i prvi direktor Muzeja Stjepan Gruber. U pregledu ćemo vidjeti da su etnološka istraživanja provodili ne samo kustosi etnolozi nego i drugi djelatnici našega Muzeja. Također u posteru ćemo predstaviti osobe, znanstvene ustanove i udruge te ostale suradnike u etnološkim istraživanjima. Istaknut ćemo kako su od samoga osnutka Muzeja, točnije 1964. i 1965., prikupljani podaci iz županjskoga kraja za Etnološki atlas Jugoslavije, a 1967. godine temu Ruralna arhitektura na području županjskoga kraja istraživale su Nada Đetvaj i Marija Gamulin te fotograf Nikola Vranić. Istraživanje su provodili Etnografski muzej i Republički zavod za zaštitu spomenika kulture iz Zagreba u sklopu projekta izradbe idejne skice za „Etnopark u Županji“. Etnologinja Zdenka Lechner (Osijek-Zagreb) na poziv Muzeja 1978. godine obavljala je etnografska istraživanja i otkupila „nekoliko desetaka vrlo vrijednih predmeta“ u Gunji, a 1981. i 1984. godine istraživala je teme „Uređivanje glave (djevojačke pletenice)“ i „Šaranje tikvica“ u Gradištu („Šlinganje u Bošnjacima“ i „Narodne nošnje u Županji“). Etnologinja Manda Svirac (Zagreb) na poziv Muzeja istražuje 1981. godine „Bijeli vez u Bošnjacima, Gunji i Vrbanji“. Prva etnologinja Muzeja u Županji zaposlena je tek 1989. godine te su tada započela sustavna etnografska istraživanja u županjskom kraju koja su jednim dijelom predstavljena u Stalnom postavu Etnološkog odjela, izložbama i radionicama. Janja Juzbašić u suradnji s Odsjekom za etnologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu istraživala je različite teme u sklopu projekta „Družine“ pod nazivom „Etnografska baština županjske Posavine kao prilog hrvatskom kulturnom identitetu“ počevši od 1994. godine, a voditeljica projekta

bila je Manda Svirac. U posteru će prikazati i mnogobrojna novija etnološka istraživanja Gradskog muzeja Županja, predstavljena u monografiji Muzeja izdanoj 2024. godine.

Janja Juzbašić rođena je 12. ožujka 1964. u Vinkovcima. Osnovnu školu završila je u Retkovcima, a Gimnaziju „Matija Antun Reljković“ u Vinkovcima. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirala je 1989. godine na jednopredmetnom studiju etnologije, a 2010. godine završila je poslijediplomski studij etnologije i kulturne antropologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od konca 1989. godine do danas zaposlena je u Gradskom muzeju Županja gdje je dulje vrijeme, uz poslove voditeljice Etnološkoga odjela, obavljala i ravnateljske poslove. Stručni ispit za kustosa položila je 1996. godine, zvanje višega kustosa stekla 2001., a zvanje muzejske savjetnice 2021. U dosadašnjem radu bavila se različitim etnološkim temama kojima je uglavnom prethodilo etnografsko istraživanje, nakon čega bi slijedila prezentacija putem izložbe ili izrada stručnih tekstova u katalogu izložbe. Na istu temu organizirale bi se radionice za škole u Županji, ali i u mnogim slavonskim muzejima. Posljednjih se nekoliko godina bavi stručnom obradom muzejske etnološke tekstilne građe u M++ programu. Autorica je Stalnoga postava „Tradicijski život u županjskom kraju“ Odjela za etnologiju Zavičajnoga muzeja Stjepan Gruber u Županji otvorenoga 2002. godine uz koji je objavila opsežan katalog *Vodič kroz stalni postav etnologije*. Jedna je od autorica i Stalnoga postava Gradskoga muzeja u Vukovaru, otvorenoga 2013. godine, točnije Odjela za etnologiju, pod nazivom „Tradicijski život na vukovarskom lesu“. Njezini su stručni i znanstveni radovi objavljeni u različitim etnološkim publikacijama, pa i onima s međunarodnom recenzijom od čega je tridesetak stručnih i desetak izvornih znanstvenih radova objavljeno u različitim zbornicima, a ostali etnološki radovi u katalozima izložbi. Godine 2018. izašla je njezina autorska monografija *Slavonski zlatovez*, a 2025. monografija *Muzej o muzeju 1953. – 2023.*, Gradskog muzeja u Županji.

Od „teških“ kazivača do ključnih suradnika: etnografski izazovi i transformacije u Muzeju betinske drvene brodogradnje

Kate Šikić Čubrić, Muzej betinske drvene brodogradnje, Betina
kate@mbdb.hr
Sandra Barešin, Muzej betinske drvene brodogradnje, Betina
sandra@mbdb.hr

Etnografska istraživanja u muzejskom kontekstu često nailaze na izazove vezane uz percepciju istraživača na terenu, status kazivača te dinamiku lokalne zajednice. U Muzeju betinske drvene brodogradnje određeni kazivači isprva su se smatrali „teškima“ – odbijali su razgovor, sumnjičavo gledali na istraživanja ili su otvoreno izražavali nepovjerenje prema muzejskim praksama. Međutim, upravo su ti kazivači s vremenom

postali ključni akteri u očuvanju znanja o tradicijskoj brodogradnji te umijeću plovidbe latinskim jedrom.

Ovaj poster osvrnut će se na proces njihova uključivanja u muzejske aktivnosti – od početnog otpora do aktivne suradnje. Analizirat će se strategije prevladavanja „teškog terena“, uključujući prilagodbu metodologije rada, osjetljivost na generacijske i simboličke barijere te nužnost dugoročnog odnosa povjerenja. Poseban naglasak bit će na ulozi muzeja kao posrednika između lokalnog znanja i institucionalnih zahtjeva, čime se otvara pitanje kako se „težina“ terena mijenja kroz vrijeme i koje etičke dileme iz toga proizlaze.

Na temelju konkretnih primjera istražiti će se kako su se nekadašnji „teški“ kazivači transformirali u svojevrsne muzejske ambasadore i kako njihova perspektiva oblikuje suvremenu interpretaciju betinske drvene brodogradnje. Refleksijom o tim iskustvima cilj je prikazati potencijal etnografskih istraživanja u muzejima da ne samo dokumentiraju nego i aktivno sudjeluju u dinamici društvenih promjena.

Kate Šikić Čubrić diplomirala je etnologiju i kulturnu antropologiju te talijanistiku na Sveučilištu u Zadru. Viša je kustosica i od 2015. ravnateljica Muzeja betinske drvene brodogradnje. Bavi se istraživanjem i prezentacijom maritimne baštine, posebno tradicijske brodogradnje. Autorica je i suautorica više izložbi, publikacija, stručnih radova te edukativnih programa. Sudjeluje u terenskim istraživanjima, dokumentirajući materijalnu i nematerijalnu baštinu hrvatskih otoka i priobalja te redovito izlaže na stručnim skupovima u zemlji i inozemstvu.

Sandra Barešin diplomirala je etnologiju i kulturnu antropologiju te talijanski jezik na Sveučilištu u Zadru. Kao viša kustosica u Muzeju betinske drvene brodogradnje bavi se istraživanjem i valorizacijom lokalnih tradicija, osobito u kontekstu drvene brodogradnje, maritimne baštine i tekstilnog rukotvorstva. Aktivno se bavi muzejskom edukacijom, organizacijom edukativnog programa i izložbi te popularizacijom etnoloških tema. Autorica je radova na temu etnografskih istraživanja i suvremenih primjena tradicijskih umijeća te narodne predaje.

Novo ruho Vruljice: studentska etnografija građanske inicijative

Tin Balaban, Marija Čarija, Andrija Kirinčić, Ramona Topalović, Manuela Živković, studenti, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru
tin.balaban997@gmail.com, carijamarija@gmail.com, akirincic23@unizd.hr, ramona.topalovic@gmail.com, zivkovicmanuela86@gmail.com

Jadran Kale, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru / Muzej grada Šibenika
jkale@unizd.hr

Posterom se izlažu rezultati studentske etnografije reakcija Zadrana na gradnju projektiranu u prostoru parka Vruljice. Park je postao prostorom povremenih prosvjeda, započetih od susjednih stanara i proširenih do veće demonstracije koja se u parku održala 1. II. 2025. s najavama idućih većih okupljanja. Prosvjedi se oslanjaju na šire kritike betonizacije obale i urbanih sredina, na javnu senzibilizaciju nad upravljanjima zelenim površinama (posebno parkovima) kao i javnim površinama uopće, također i zbog okoliša dječjeg vrtića koji se nalazi na rubu parka. Etnografija javne inicijative „Za spas Vruljice“ se sastoji od praćenja javnih događanja i mapiranja kulturnih praksi bilježenih u ovom prostoru. Na posteru ćemo izložiti analizu ovih zbivanja, popraćenih s usporedbama nekoliko sličnih građanskih inicijativa u samom Zadru i drugdje u Hrvatskoj. U pedagoškom smislu poster je rezultat problemski koncipirane nastave za ispitnu ocjenu.

Tin Balaban, Marija Čarija, Andrija Kirinčić, Ramona Topalović i Manuela Živković studenti su prijediplomskog studija etnologije i antropologije na Odjelu za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru. Tema postera dio je istraživanja koje su proveli u sklopu izbornog kolegija prijediplomskog studija, Prostor i krajolik pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Jadrana Kale.

Jadran Kale, dipl. etnol. Rođen 1965., etnologiju na Sveučilištu u Zagrebu diplomirao 1989., magistrirao 1996. i doktorirao 2010. godine. Od 1989. radi u Etnografskom odjelu Muzeja Grada Šibenika, suradnički predaje od 1997., a s polovicom radnog vremena na Sveučilištu u Zadru radi od osnutka studija etnologije i antropologije 2005. godine.

Prolaženje kroz Vrata terena

Ivana Brzović, Ivan Čulina, Katarina Đerek, Anja Galić, Marija Melada, Ivan Radojica, studenti, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru
ivanabrzovic06@gmail.com, iveive4545@gmail.com, katarina.derek6@gmail.com,
anjastela@gmail.com, marija.melada78@gmail.com, ivanradojica2@gmail.com

Jadran Kale, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru / Muzej grada Šibenika
jkale@unizd.hr

Studentski poster izlaže iskustva iz nastavnog procesa izgradnje instalacije obljetničkog Odjelnog „slavoluka“ sačinjenog od otpisanih knjiga. Instalacija nastavlja niz povremenih didaktičkih gradnji otpisanim knjigama, otprije prakticiranih u ambijentima muzejske pedagogije. Nakon Diplomatrona, koji je u prijašnjoj zgradi studija bio potaknut prijelazom s fizičkih na digitalne primjerke diplomskih radova, sadašnja instalacija posvećena je obljetnici početka studija koja je i u povodu održavanja HED-ova skupa u Zadru.

Svrha Vrata terena je nastavni proces diplomskog kolegija o nematerijalnoj kulturnoj baštini, u kojem ovaj poster podmiruje ispitne obveze. Posterom se raščlanjuje postignuti nastavni proces, ponajprije u odnosu prema ovom, još uvijek novom i donekle prijepornom načinu odnošenja prema kulturi. U skladu s tim, kao ključna obilježja ističemo kvalificiranja stvaratelja ovog baštinskog oblika i njegovih kulturnih obilježja.

Ivana Brzović, Ivan Čulina, Katarina Đerek, Anja Galić, Marija Melada i Ivan Radojica studenti su diplomskog studija etnologije i antropologije na Odjelu za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru. Suhozidni slavoluk izrađivali su u sklopu obveznog kolegija diplomskog studija, Stvaranje baštine pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Jadrana Kale.

Jadran Kale, dipl. etnol. Rođen 1965., etnologiju na Sveučilištu u Zagrebu diplomirao 1989., magistrirao 1996. i doktorirao 2010. godine. Od 1989. radi u Etnografskom odjelu Muzeja Grada Šibenika, suradnički predaje od 1997., a s polovicom radnog vremena na Sveučilištu u Zadru radi od osnutka studija etnologije i antropologije 2005. godine.

Iskustvo terenskog istraživanja – razgovori s ribarima

Kristina Tamara Franić Koulen, Udruga Arsa nova
arsa.nova1@gmail.com

U novije vrijeme sve veće digitalizacije i optimalizacije svakog procesa znanost se sve više oslanja na nove tehnologije, a pritom se smanjuje kontakt čovjeka s čovjekom. Neki sustavi to podnose, međutim etnologija i kulturna antropologija ne smiju se odreći informacija prikupljenih terenskim istraživanjem. O odlasku na teren i sakupljanju materijalne građe od ispitanika mogu govoriti samo iz osobnog iskustva. Našla sam se u poziciji gdje mi je istraživački rad i pisanje monografije na temelju tog istraživanja bio financiran sredstvima Europske unije iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo uz posredništvo TZO-a Medulin koji je prepoznao moju inicijativu i želju da maritimnu, kulturnu baštinu općine Medulin, koja ima više od 80 km razvedene obale i bogatu ribarsku tradiciju, spasim od zaborava. Smatrala sam da će cijeli proces rada biti jednostavan, ali vrlo brzo sam shvatila kako se nitko od kolega prije mene nije bavio tom temom, kako Etnografski muzej Istre nema gotovo nikakvih ribarskih predmeta sačuvanih iz tog dijela Istre, a jedina suvisla literatura na koju sam se mogla osloniti bili su ribarski zbornici lapidarnog štiva, ekonomske analize vezane uz prodaju ribe na tom području za vrijeme Jugoslavije, austrougarski popisi vlasnika brodica i Venecijanski arhiv. Stoga mi nije preostalo ništa drugo nego ozbiljno se prihvatiti terenskog istraživanja koje mi je, kako se poslije ispostavilo, donijelo veliko znanje i uvid u ribarsku baštinu materijalne i nematerijalne kulture J. I. Istre. Tijekom godine dana ispitala sam više od 30 aktivnih ribara, potomaka starih ribarskih obitelji ili članove njihovih obitelji na području Općine Medulin. Od njih sam sakupila dio materijalne građe, popisala pojmove (u dijalektu), dobila na uvid stare fotografije, ali ono što je najdragocjenije – dobila sam njihovo iskustvo, znanje, dragocjeno im vrijeme i povjerenje. Oboružana samo jakom voljom, diktafonom, fotoaparatom i bilježnicom godinu dana strpljivo sam čekala da me svatko od njih primi na razgovor i otvori svoje srce. Najvažnije u cijelom procesu rada bilo je uspostavljanje interakcije između mene istraživača, koji se postavio kao spasitelj njihova znanja, iskustva i baštine. Kada su shvatili koliko sam ozbiljna u tome, usmenom preporukom zadobivala sam sve veće povjerenje i uvid u njihove ribolovne tajne, a oni su shvatili koliko je važna struka etnologa za očuvanje njihova „tvrđog“ ribarskog zvanja.

Kristina Tamara Franić Koulen magistrirala je povijest umjetnosti i etnologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te magistrirala marketing na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Radila je kao savjetnica za nove medije i likovnu kulturu u Ministarstvu kulture RH, a nakon toga kao glavna direktorica marketinga u Metro C&C. Godine 2000. osmislila je prvu digitalnu platformu u Hrvatskoj koja je okupljala i popularizirala likovne umjetnike Ars@Nova. Godine 2004. osnovala je

tvrtku koja se bavila proizvodnjom ručno rađene čokolade i pralina Bolero. Godine 2010. seli se u Pulu, gdje je radila kao asistentica na Fakultetu za ekonomiju i turizam Mijo Mirković na Sveučilištu Juraj Dobrila. Bavi se pisanjem likovnih kritika, obrađuje teme iz kulture, kao samostalna kustosica organizira i otvara izložbe. Tijekom proteklih 15 godina organizirala je i otvorila više od 70 likovnih izložbi. Predsjednica je udruge za promicanje kulture Arsanova i članica AICA – međunarodne organizacije likovnih kritičara. Umjetnička je ravnateljica najdugovječnije likovne manifestacije u Hrvatskoj – Castrum Vallis. U sklopu EU projekta „Medulin Riviera Fishermen Tales” napravila je opsežno istraživanje maritimne kulture općine Medulin i južne Istre od prapovijesnih vremena do danas. Predsjednica je nadzornog odbora Čakavskog sabora u Puli.

PANEL:
TERENI KOJE (NE) ŽELIMO ZABORAVITI

Vrijeme i mjesto: četvrtak, 22. svibnja 2025. 9:00 - 10:45; Polivalentna dvorana – Providurova palača, Poljana Šime Budinića 3

Mia Beck, Igor Petričević, Jelena Ivanišević, Tomislav Oroz, Leonora Shala, Bartul Škrabić, Oliver Tomić, Anamaria Franceschi, Anđela Krajina, Iva Grubiša

Moderatorica: Katica Burić Čenan

„Ne mogu umrijeti dok god se netko brine za mene“ – iskustva terenskog istraživanja starosti, usamljenosti i samoće na području Zagrebačke županije

Mia Beck, kustosica, Etnografski muzej, Zagreb
mbeck@emz.hr

U sklopu rada u Etnografskom muzeju, Zagreb započela sam u siječnju 2025. terensko istraživanje pod naslovom „Starost, usamljenost i samoća na području Zagrebačke županije“. Istraživanje će se provoditi tijekom cijele 2025. godine. Cilj istraživanja je dokumentirati povezanost starosti s osjećajem usamljenosti te samoće u područjima koja gravitiraju prema Zagrebu, ali su ipak od njega i udaljena. Teorijski i metodološki istraživanje se naslanja na istraživanja etnologinja i kulturnih antropologinja Ana-Marije Vukušić i Melanije Belaj (2024; 2022), Tihane Rubić (2018), Ljubice Milosavljević (2012) te sociologinje Sanje Podgorelec (2008).

U izlaganju ću se osvrnuti na različite izazove s kojima sam se susrela u početnim fazama provođenja ovog terenskog istraživanja, koji se mogu podijeliti u tri skupine. Prva skupina obuhvaća inicijalni ulazak na teren te pronalaženje kazivača. Druga skupina odnosi se na izazove istraživanja ranjivih populacija te moje pozicije istraživača na terenu, a treća na usklađivanje poslovnih obveza s terenskim radom.

Mia Beck kustosica je u Etnografskom muzeju, Zagreb. Autorica je i suautorica više-manje povremenih izložbi. Od 2024. godine pohađa poslijediplomski doktorski studij etnologije i kulturne antropologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Istraživački interesi su joj antropologija skrbi, antropologija starosti i antropologija smrti.

Yes, yes, yes... No! What you say? Etnografija (ne)razumijevanja i izazovi terenskog istraživanja

Jelena Ivanišević, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

ivanisevic@ief.hr

Tomislav Oroz, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru

toroz@unizd.hr

Leonora Shala, studentica, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru

lshala2000@gmail.com

Bartul Škrabić, student, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru

skrubicb@gmail.com

Oliver Tomić, student, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru

olivertomic28@gmail.com

U etnografskom istraživanju uobičajeno je pretpostaviti da sugovornik predstavlja svoju zajednicu te da posjeduje iskustvo i znanje koje istraživač može, uz kritičku distancu, smatrati relevantnim za etnografiju. Time priče sugovornika služe kao temelj etnografskih analiza i dubljeg razumijevanja kulturom oblikovanih svjetova. Također, one su ključni element u kasnijem tekstualnom posredovanju istraživačkih iskustava u obliku etnografskih studija. Budući da je domaća etnologija većinom ostajala unutar poznatih okvira, odnosno na terenu-na-dohvat-ruke (Potkonjak 2014: 19), istraživači su se uglavnom bavili različitim aspektima kulture koja im je bila manje-više poznata. Poznavanje jezika i njegovih simboličkih nijansi, sposobnost čitanja između redaka te prepoznavanje „pravila igre” u specifičnim kontekstima obilježavali su istraživanja na domaćem terenu. Kretanje poznatim i bliskim prostorima rezultiralo je (auto)refleksivnim analizama u kojima su se kritička interpretacija i refleksija oslanjale na sigurnost i bliskost s istraživanom problematikom. No što se događa kada se očekivani istraživački okviri rasplinu u neprestanim igrama jezičnih i kulturnih (ne)razumijevanja

i konstantnim improvizacijama naših sugovornika? Što kada se terensko istraživanje pretvori u niz zbunjujućih situacija u kojima praktična iskustva dovode u pitanje prethodno prikupljene „podatke“? Kako istraživati u kulturnim kontekstima u kojima se etnografsko istraživanje gubi u nesigurnosti svakodnevnog života i u kojima se istraživačka pitanja poistovjećuju s turističkom potražnjom za „autentičnim“ iskustvom? Ovim izlaganjem pokušat će se odgovoriti na navedena pitanja refleksijom iskustava stečenih tijekom kratkotrajnog etnografskog istraživanja provedenog 2024. godine u Chefchaouenu i okolnim selima planinskog masiva Rif u sjevernom Maroku. Propitujući vjerodostojnost etnografskih spoznaja temeljenih na pouzdanosti sugovornika kao izvora lokalnih znanja, cilj je potaknuti raspravu o etnografiji (ne)razumijevanja. Problematikom etnografije (ne)razumijevanja želimo propitati kompleksnost intersubjektivnih odnosa istraživača i sugovornika obilježenih fragmentarnošću, „nepouzdanošću“ i kontinuiranim „greškama“ u prijevodima, te preispitati ustrajnost prakse koja iskaze tretira kao primarni izvor etnografskih podataka.

Jelena Ivanišević viša je znanstvena suradnica u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu. Godine 2005. diplomirala je kroatistiku i komparativnu književnost na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Dvije godine poslije, 2007. postaje znanstvena novakinja u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, na projektu *Kultura prehrane u ozračju društvenih promjena kraja 20. i početka 21. stoljeća*. Doktorirala je 2014. godine disertacijom *Od kuharice do književnosti; hrvatski kulinarstvo i gastronomski narativi*. Njezini istraživački interesi uključuju usmeno i pisano kulinarstvo i kulinarSKU književnost, fenomen nematerijalne kulturne baštine vezan uz hranu i s njime vezane pojmove festivalizacije, baštinizacije, privatne potrošačke izbore i prakse, mediteransku prehranu i (održive) prehrambene politike. Autorica je Povijesnog rječnika hrvatskog kulinarstva te knjige *Od kuharice do književnosti: ogledi o kulinarSKOJ prozi*, nagrađene nagradom Hrvatskog etnološkog društva „Milovan Gavazzi“.

Tomislav Oroz izvanredni je profesor i pročelnik na Odjelu za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru. Diplomirao je etnologiju i kulturnu antropologiju i povijest na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (2007.). Na istom Sveučilištu 2014. godine stječe titulu doktora znanosti. Na Sveučilištu u Zadru drži nekoliko kolegija na preddiplomskoj i diplomskoj razini (Antropologija Mediterana, Etnokulturni procesi u Jugoistočnoj Europi, Kulture sjećanja i iskustva temporalnosti itd.). Na Sveučilištu La Rochelle u Francuskoj suradnik je u nastavi na kolegiju *RESCUE: otpornost, klimatske promjene i Europska unija*. Autorska knjiga *Gdje si bio 1573? Lica i naličja Matije Gupca u praksama sjećanja* objavljena je 2018. godine u izdavačkoj kući Jesenski i Turk. U suuredništvu s Mirandom Levanat-Peričić objavio je knjigu *Liber monstrorum balcanorum: čudovišni svijet europske margine* u izdanju izdavačke kuće Jesenski i Turk te Instituta za etnologiju i folkloristiku (2020). Njegov znanstveni interes vezan je za

studije sjećanja (*memory studies*), otočne studije (*island studies*) i balkanističke studije (*Balkan studies*) s posebnim naglaskom na politike i iskustva temporalnosti.

Leonora Shala, Bartul Škrabić i Oliver Tomić, studenti su završne godine diplomskog studija etnologije i antropologije te sociologije na Sveučilištu u Zadru. Tijekom jednosemestralnog Erasmus studijskog boravka na Sveučilištu Hassan II u Casablanci sudjelovali su pod vodstvom dr. sc. Tomislava Oroza i dr. sc. Jelene Ivanišević u istraživanju mediteranske prehrane i krhkih krajolika Chefchaouena i u selima Rifa u sjevernom Maroku.

Težina terena koji je dom: Autoetnografsko istraživanje na Baniji

Anamaria Franceschi, nezavisna istraživačica
anamaria.franceschi5@gmail.com

U ovom izlaganju predstavljam autoetnografsko istraživanje te metodološke prepreke s kojima sam se suočila provodeći etnografsko istraživanje na Baniji nakon razornog potresa, u prostoru koji nije samo istraživački teren nego i moj dom, zajednica i osobna povijest. Istraživanje prati kako prirodne katastrofe razotkrivaju postojeće društvene nejednakosti, političke napetosti i dugotrajnu nesigurnost, otvarajući pitanja o poziciji istraživača koji je istodobno i sudionik kolektivne traume. Teren na kojem sam istraživala obilježen je višedesetljetnim slojevima zanemarivanja, socijalnih nepravdi i prekranih uvjeta života, dodatno pogoršanih krizom izazvanom potresom. Sudjelovanjem u volonterskim akcijama, razgovore s lokalnim stanovništvom i vlastito iskustvo nesigurnosti propitujem metodološke izazove etnologije bliskog, preispitujem pojam „teškog terena“ te upućujem na važnost afekata i atmosfera u oblikovanju društvenih odnosa nakon krize.

Kao istraživačica koja dolazi iz iste zajednice koju istražuje suočila sam se s izazovom balansiranja između osobne involviranosti i analitičke distance. Upravo ta situacija, u kojoj osobna trauma i kolektivno iskustvo postaju neodvojivi od analize, otkriva koliko teren može biti „težak“, ne zbog fizičke nepristupačnosti nego zbog emocionalnog naboja, društvenih odnosa i institucionalnih očekivanja. S pomoću autoetnografije reflektiram vlastitu poziciju i propitujem kako osobno iskustvo utječe na interpretaciju podataka.

Na primjeru istraživanja potresa na Baniji 2020. godine, osvrnut ću se na profesionalne, osobne i epistemološke refleksije o terenu i istraživanju. Cilj je upozoriti na potrebu da istraživačka nesigurnost, osobna involviranost i metodološke dileme postanu ravnopravni dio etnoloških i kulturnoantropoloških istraživanja. Također, želim pokazati kako etnografija, osobito u ovakvim kontekstima, rijetko može biti uredan i distanciran proces, nego se češće očituje kao ranjiva, neuredna i afektivno nabijena praksa koja traži redefiniranje istraživačkih okvira, ali i terena kao takvog.

Anamaria Franceschi magistrirala je etnologiju, antropologiju i filozofiju na Sveučilištu u Zadru 2023., s fokusom na političke, sociokulturne, ekonomske i ekološke posljedice Banijskog potresa te analizu diskursa. Aktivno volontira i djeluje unutar Koordinacije udruga mladih Sisak, a bogato volontersko iskustvo stječe sudjelovanjem na glazbenim manifestacijama, skupovima i kongresima. Stručnu praksu obavila je u Etnografskom muzeju u Zagrebu i udruzi Alternacija. Sudjelovala je u studentskim istraživanjima na Silbi, interdisciplinarnim projektima, SEF festivalu te kao tehnička podrška na InASEA konferenciji i IUAES kongresu. Aktivno se usavršava uz neformalne edukacije i volonterski rad u području kulture i civilnog društva.

Istraživanje migracija kao iskustvo teškog terena

Andela Krajina, studentica, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
krajinaandela@gmail.com

Jednom kada istraživač zakorači u svijet teških tema i spozna do koje dubine njegovih višestrukih dimenzija može ići, teško mu je vratiti percepciju s kojom je prvotno pristupao toj problematici. Dolazi do zamjena pogleda, onog koji je istraživač vrlo gorljivo zastupao i koji se sukobom s istinom na terenu zamijenio sa sasvim novim pogledom. Iskustvo teškog terena istraživača iznenadno uvodi u svijet gdje međuprostor i međuvrijeme vode glavnu riječ, što mu osigurava mogućnost usporedbe svoje trenutačne situacije sa situacijom istraživanih mu subjekata čiji su životi već dugo uronjeni u svakodnevicu koja se zove borba za goli život. Mnoge refleksije i unutarnje promjene nastupile su kod mene nakon terenskog istraživanja migracija i dobivanja uvida u to kako se tretiraju ljudi u pokretu. Početak terena obilježili su šokovi i emocionalne blokade dok se tijekom terena budio strah od postupnog nastupanja desenzibilizacije nakon dugotrajnog i uzastopnog govorenja o teškim temama. Neizostavni elementi istraživanja ovakvih tema na terenu su potpora i vodstvo iskusnih profesora koji su u mojem primjeru ishodili najbolje za nas studente. Duge stanke i trenuci tišine koje smo uzimali nakon dobivenih kazivanja nerijetko su govorili više od njih samih, bili su nužni trenuci refleksije i unutarnjeg sistematiziranja misli i osjećaja. Granica kao jedan od ključnih pojmova prilikom istraživanja teme migracija u našem je kontekstu uz one državno uređene značila pomicanje istraživačkih i granica komfora. Nakon ovakvog terena doma donosim više pitanja nego odgovora koja me tek izazivaju na daljnje bavljenje i istraživanje u ovom smjeru, a nakon svega doživljenog jedini sljedeći korak je zakoračiti dublje u ovu problematiku.

Cilj mojeg izlaganja jest prikazati promjenu razmišljanja i stajališta koje donosi iskustvo teškog terena. Nakon susreta s teškom temom migracija na terenu, tema koja mi do tada nije bila dijelom svakodnevice, došlo je do mnogih osobnih ali i „stručnih“ promjena,

pri čemu sam se počela drukčije pozicionirati prema temi, ali i istraživanim subjektima ove teme, „ljudima u pokretu“. Teški teren iznenadio me sa svim što je donio, ali to iskustvo proživljavala sam uz vodstvo vrlo iskusnih profesora što smatram neizostavnim elementom bivanja na teškom terenu.

Andela Krajina, studentica sam druge godine diplomskog studija antropologije i pedagogije Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Zanimaju me različite antropološke teme, ali me posljednjih godinu dana osobito prati pitanje migracija. Svoj prvi teren, koji je bio osobito transformativno iskustvo, doživjela sam prošle akademske godine u proljeće kada nas je prof. dr. sc. Duško Petrović pozvao na terensko istraživanje migracija zajedno s kolegama iz Slovenije. Dosad nisam izlagala na sličnim skupovima, međutim trenutačno pripremam izlaganje za studentski simpozij o migracijama U pokretu te rad za izlaganje na seminaru u organizaciji IUC Dubrovnik na temu holizma u znanosti.

Terenski burnout: suočavanje s teretom teških terena

Iva Grubiša, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
iva.grubisa@ffzg.unizg.hr

Izlaganje u fokus stavlja emocionalnu iscrpljenost i *burnout* autorice tijekom terenskog istraživanja s izbjeglicama u Zagrebu. Etnografsko istraživanje omogućilo je uranjanje u teren, upoznavanje i zbližavanje sa sudionicima istraživanja i stjecanje povjerenja što je dovelo do dubinskih uvida u živote i svakodnevice marginaliziranih pojedinaca s izbjegličkim iskustvom. No takvo dubinsko kvalitativno istraživanje imalo je i niz neplaniranih i (neželjenih) posljedica. Kontinuirano i dugotrajno slušanje traumatičnih priča te svjedočenje patnji, diskriminaciji i institucionalnom nasilju kojem su sudionici istraživanja izloženi dovelo je, među ostalim, do autoričina umora od suosjećanja (engl. *compassion fatigue*) te otupljenosti i izostanka emocionalne reakcije. U ovom radu autorica podcrtava etičke izazove i prepreke u svojem istraživanju s kojima se suočavala kako bi zaštitila dobrobit sudionika istraživanja, ali i postavlja pitanja o potrebi i (ne)mogućnostima zaštite sigurnosti i dobrobiti istraživača na „teškim“ terenskim istraživanjima s ranjivim skupinama.

Iva Grubiša asistentica je na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Piše doktorsku disertaciju pod naslovom *Stvaranje doma – suvremena izbjeglička iskustva u gradu Zagrebu*. Suradnica je na projektu HRZZ-a *Transformacija postindustrijskog grada: prostor, zajednica i rad*. Polja njezina istraživačkog interesa obuhvaćaju studije izbjeglištva, antropologiju svakodnevice i urbanu antropologiju.

PANEL: RASTEREĆENOST DISCIPLINE I TERET KOMUNIKACIJE

Vrijeme i mjesto: četvrtak, 22. svibnja 2025. 11:00 - 12:45; Polivalentna dvorana –
Providurova palača, Poljana Šime Budinića 3

Lea Šprajc, Marija Raguž Vinković, Zlatko Bukač, Nina Čolović,
Jelena Marković, Sanja Puljar D'Alessio, Nikolina Durut

Moderatorica: Željka Petrović Osmak

Prikupljena građa prošlih terenskih istraživanja kao poprište novih istraživačkih pitanja: o praktičnim i etičkim aspektima vraćanja dokumentiranoj usmenoknjiževnoj građi

Lea Šprajc, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
lea.sprajc@mail.ufzg.hr

Početkom 80-ih godina 20. stoljeća međimurska folkloristica Marija Novak u rodnoj Donjoj Dubravi zapazila je dvoje izvanrednih narodnih pripovjedača, Marka Karlocija i Moniku Žiga. U suradnji s istraživačima tadašnjeg Zavoda za istraživanje folklor, Ljiljanom Marks i Ivanom Lozicom, Novak je istih godina potaknula terensko dokumentiranje Karlocijeva i Žigina pripovjednog repertoara. Rezultati su toga plodonosnog, a u izvjesnoj mjeri i prekretničkog terenskog istraživanja – u kontekstu domaće folkloristike tom je prilikom prvi put na terenu u svrhu dokumentiranja usmenoknjiževnog pripovijedanja korištena (i) videokamera – tek djelomično publicirani 1985. u posebnom broju časopisa Kaj, *Usmene kajkavske bajke, Donja Dubrava – Međimurje*. Dokumentiranom gradivu vezanom uz terensko istraživanje Marije Novak, Ljiljane Marks i Ivana Lozice, danas pohranjenom u Dokumentaciji Instituta za etnologiju i folkloristiku te Muzeju Međimurja Čakovec, autorica je u sklopu svojega doktorskog istraživanja pristupila kao vlastitome terenu, nastojeći u prvome redu istražiti cjelokupan korpus usmenih pripovijedaka koje su Novak, Marks i Lozica tih godina dokumentirali u Donjoj Dubravi i Kotoribi. Istraživanje u Dokumentaciji IEF-a i MMČ-u uključivalo je rad s osjetljivim analognim medijima poput magnetofonskih vrpce i audiokazeta, što je zahtijevalo određenu razinu upućenosti i snalažljivosti, kao i hvatanje ukoštac s delikatnim pitanjima poput – Opravdava li (moje) istraživanje rizik od mogućnosti nepovratnog uništenja građe? U kojem je trenutku prihvatljivo, unatoč snažnom istraživačkom osjećaju, priznati poraz pred ograničenjima i zastarjelosti tehnologije na kojoj je građa pohranjena? U etičkom se smislu osjetljivim pokazalo

i iščitavanje korespondencije istraživača koja upućuje na problematiku odnosa istraživačke moći na promatranom terenu. Uz posebne izazove, u izlaganju će se istaknuti i konkretne prakse spomenutih triju istraživača, koje olakšavaju snalaženje u njihovoj građi u suvremenom kontekstu.

Lea Šprajc diplomirala je kroatistiku te etnologiju i kulturnu antropologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 2023. zaposlena je kao asistentica na Katedri za hrvatski jezik i književnost, scensku i medijsku kulturu Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Trenutačno pohađa Poslijediplomski doktorski studij hrvatske filologije u interkulturnom kontekstu Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Interdisciplinarnost na terenu: prednosti spoja etnologije i dijalektologije

Marija Raguž Vinković, Medicinski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku
maraguz@mefos.hr

Nekoliko je aspekata u kojima etnologija može pridonijeti dijalektologiji kao znanosti, osim što je nemoguće razumjeti kulturu bez razumijevanja njezina govora, i obratno. Etnologija omogućuje prepoznavanje problematičnosti temeljnoga pojma hrvatske dijalektologije, a to je mjesni govor. Potencijalno stoga može utjecati na to da se s geografske determiniranosti fokus prebaci na zajednicu, kako je to u sociolingvistici, radi postizanja preciznosti i izbjegavanja diskriminiranja ostalih zajednica u mjestu čiji se govor istražuje. S obzirom na to da dijalektologija po svojoj definiciji istražuje najstarije jezične elemente, katkad se dogodi da se kao mjesni govor prikazuje govor jedne osobe, ili govor osoba koje su živjele u prošlosti.

Terensko istraživanje i metode prikupljanja građe u mnogo su većoj mjeri problematizirane u etnologiji nego hrvatskoj dijalektologiji. Postoje dijalektološki upitnici za istraživanje ciljanih pojava, ali oni su utemeljeni na postojećem znanju i onemogućuju otkrivanje novih pojava, za razliku od otvorenoga razgovora i sudioničkog promatranja. Specifičnost istočne Hrvatske kao terena u tome je što su etnolozi, ponajprije Lechner, Toldi i Gligorević, svojom prisutnošću i profesionalnošću pri istraživanju otvorili teren u smislu da su etnolozi i teme kojima se bave prepoznati u istočnoj Hrvatskoj, a pronalaženje sugovornika olakšavaju i smotre folklor kao mjesta komunikacije. Za razliku od dijalektoloških, za etnološka su istraživanja sugovornici uvijek bili spremni. Etnička slika istočne Hrvatske promijenila se nakon Domovinskoga rata. Bilo bi korisno za dijalektologiju da su u literaturi u većoj mjeri opisane identitetske zajednice, ponajprije prema tome kako njihovi pripadnici sami sebe definiraju, jer u dijalektologiji ne postoji svijest o raznolikosti identiteta unutar istoga mjesta, a s druge strane nemoguće je

proučavati dijalekt u punini i precizno definirati govore bez poznavanja identitetskih zajednica jer o njima ovise jezična obilježja.

Marija Raguž Vinković diplomirala je hrvatski jezik i književnost i etnologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na Medicinskom fakultetu u Osijeku 2009. godine zaposlena je na Zavodu za biološku antropologiju. Doktorirala je na Poslijediplomskom studiju Jezikoslovlje Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Osijeku 2017. godine s temom Sjeveroistočni rubni govori posavskoga poddijalekta slavonskoga dijalekta. Na Medicinskom fakultetu predaje na kolegijima Povijest medicine, Povijest i bolest, Hrvatska tradicijska medicina, Uvod u medicinsku antropologiju i Bolest i kultura. Područje istraživanja su joj temeljne medicinske znanosti i interdisciplinarne humanističke znanosti.

Nisam antropolog, ali mogu pogledati... Nostalgija kao teren

Zlatko Bukač, Odjel za anglistiku Sveučilišta u Zadru
zbukac@unizd.hr

Rad tematizira filološke pokušaje pisanja autoetnografije i provođenja narativnih intervjuja radi stvaranja arhiva o fenomenu nostalgije. Nostalgija se u radu tretira kao teren koji je teško prostorno konceptualizirati, ali koji istodobno pokreće afektivne (osobne i kolektivne) dimenzije. Pitanje koje se postavlja jest kakvu ulogu nostalgija može imati u autoetnografiji i narativnim intervjuima, osobito kada filolog i teoretičar popularne kulture ulazi u istraživački teren koji je tradicionalno rezerviran za antropologe i sociologe. To uključuje niz metodoloških i etičkih izazova, poput potpisivanja privole sudionika u intervjuima, izbora stila pri pisanju autoetnografije te prikupljanja kulturnih artefakata koji utjelovljuju osjećaj nostalgije (vođenja arhiva). Osim što oblikuju osobne i kolektivne identitete, ove tri dimenzije (osobna iskustva, narativni intervju i kulturni artefakti) konceptualiziraju način kako se konstruira odnos prema prošlosti i afektiraju prema njoj. Izlaganjem rezultata istraživanja o nostalgiji za 90-im godinama prošlog stoljeća prikazat će se uloga nostalgije kao istraživačkog terena koji omogućuje interdisciplinarno povezivanje afektivne, kulturne i tekstualne analize, oslanjajući se na književnu teoriju (Svetlana Boym), etnografiju (Carolyn Ellis) i teoriju popularne kulture (John Storey). Tako se otvaraju nove mogućnosti za razumijevanje kako pojedinci i zajednice stvaraju narativ o prošlosti i oblikuju sadašnje identitete, ali i za promišljanje istraživačkih terena koji su formirani kao fragmenti specifičnih emocija (nostalgije) i popularnokulturnih artefakata.

Zlatko Bukač docent je na Odjelu za anglistiku Sveučilišta u Zadru, recenzent videoigara i narativni dizajner videoigre Iphigenia. Piše ponajprije o američkoj popularnoj kulturi, digitalnoj književnosti i grafičkim romanima. Član je uredništva časopisa [sic].

Jezik gubitka i nelagoda interpretacije svjedočenja kao žanra u etnografiji

Nina Čolović, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
nina@ief.hr

Jelena Marković, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
jelena@ief.hr

Akumulirani i ispremreženi gubitci ljudi na Baniji u potresu i ratu, nakon desetljeća utišanosti, devastacije i zapuštenosti sredina u kojima žive, krenuli su se crpiti i preslagivati medijskim i istraživačkim zahtjevima, pritom ne nužno zastajući s posljedicama i implikacijama pogleda koji dolaze iz različitih institucionaliziranih okružja. Gubitci potresa i rata generiraju i gubitak u jeziku, unatoč primoravanju govornika da u njega zađu. Jezik je specifični režim znanja u kojem se ogleda, oblikuje i afirmira konvencionalizirani, državnim politikama i kapitalističkom distribucijom resursa podignuti društveni poredak. Da bi sačuvao društvene relacije, jezik nagriza i ukroćuje sredine natopljene poviješću interetničkih konflikata i uništenja industrije i okoliša.

Svedočenje kao žanr prilagođuje se historiografskom i etnografskom kontekstu, kreirajući različite moduse iznuđivanja priče, koja čezne za reartikulacijom u odrednicama koje će se izmaknuti od zahtjeva akademskih prostora do podrške lokalnim kontekstima. Kroz retke etnografskih bilježaka cure egzistencijalno relevantne, traumatske perspektive banijskog stanovništva, stoga u radu nastojimo razložiti i sagledati načine kako se konstruira interakcija istraživača i kazivača te kako otvoriti prostor za gubitak da proдре u drukčije forme, reimaginirajući jezičnost i konfrotirajući autoritet i moć koji potiskuju ono što bi moglo biti izrečeno i mišljeno. Jezik gubitka konfrotira značenja koja se obavijaju oko tijela kazivača, koji kroz njega pokušavaju uspostaviti subjektivnost i agentivnost. Istraživanje je obuhvatilo razgovore s pet kazivača na Baniji koji su metodama kolaborativnog slušanja i višeslojne recenzije analizirani, a uvidima stečenim u prikupljenom materijalu problematiziralo se samo prikupljanje, a zatim i metode kojima se valorizira. Rad je potraga za mogućim drukčijim angažmanima s marginaliziranim glasovima, koji bi bili okrenuti solidarnosti i izgradnji šire epistemičke i društvene pravde koja će zahvatiti i etnografske napore.

Nina Čolović doktorandica je lingvistike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Od siječnja 2025. zaposlena je kao asistentica u Institutu za etnologiju i folkloristiku. Od 2015. do kraja 2024. radila je na istraživanjima jezika i obrazovanja u Srpskom narodnom vijeću u Zagrebu. Do sada je, uz monografiju *Proizvodnja Drugoga: Srbi u hrvatskim dnevnim novinama* (u suautorstvu s Tamarom Opačić, 2017.) i uredničku knjigu *Lica i naličja obrazovanja: Interkulturalnost i obrazovanje na manjinskim jezicima i pismima* (u suradnji s Antonijom Petričušić, 2023.), objavila niz znanstvenih i stručnih članaka, uz osobit interes za izgradnju metodologije u kritičkoj analizi diskursa, sociolingvistici i etnografiji.

Jelena Marković viša je znanstvena suradnica Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu gdje iz folklorističke, kulturnoantropološke i šire humanističke perspektive istražuje usmenu tradiciju, pripovijedanje u svakodnevi, politiku i etiku pripovijedanja, naracije straha, odnos jezika i boli, komunikacijske funkcije i učinke šutnje i dr. Njezini interesi većinom se smiješaju u područja folkloristike, antropologije djetinjstva te antropologije afekata i emocija. Autorica je monografija *Pričanja o djetinjstvu. Život priča u svakodnevnoj komunikaciji* (2012) i *Šutnje straha* (2024) te je suurednica pet zbornika radova (*O pričama i pričanju danas* (2015), *Humor u svakodnevnoj komunikaciji* (2018), *Naracije straha* (2019), *Encountering Fear* (2020) te *COVID-19 u humanističkoj perspektivi* (2022)).

Izazovi terenskog istraživanja biljaka kao etnografskih subjekata

Sanja Puljar D'Alessio, Odsjek za kulturalne studije, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

spuljar@ffri.uniri.hr

Mogu li biljke u istraživanju koje se bavi odnosom između ljudi i biljaka biti subjekti istraživanja? Ovim izlaganjem se istražuju mogućnosti i izazovi terenskog rada koji biljke tretira kao etnografske subjekte. Suvremena istraživanja potvrđuju da su biljke komunikativne, agencijske i socijalne. Znanstveni konsenzus ukazuje na to da vegetativni organizmi opažaju, procjenjuju, uče, pamte, rješavaju probleme, donose odluke i komuniciraju jedni s drugima prikupljanjem informacija iz okoline (Gagliano 2015). Posebno je značajno da biljke reagiraju drugačije prema jedinkama iste vrste na temelju srodstva, čime dijele resurse i koordiniraju djelovanja, te da kroz mikoriznu simbiozu uspostavljaju kompleksne interakcije s drugim vrstama. Ovi uvidi dovode do ključnih istraživačkih pitanja: Kako se koncepti poput agencije i osobnosti mijenjaju kada ih primijenimo na biljke? Kakvo se značenje stvara u interakcijama između biljaka i ljudi? Etnografska istraživanja odnosa između ljudi i biljaka pokazuju da ljudi ne kontroliraju

biljke čak ni u strogo ljudskim prostorima, poput vrtova i vinograda, primjerice. Umjesto jednostrane dominacije, istraživači sve češće opisuju „dinamičku interakciju“ između ljudi i biljaka, u kojoj su agencije međusobno isprepletene s nepredvidivim ishodima (Power 2005). Ova ideja povezana je s konceptom „vegetativne politike“ (Head et al. 2014), koja obuhvaća suradničke i konfliktne odnose između ljudi, biljaka i drugih bića. No, unatoč teorijskim pomacima, terenski rad u antropologiji i dalje se oslanja na *promatranje* biljaka i *sudjelujuće promatranje* ljudi. Iako suvremene metodologije sve više nastoje uključiti biljni rast, vremenske ritmove biljaka i njihov utjecaj na ljudsko djelovanje, istraživači se i dalje oslanjaju na ljudske interpretacije tih odnosa – budući da izravna komunikacija s biljkama ostaje izvan dosega etnografskog istraživanja. U izlaganju će se urbani vrtovi i vinogradi analizirati kao prostori u kojima se odnosi između ljudi i biljaka materijaliziraju i u kojima obje vrste izražavaju agenciju. Ključno pitanje koje ostaje otvoreno i bit će kritički razmotreno jest: može li se etnografski istražiti odnos biljaka i ljudi bez nužnog privilegiranja ljudske perspektive?

Sanja Puljar D'Alessio predaje etnologiju i kulturnu antropologiju na Filozofskom fakultetu u Rijeci. Njezini znanstveni interesi obuhvaćaju vizualnu antropologiju, organizacijsku antropologiju, kulturnu botaniku te kritičke studije odnosa između biljaka i ljudi. Autorica je dvaju etnografskih filmova – *Pescatori di Mergellina* (2001), snimljenog u Napulju, i *About Mostar, the Bridge and Bruce Lee* (2007), snimljenog u Mostaru. Objavila je knjigu *Mi gradimo brod, a brod gradi nas: Etnografija organizacije brodogradilišta 3. maj** (2018).

Fragmentarna kazivanja – distorzija udžbeničkih etnografskih metoda?

Nikolina Durut, nezavisna istraživačica

nldurut@gmail.com

Izlaganje se temelji na sudjelovanju u projektu Autonomous Zone, održanom u Rimu u proljeće 2023. godine, čiji je fokus bio Museo dell'Altro e dell'Altrove di Metropoli – muzej suvremene umjetnosti smješten u prostoru nekadašnje tvornice suhomesnatih proizvoda u kojem živi zajednica migranata. Iskustva stečena tijekom projekta poslije su poslužila kao osnova za moj diplomski rad.

MAAM je osnovan 2012. godine kao eksperimentalni kulturni prostor i oblik zaštite za zajednicu koja je ondje pronašla utočište. Tvornički kompleks od devetnaest tisuća četvornih metara, 2003. godine kupio je talijanski tajkun Pietro Salini s namjerom da ondje izgradi komercijalno-stambeno zdanje. Zbog nedostatka stambenih rješenja, 2009. godine taj prostor okupirali su migranti i aktivisti Blocchi Precari Metropolitani.

Osnivanjem muzeja, antropolog i kustos Giorgio de Finis pokušao je zaštititi i prostor i zajednicu od institucionalne represije.

Istraživanje se događalo u kontekstu obilježenom neizvjesnim pravnim statusom migranata i konfliktima zbog prava na prostor. Napuštena arhitektonska zdanja često funkcioniraju kao privremena skloništa, no istodobno su podložna represivnim politikama i sukobima s privatnim vlasništvom.

Jedan od ključnih metodoloških izazova bilo je jezično posredovanje u komunikaciji sa sugovornicima, jer nisam govorila talijanski, a oni nisu govorili engleski. Kako bih premostila ovu barijeru, koristila sam se mobilnom aplikacijom Google Translate, što je rezultiralo fragmentarnim i djelomično iskrivljenim iskazima. Time se otvara pitanje kako ovakva vrsta posredovanja utječe na interpretaciju iskustava sugovornika te gdje povući granicu između prevođenja i gubitka značenja.

Nikolina Durut diplomirala je etnologiju i antropologiju te povijest umjetnosti na Sveučilištu u Zadru. Tijekom školovanja, sudjelovala je u međunarodnim land art projektima u Hrvatskoj, Austriji i Irskoj, razvijajući interes za suvremene umjetničke prakse i kulturnu baštinu. Svoj diplomski rad pod naslovom „Život i smrt napuštenih tvornica: suvremene umjetničke prakse i revitalizacija napuštenih industrijskih pogona na primjeru tvornice Fiorucci u Rimu”, imala je priliku izložiti na bijenalnemu stručnom skupu diplomiranih etnologa i kulturnih antropologa „Ideš dalje!” 2024. godine.

PANEL:
TERET IZOLACIJE: IZAZOVI ETNOGRAFSKOG RADA U NAPUŠTENIM I IZOLIRANIM PROSTORIMA

Vrijeme i mjesto: četvrtak, 22. svibnja 2025. 14:00 - 15:15; Polivalentna dvorana – Providurova palača, Poljana Šime Budinića 3

Lana Peternel, Dan Podjed, Lucija Mihaljević, Nikolina Hazdovac Bajić, Ana Perinić Lewis

Moderatorica: Lana Peternel

Teret izolacije: izazovi etnografskog rada u napuštenim i izoliranim prostorima

Etnografski teren podrazumijeva ne samo fizičku prisutnost u istraživačkom prostoru nego i sposobnost prilagodbe, prepoznavanja neočekivanih izazova te kontinuiranog

preispitivanja vlastite pozicije istraživača. No što se događa kada teren postane mjesto istraživanja dugotrajne izolacije, praznine i napuštanja? U panelu Teret izolacije: izazovi etnografskog rada u napuštenim i izoliranim prostorima donosimo metodološke i etičke izazove terenskog rada u slabo povezanim zajednicama ili zajednicama suočenima s krizom, prikazujući istraživanja posljedica potresa na Baniji, udaljenih prostora Gorskog kotara, depopuliranih otočnih zajednica i života pomoraca. Terenskim iskustvom u navedenim okružjima, otvaramo pitanja kako istraživač pristupa ljudima koji su ne samo fizički izolirani nego se i doživljavaju potpuno „zaboravljenima” od državnih institucija i šire zajednice. Jedan od ključnih izazova rada na ovakvim terenima je pozicioniranje istraživača – kako uspostaviti dijalog i povjerenje u zajednicama koje su pretrpjele traume, dugotrajnu marginalizaciju i ekonomski slom? Što za istraživača znači biti suočen s izolacijom u izolaciji, u kojoj se istraživač mora nositi s dugim razdobljima socijalne distance i emocionalne udaljenosti, pa čak neprijateljstva? Kako balansirati osobnu (ne)involviranost i profesionalnu distancu, osobito kada sugovornici istraživača doživljavaju kao vanjskog promatrača, potpuno udaljenog od uloge potencijalnog saveznika u njihovim borbama za vidljivost i prava? Teren u ovim kontekstima najčešće zahtijeva metodološku improvizaciju i prilagodbu jer standardne metode (intervjui, sudjelovanje, bilježenje narativa) nisu uvijek dostupne ili prikladne. Na temelju našeg rada, razvijali smo strategije „dručkije prisutnosti”, dugotrajne i neformalne, koja omogućuje komunikaciju te pristup svakodnevnim praksama i životu sugovornika. Također, postavlja se pitanje vlastite izolacije na terenu – kako istraživač balansira između potrebe za refleksijom i emocionalnog opterećenja koje dolazi s dugotrajnim boravkom u prostorima u kojima zaborav, napuštanje i nestajanje dominiraju temama. Kroz konkretne terenske primjere, panel otvara raspravu o različitim emocionalnim, epistemološkim i etičkim aspektima istraživanja izoliranih zajednica te o strategijama kojima se etnografi nose s nepredvidivostima terenskog rada. Može li se „teret” terena u konačnici prepoznati i kao njegov najveći metodološki resurs, a istraživaču najljepši izvor profesionalnog iskustva? Istraživanja su nastala u sklopu projekta Hrvatske zaklade na znanost „Izolirani ljudi i zajednice u Sloveniji i Hrvatskoj”.

Istraživanje „života u kontejnerima” kroz participativnu etnografiju

Dan Podjed, Filozofski fakultet Sveučilišta u Ljubljani

lanapeternel@idi.hr

Lana Peternel, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

dan.podjed@ff.uni-lj.si

Lucija Mihaljević, Odjel za sociologiju i komunikologiju Hrvatskog katoličkog sveučilišta, Zagreb

lucija.mihaljevic@unicath.hr

Terensko istraživanje u kriznim uvjetima suočava istraživača s brojnim izazovima, uključujući emocionalnu i etičku kompleksnost, izgradnju povjerenja u traumatiziranim zajednicama i balansiranje između uloge istraživača i sudionika. Ovaj rad temelji se na participativnoj etnografiji provedenoj u kontejnerskim naseljima na području Banije, gdje su stanovnici nakon potresa 2020. godine ostali bez doma i smješteni su u privremeni, ali i u dugotrajna stambena rješenja. Metodološki, istraživanje je odstupilo od klasičnih etnografskih pristupa (intervjui i sudioničko promatranje) te se oslanjalo na aktivnu participaciju – volontiranje, dijeljenje humanitarne pomoći, zajedničke radionice i svakodnevne interakcije u kontejnerskim naseljima. Ovaj angažirani pristup omogućio je istraživačima ne samo pristup svakodnevnim iskustvima stanovnika nego i osobni uvid u teret takvog istraživanja, u kojem se granica između istraživača i istraživanih briše, a emocionalna iscrpljenost postaje neizbježna. Kontekst istraživanja dodatno je otežavao osjećaj neizvjesnosti i institucionalne nevidljivosti među ispitanicima – mnogi su se suočavali s birokratskim preprekama, društvenom marginalizacijom i traumom gubitka doma. Istraživanje je pokazalo kako su strategije opstanka i otpora kod stanovnika uključivale prilagodbu prostora, stvaranje neformalnih oblika podrške i osmišljavanje novih oblika zajedništva. Međutim, istodobno je razotkrilo probleme dugotrajne nesigurnosti i stalnog osjećaja privremenosti koji karakterizira život u kontejnerskim naseljima u područjima koja su desetljećima izolirana i zapuštena. Ovaj rad, u skladu s aktualnim debatama o metodološkim izazovima terenskog rada (Qualitative Research, vol. 12, no. 5, 2012), pokazuje kako participativna etnografija ne samo da omogućuje dublje razumijevanje života u kriznim uvjetima nego i istraživača stavlja pred nove etičke, i epistemološke izazove. U tom smislu, „teret terena“ postaje više od akademskog pojma – on je svakodnevna stvarnost istraživača koji ulazi u svjetove nesigurnosti, traume i otpornosti.

Dan Podjed je viši znanstveni suradnik u Istraživačkom centru Slovenske akademije znanosti i umjetnosti, na Institutu za slovensku etnologiju; izvanredni profesor na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani; te suradnik na Institutu za inovacije i razvoj Sveučilišta u Ljubljani, Slovenija. Njegova glavna područja istraživanja uključuju izolaciju, interakcije ljudi i tehnologije, održive stilove života i epistemologiju svakodnevice.

Lana Peternel je viša znanstvena suradnica na Institutu za društvena istraživanja u Zagrebu. Bila je voditeljica dvaju znanstvenoistraživačkih projekata: „Usporedba nacionalnih i vjerskih identiteta učenika srednjih škola u Hrvatskoj i Sloveniji“ (MZO RH i ARRS) i „Antropološko istraživanje manjinskih religija u povijesnim arhivima Hrvatske“ (UKF/HRZZ). Trenutačno vodi bilateralni slovensko-hrvatski projekt „Izolirani ljudi i zajednice u Sloveniji i Hrvatskoj ISOLATION (HRZZ IPS-2022-02-3741). Također predaje na Tehničkom veleučilištu u Zagrebu (kolegij Digitalna antropologija). Od 2023. glavna je urednica časopisa „Sociologija i prostor“. Autorica

je knjige: *Nestala naselja u Republici Hrvatskoj: Povijesno-demografsko-antropološke perspektive*. (Dugački, Vlatka; Peternel, Lana; Škiljan, Filip. 2021. Zagreb: Plejada, IDIZ, IMIN). Njezini istraživački interesi vezani su uz: marginalizirane zajednice, izolaciju, etničke i religijske identitete i održivost. Tekstove objavljuje u časopisima *Focaal*, *Dialectical Anthropology*, *Shima*, *Anthropological Journal of European Cultures*, *Journal of Muslims in Europe* i *Traditiones*.

Lucija Mihaljević doktorirala je etnologiju i kulturnu antropologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (2013.), radi na Hrvatskom katoličkom sveučilištu kao docentica na Odjelu za sociologiju i komunikologiju. Bavi se ekonomsko-antropološkim istraživanjima potrošačkih praksi, digitalnih identiteta i socioekonomskih tranzicija. Njezina doktorska disertacija analizira potrošačke prakse u robnoj kući NAMA u Zagrebu. Povezujući materijalnu kulturu s društvenim procesima, u daljnjem znanstvenom radu usmjerava se prema digitalnoj antropologiji, istražujući kako digitalne tehnologije kao elementi materijalne kulture oblikuju identitet, ekonomske obrasce i društvene odnose. Poseban interes posvećuje interdisciplinarnim istraživanjima digitalne antropologije, identiteta i novih tehnologija, pri čemu trenutačno vodi projekt „Identitet i tehnologija – procesi identifikacije, komunikacija i interakcija s novim tehnologijama“ na matičnom Sveučilištu.

Teret terena: Etnografski izazovi istraživanja doma u kontekstu pomoraca

Nikolina Hazdovac Bajić, Sveučilište u Dubrovniku
nikolina.hazdovac-bajic@unidu.hr

Kako istraživati svakodnevni život i osjećaj pripadnosti u zajednici koja je stabilna samo u svojem kretanju? Etnografsko istraživanje pomoraca, koji većinu života provode u fizičkoj i emocionalnoj izolaciji između kopna i mora, otvara pitanje metodološke prilagodbe istraživača u kontekstima gdje klasični oblici sudjelovanja nisu mogući. Za razliku od standardne etnografije, gdje istraživač može biti dugotrajno prisutan u zajednici, istraživanje pomoraca zahtijeva multilokalni pristup, oslanjanje na digitalnu komunikaciju, retrospektivne narative i povremene susrete. Nedostatak stalnog fizičkog terena otežava izgradnju povjerenja i dublje uranjanje u svakodnevni život ispitanika, čineći istraživača ovisnim o fragmentiranim uvidima i posrednim iskustvima. Unatoč fizičkoj odvojenosti, pomorci stvaraju prakse „doma na daljinu“ – kroz digitalne komunikacije s obiteljima, ritualizirane rutine i simboličke predmete koji ih povezuju s kopnom. Istodobno, osjećaj nostalgije i otuđenosti prisutan je u svakodnevnim narativima, pa istraživač postavlja pitanje: kako doista shvatiti iskustvo koje sam ne

može u potpunosti proživjeti? Ovaj rad, povezan s aktualnim raspravama o etnografiji mobilnih zajednica, naglašava da teret terena nije samo fizički nego epistemološki i emocionalni. Istraživač mora pronaći nove metodološke pristupe kako bi premostio prostornu distancu, uhvatio suptilne dimenzije ranjivosti i izolacije te razumio dinamiku identiteta u uvjetima dugotrajne mobilnosti.

Nikolina Hazdovac Bajić je docentica na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Dubrovniku. Njezini znanstveni interesi uključuju religiju u postsocijalističkom društvu, odnose religije i države, nereligioznost i ateizam, (ne)religiju i medije te izolirane ljude i zajednice. Autorica je brojnih članaka i poglavlja u međunarodnim časopisima i zbirkama studija. Od 2019. godine glavna je urednica časopisa Religija i društvo u srednjoj i istočnoj Europi (RASCEE).

Afektivna infrastruktura i izazovi etnografskog terena u napuštenim područjima

Ana Perinić Lewis, Institut za istraživanje migracija, Zagreb
aperinic@gmail.com

Istraživanje napuštenih ruralnih područja u Hrvatskoj otvara ključno pitanje odnosa države, infrastruktura i svakodnevnog života zajednica koje su formalno pod njezinom ingerencijom, ali u praksi često izostavljene iz administrativnih i socijalnih tokova. Etnografski rad na terenu suočava istraživača s nevidljivošću države, ne samo propadanjem infrastrukture nego afektivnom reakcijom stanovnika koji se suočavaju s odsutnošću potpore. Ovaj rad razmatra koncept afektivne infrastrukture (Knox, 2017), istražujući kako se državne politike materijaliziraju fizičkim i simboličkim ostacima nekadašnjih investicija. Na terenu koji obilježava postupno odumiranje usluga, slaba prometna povezanost, neredovita vodoopskrba i simbolička napuštenost, istraživač se suočava s dvostrukim izazovom – kako dokumentirati prisutnost države kroz njezinu odsutnost i kako razumjeti utjecaj infrastrukture na osjećaj pripadnosti i sigurnosti stanovništva. Intervjui sa stanovnicima depopuliranih naselja otkrivaju kolektivne narative o napuštanju i prilagodbi, u kojima se nestanak državnih servisa doživljava putem emocionalnih reakcija – ljutnjom, rezignacijom, ali i kreativnim oblicima samopomoći i improvizirane infrastrukture. Na „teškom terenu”, gdje država postoji samo u tragovima, istraživač mora preispitati vlastite metode i pristupe, balansirajući između participativne etnografije i analiza političke imaginacije. Ovaj rad pridonosi raspravama o materijalnosti države, ističući kako nedostaci i neodržavanje infrastrukture te nebriga generira afektivne reakcije koje oblikuju političko stajalište i osjećaj napuštenosti. Kroz prizmu terenskih izazova, rad se smješta u širi okvir etnografskih istraživanja infrastrukture kao političkog

agensa, naglašavajući kako teret etnografskog rada leži u interpretaciji materijalnih ostataka države i njihova afektivnog odjeka među stanovništvom.

Ana Perinić Lewis je znanstvena savjetnica i voditeljica Znanstvenog odjela za kulturne i otočne studije na Institutu za istraživanje migracija u Zagrebu. Od 2003. do 2022. radila je na Institutu za antropologiju. Diplomirala je hrvatski jezik i književnost i etnologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na istom sveučilištu doktorirala je s otočnom temom iz područja etnologije i kulturne antropologije. Njezini znanstvenoistraživački interesi povezani su s otočnim prostorom i otočnim zajednicama, njihovim identifikacijama, migracijama i stereotipizacijama. Provela je kulturnoantropološka istraživanja o identifikacijskim procesima na otoku Hvaru te surađivala na interdisciplinarnim antropološkim projektima koji su se bavili istraživanjima jadranskih otoka. Voditeljica je projekta „Etnografije otočnosti – otočne migracije, mobilnosti i identifikacije (ETNOTOK)” (IMIN, NPOO 2021. – 2026. NextGenerationEU).

Sami među prazninama: Terensko iskustvo u zaboravljenim krajevima

Lana Peternel, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
lanapeternel@idi.hr

Teren nije samo geografska lokacija. On je stanje tijela, uma i metoda istraživanja. Što se događa kada se teren ne ponaša onako kako ga zamišljamo – kada istraživač postane izoliran jednako kao i oni koje istražuje? Ovaj rad ulazi u krajolik praznine, napuštenih kuća, zatvorenih škola, nestalih trajektnih linija i tišine koja ne upućuje na mir nego na odsutnost. U Gorskom kotaru gdje populacija nestaje, država gubi interes, a infrastruktura se polako urušava, teren ne pruža klasične etnografske parametre: nema jasnih društvenih okvira, nema vidljivih odnosa moći, a interakcije su rijetke i nepredvidive. Na otoku Žirju, sličan osjećaj izolacije nije posljedica potpunog napuštanja, nego ritma života koji oscilira između sezone vidljivosti i dugotrajne marginalizacije. Kako istražiti zajednicu koja jedva postoji? Kako raditi etnografiju ondje gdje je sugovornika sve manje, a onih koji žele govoriti još manje? Trenuci razotkrivanja [*revelatory moments*] (Trigger et al. 2012) ne dolaze kroz jasno artikulirane narative, nego kroz fragmente, gestu ribara koji svakodnevno gleda prema kopnu, kroz šutnju starca u praznoj gostionici, kroz pogled otočanina koji zna da je zima duga, a trajekt ne dolazi svaki put kada bi trebao. Na ovom terenu, metodologija se ne može osloniti na standardne procedure – svaki intervju je pitanje pristupa, svaka priča neizvjesnost, a svaki susret potencijalno posljednji. Istraživač ne samo da promatra izolaciju, on je proživljava, postajući dijelom istog pejzaža koji

nastoji razumjeti. Je li moguće istražiti napuštenost, a da se pritom ne osjeti vlastita napuštenost? Ovaj rad ne nudi odgovore na pitanje kako pobijediti terensku izolaciju. Umjesto toga, postavlja pitanje: može li teren, u svojoj potpunoj osami, postati ključ za razumijevanje napuštenih prostora i ljudi koji u njima ostaju?

Lana Peternel je viša znanstvena suradnica na Institutu za društvena istraživanja u Zagrebu. Bila je voditeljica dvaju znanstvenoistraživačkih projekata: „Usporedba nacionalnih i vjerskih identiteta učenika srednjih škola u Hrvatskoj i Sloveniji“ (MZORH i ARRS) i „Antropološko istraživanje manjinskih religija u povijesnim arhivima Hrvatske“ (UKF/HRZZ). Trenutačno vodi bilateralni slovensko-hrvatski projekt „Izolirani ljudi i zajednice u Sloveniji i Hrvatskoj ISOLATION (HRZZ IPS-2022-02-3741). Također predaje na Tehničkom veleučilištu u Zagrebu (kolegij Digitalna antropologija). Od 2023. glavna je urednica časopisa „Sociologija i prostor“. Autorica je knjige: *Nestala naselja u Republici Hrvatskoj: Povijesno-demografsko-antropološke perspektive*. (Dugački, Vlatka; Peternel, Lana; Škiljan, Filip. 2021. Zagreb: Plejada, IDIZ, IMIN). Njezini istraživački interesi vezani su uz: marginalizirane zajednice, izolaciju, etničke i religijske identitete i održivost. Tekstove objavljuje u časopisima *Focaal*, *Dialectical Anthropology*, *Shima*, *Anthropological Journal of European Cultures*, *Journal of Muslims in Europe* i *Traditiones*.

PANEL: TEREN POD TERETOM ANGAŽMANA

Vrijeme i mjesto: petak, 23. svibnja 2025. 9:00 - 11:00; Polivalentna dvorana – Providurova palača, Poljana Šime Budinića 3

Joško Čaleta, Dora Dunatov, Matija Krizmanić, Sanja Potkonjak, Helena Tolić, Nevena Škrbić Alempijević, Petra Kelemen, Suzana Marjanić, Dora Bednjanec

Moderatorica: Danijela Birt Katić

(S)la(t)ki VS teški teret terena: 'Predmet' roga

Joško Čaleta, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

josko@ief.hr

Dora Dunatov, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

ddunatov@ief.hr

Čitajući poziv za radove ovogodišnje skupštine HED-a, prepoznali smo niz izazova s kojima se susrećemo u vlastitim etnomuzikološkim istraživanjima. Taj skup izazova različite složenosti smatramo odrazom kompleksnosti i sastavnim dijelom terenskih istraživanja, misije i osnovnog alata za osobni i profesionalni razvoj etno(muziko)loga. Zbog toga ih nastojimo sagledati kao „slatki“ teret terena ili bolje rečeno – iskušenje terena.

Na primjeru našeg istraživanja ukrasnog predmeta „roge“ i glazbenog repertoara vezanog uz izradu rukotvorina – oboje smještenih na marginu tradicijskih praksi, etnoloških i etnomuzikoloških istraživanja – prikazat ćemo izazove i odgovornosti koje nam nosi uz njih vezan terenski rad, neuvriježenu metodologiju, kao i vještine kojima im nastojimo doskočiti kao dvoje etnomuzikologa različitih generacija. To uključuje razmatranje marginaliziranosti istraživanih predmeta i njihove nezastupljenosti u formalnim institucijama (muzejima) i znanstveno-stručnim radovima, a odraz toga je neujednačenost funkcije (dar, suvenir, ukras, dio dote...) te nazivlja promatranog ukrasnog predmeta (roga, zvijezda, buzdovan, kocka, šiška...).

Usto, prisutan je i profesionalni pritisak na etnomuzikologe koji istražuju etnološki predmet, a dodatan je izazov problematični kontekst istraživanja – teren u prošlosti. Takvo istraživanje temelji se na efemernim individualnim i kolektivnim sjećanjima na marginalne i gotovo iščeznule prakse. Kako bismo minimalizirali konstrukciju takvih ranjivih sjećanja, pristupamo im premrežavajući sjećanja na materijalne i nematerijalne teme, rekonstruirajući pritom cjelokupni život u prvim desetljećima nakon Drugog svjetskog rata. Svjesni smo da će katkad možda samo oko deset posto dvosatnog intervjua biti korisno.

Promatrani je predmet, kao i glazba koja prati izradu rukotvorina, bio rasprostranjen diljem države, a priča izlazi i izvan nacionalnih okvira. Da bismo istražili takvu rasprostranjenost, koja zahtijeva tisuće prijeđenih kilometara, koristimo se mrežom postojećih informatora i društvenim mrežama. Umrežavanjem nositeljica promatranih tradicija i folklornih entuzijasta, organiziranjem izložbi, predavanja i radionica te osvještavanjem vrijednosti promatranih predmeta aktivno sudjelujemo u životu zajednica, ocrtavajući vještine primijenjene etno(muziko)logije koje na različite načine pridonose kompleksnom istraživanju.

Joško Čaleta, etnomuzikolog, glazbeni pedagog, producent i dirigent znanstveni je suradnik u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu. Uz znanstvenoistraživački rad o glazbenim praksama dalmatinskoga priobalja, otoka i zaleđa, fokus njegovih trenutačnih istraživanja su suvremene prakse klapskog pjevanja, hrvatsko pučko crkveno pjevanje (glagoljaško pjevanje), otkanje, pjevanje uz gusle i druge glazbene tradicije primorske i dinarske regije. Aktivan je i na polju primijenjene etnomuzikologije kao voditelj brojnih vokalnih radionica i seminara. Savjetodavnu ulogu u formiranju glazbeno-scenskih izričaja folklornih skupina ostvaruje kao član stručnih, savjetodavnih i ocjenjivačkih komisija, smotri i festivala diljem Hrvatske.

Dora Dunatov viša je asistentica u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu. Doktorirala je etnomuzikologiju 2024. na Sveučilištu za glazbu i izvedbene umjetnosti u Grazu istraživanjem koje je, kao dio projekta „Diskograf” Hrvatske zaklade za znanost, bilo usmjereno na tržišni aspekt domaćih proizvođača gramofonskih ploča na 78 okr./min., uključujući i dijasporu. Magistarski studij etnomuzikologije završila je 2017. na Muzičkoj akademiji u Zagrebu s temom zadarskog tanca kao novonastale tradicije. Uz znanstveno-istraživački rad, primarno usmjeren na diskografiju i tradicijske izričaje južne Hrvatske, surađuje u emisijama Hrvatskoga radija i piše za stručne časopise i internetske portale.

Misliti teren angažirane etnografije – generiranje ili diskreditiranje onkraj terena

Matija Krizmanić, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb / doktorand
Doktorskog studija etnologije i kulturne antropologije Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu
Matija.Krizmanic@pilar.hr, mktizman@m.ffzg.hr

Angažirana etnografija često je metodološki smjer u istraživanjima društveno isključenih i marginaliziranih društvenih skupina (Low i Merry 2010). Kao dio kolaborativne antropologije, pozicioniranje angažiranog etnografa na terenu zahtijeva više od klasičnog etnografskog istraživanja, osobito kada se istražuju osjetljive teme i populacije. Ovaj rad istražuje granice između istraživača i aktivista u kontekstu angažirane etnografije, posebno istraživanjem LGBTIQ+ zajednice u Zagrebu. Opisujući primjenu „para-terena“ (engl. *para-site*) kao tehnike kakvu opisuje George Marcus (2021), rad propituje kako se pozicionalnost istraživača neizbježno isprepleće s političkim djelovanjem. Izlaganje analizira kako etnografsko sudjelovanje u aktivističkim infrastrukturama transformira etnografski subjekt te smješta antropologa na razmeđu promišljanja epistemološke koristi i profesionalne diskreditacije. Refleksijom osobnog angažmana, razmatram napetosti između akademske „neutralnosti“ i društveno-političke intervencije, te kako ta dvoznačnost oblikuje istraživačke uvide i može generirati znanje unutar istraživanja. Ova analiza pruža kritički uvid u načine kako angažirana etnografija preobražava ne samo teren nego i samog istraživača. Ovo istraživanje provedeno je u sklopu projekta „Promjene rodničkih odnosa u Hrvatskoj“ koji financira Europska unija - NextGeneration EU (01/08-73/23-2519-9).

Matija Krizmanić asistent je u Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar. Završio je preddiplomski studij lingvistike i antropologije, a diplomirao studij antropologije te etnologije i kulturne antropologije 2021. godine. Upisan je na Doktorski studij etnologije i kulturne antropologije pri Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Tema doktorskog istraživanja mu je „Stvaranje budućnosti LGBTIQ+ osoba u Zagrebu“, a istraživački interesi su mu antropologija roda i spolnosti, antropologija budućnosti, društvena isključenost, aktivizam i građanstvo te metodologija u etnologiji i kulturnoj antropologiji. Trenutačno je suradnik na projektu „Promjene rodničkih odnosa u Hrvatskoj“ pri Institutu Pilar.

Etnografski teren uoči katastrofe: svjedočenje, osnaživanje i etika angažiranja

Sanja Potkonjak, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
spotkonjak@m.ffzg.hr

Etnografska istraživanja uoči katastrofe prouzročene ljudskim djelovanjem postavljaju istraživača u etički izazovnu poziciju svjedočenja nasilja u nastajanju te osnaživanja i angažiranog zagovaranja u pravima zajednica. Ovaj rad bavi se svjedočenjem ekonomskog i političkog nasilja te osnaživanjem i zagovaranjem kao činovima solidarnosti koji proizlaze iz etnografovih odnosa sa zajednicom-kojoj-će-se-katastrofa-tek-dogoditi. Temeljeći se na studiji razvlašćivanja kao mehanizma kapitalizma katastrofe, ovo izlaganje pokušava temporalizirati etnografske pozicije i pokušaje prorade napetosti proizašlih iz moralnog povezivanja i umještanja kao i akademskog izmještanja u istraživanjima skoro-pa-nevidljivih, nadolazećih katastrofa. Rad pokušava definirati granice etnografskih pozicioniranosti: svjedočenja, osnaživanja, angažiranja te rizika za istraživača u kolaborativnim etnografskim istraživanjima. Njime se poziva na kritičku refleksiju etike angažiranja konceptima „povezivanja“, „prešućivanja“, „podrške“ i „pristanaka“.

Sanja Potkonjak redovita je profesorica na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U pedagoškome i istraživačkom fokusu su joj kvalitativne metode i etika istraživanja te odnos kapitalizma, katastrofe i ruynacije.

Na početku doktorskog rada o majčinskom iskustvu: postavljanje temelja, „pomirenje“ i traganje za vlastitim znanstvenim glasom

Helena Tolić, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
hetolic@m.ffzg.hr

Početak doktorskog istraživanja pretpostavlja i početnu, odnosno inicijalnu fazu istraživanja koja podrazumijeva određeno razdoblje osluškivanja terena i različite pripreme za provođenje ciljanog i usko određenog istraživanja temeljenog na kvalitativnoj metodologiji. Izlaganje će prikazati vrijeme pripreme za ulazak na teren na primjeru vlastitog doktorskog istraživanja pod naslovom „Kulturna značenja dobre majke u kontekstu povratka na posao“. U tom vremenu mnogo je izazova u terenskom radu koji proizlaze iz pokušaja „pomirenja“ koncepata iz literature i koncepata sugovornica, te pronalazanja vlastitog znanstvenog glasa i istraživačkog puta s druge. Polazeći od nekoliko primjera terenskog rada, odnosno provedenih intervjua te posjeta različitim događajima poput konferencija i izložbi na području Zagreba (koja su usko vezana za temu doktorskog rada iako nisu primarni predmet istraživanja), prikazat će se različiti mogući smjerovi istraživanja koji otvaraju nove teme i omogućuju dublje razumijevanje problematike majčinskog iskustva. Izlaganje će pokazati kako široko zahvaćanje problematike i fleksibilan pristup terenu te promatranje raznovrsnih događaja vezanih za temu istraživanja utječu na kreiranje i na dizajn istraživanja.

Na primjeru jednog izdvojenog svjedočanstva majčinskog iskustva prikazanog na fotografskoj izložbi „Nevidljiva“ koja je održana u Zagrebu, u Oris kući arhitekture u rujnu 2024., prikazat će se otvaranje novih analitičkih tematskih područja u sklopu antropologije emocija. Tim primjerom prikazuju se ambivalentnosti majčinskog iskustva, ali i teorijsko preusmjeravanje doktorskog istraživanja prema kompleksnijem i višeslojnom razumijevanju iskustva majčinstva. Cilj izlaganja je na primjeru prikazati kako inicijalna faza terenskog rada koja se provodi istodobno s iščitavanjem i analizom literature oblikuje jedinstveni istraživački proces, kako utječe na dizajn i kalibriranje intervjua te općenito na postavljanje temelja doktorskog istraživanja.

Helena Tolić rođena je 1982. godine u Splitu, etnologinja je i kulturna antropologinja te magistra edukacije španjolskog jezika i književnosti. Od rujna 2023. godine zaposlena je kao asistentica na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Tema njezina doktorskog rada pod naslovom „Kulturna značenja dobre majke u kontekstu povratka na posao“ usmjerena je na iskustvo majčinstva, posebno na poimanje koncepta „dobre majke“ te na iskustvo povratka na posao s roditeljskog dopusta u korporativnom radnom okruženju.

Etnografija kao djelovanje za promjene? Metodološke i etičke nedoumice na postindustrijskim terenima

Nevena Škrbić Alempijević, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

nskrbic@ffzg.hr

Sanja Potkonjak, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

spotkonjak@ffzg.hr

Petra Kelemen, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

pkelemen@ffzg.hr

Tereni na kojima provodimo istraživanja postindustrijskih transformacija nerijetko su prostori propadanja, prenamjena vođenih primarno ekonomskim interesima, lokacije nerealiziranih planova i suspenzije javnog dobra – drugim riječima, sidrišta negativnih društveno-političkih procesa. Takvo nam etnografsko istraživanje u deindustrijaliziranim urbanim zonama ponovno nameće pitanja: funkcionira li etnografija kao djelovanje za pozitivne promjene, treba li tako funkcionirati, koliko i kako? Ovim ćemo izlaganjem nastojati adresirati metodološke i etičke izazove sudioništva na koje nailazimo na postindustrijskim terenima pri praćenju događaja vezanih uz stvaranja urbanih budućnosti iz perspektive postindustrijskih zajednica. Uloga istraživača kao istodobno i sudionika događaja koji gaje simpatije prema promatranim građanskim inicijativama i onih koji imaju izvanjsku poziciju pokazuje se ambivalentnom i prožetom mogućim različitim tumačenjima. Ona je dio složenih interakcija istraživača sa sudionicima etnografskog istraživanja koje nisu lišene odnosa moći. Očekivanja upisana u sudionički teren postaju dodatno zamućena idejama o etnografiji kao o davanju glasa te zajedničkom oblikovanju znanja. Takve okolnosti traže osviješteno i kontinuirano balansiranje istraživačkih uloga i razmatranje različitih pitanja: kako sudjelovati na način da sudioništvo ne ugrožava pozicije sudioničkog integriteta, kako sudjelovati u procesima koji su istodobno predmet istraživanja, ali ih istraživači ujedno kreativno konstituiraju, kako se nositi s utjecajem na procese i što su zamke takvog terena. U izlaganju ćemo predstaviti terenske primjere metodoloških i etičkih izazova sudioničkog rada u radionicama kojima se zazivaju imaginariji postindustrijskih budućnosti u sklopu projekta „Transformacija postindustrijskog grada: prostor, zajednica i rad“.

Nevena Škrbić Alempijević redovita je profesorica u trajnom izboru na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Bavi se studijama mjesta i prostora, studijama kulturnih regija, postindustrijskom antropologijom i antropologijom društvenog sjećanja.

Sanja Potkonjak je redovita profesorica na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U pedagoškom i istraživačkom fokusu su joj kvalitativne metode i etika istraživanja te odnos kapitalizma, katastrofe i ruinarice.

Petra Kelemen je izvanredna profesorica na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U središtu njezina znanstvenog interesa su kulturne politike, konstrukcija baštine, javni događaji i antropologija turizma.

Aktivizam i/ili istraživanje: mreže terenskoga preklapanja na primjeru pokreta za prava životinja

Suzana Marjanić, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
suzana@ief.hr

Istraživači koji proučavaju društvene pokrete, u ovom slučaju pokret za prava životinja, često ističu kako se njihov rad katkad smatra, ocjenjuje „neobjektivnim“, zbog otvorenih političkih stajališta koji (eksplicitno ili implicitno) zauzimaju u svojim istraživanjima. No poznato je da su brojni „angažirani istraživači“ zagovarali dvostruki angažman kao jedini način istraživanja u kojemu su i aktivisti i istraživači (usp. Koensler 2020)? Navedeno ću opimjeriti na vlastitim terenskim istraživanjima (razgovorima) vezano uz nedavni banijski potres i razgovore s aktivistima za prava životinja. Tako su volonterke Udruge Prijatelji životinja i prirode iz Čakovca, koja je djelovala na banijskom području od 6. ožujka do 31. svibnja 2021. godine, gdje su, kako je navedeno u izvještaju projekta Udruge, tijekom projekta živjele u selu pokraj Gline, Gornji Viduševac, u kući gdje Slavice Maršanić koja je dobivena na korištenje bez naknade, obišle 494 kućanstva Banovine. U sklopu obilaska kućanstava razgovorom, dijeljenjem letaka i edukacijom promicala se svijest ljudi o pravima životinja i njihovoj primjerenoj skrbi. Volonterke i volonteri izrađivali su detaljan popis pasa i mačaka za besplatnu kastraciju, a vlasnicima bez mogućnosti organizacije vlastitog prijevoza životinje su se prevozile u veterinarsku stanicu i natrag nakon operativnog zahvata. Nadalje, donirala se hrana za životinje, kućice i ostale potrepštine za kućne ljubimce.

Od 494 posjećena kućanstva 425 (86%) zahtijevalo je ponovni posjet, a 221 kućanstvo (52% od ponovljene posjete) zahtijevalo je još 3 do 5 ponovnih posjeta. Razlog ponovnih posjeta bile su provjere poboljšanih uvjeta držanja životinja, pregled životinja u procesu rehabilitacije nakon kastracije, doniranje hrane i potrepština. Navedenim su aktivističkim djelovanjem volonterke postavile fokus žrtvi u ravnotežu; naime, u prirodnim nepogodama često se žrtve neljudskih životinja zanemaruje.

Suzana Marjanić, znanstvena savjetnica, radi u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, gdje ostvaruje interese za teorije mita i rituala, kulturnu i kritičku animalistiku te izvedbene studije. Objavila je 7 autorskih knjiga i suuredila 13 zbornika radova. Za knjigu *Kronotop hrvatskoga performansa: od Travelera do danas* (Bijeli val, Institut za etnologiju i folkloristiku, Školska knjiga) dobitnica je Godišnje nagrade Hrvatske sekcije AICA i Državne nagrade za znanost, a za knjigu *Cetera animantia: od etnozoologije do zoetike* (Pergamena, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, 2022.) dobitnica je Godišnje nagrade „Milovan Gavazzi“. Vanjska je suradnica (predavačica) Odjela za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru (kolegiji: Teorije rituala, Antropologija životinja).

Bivanje s mrtvima – problematika terenskog istraživanja liminalnog prostora groblja

Dora Bednjanec, nezavisna istraživačica
dora.bednjanec@gmail.com

U suvremenim istraživanjima groblja fizička se prisutnost mrtvih (tijela) često tretira kao samorazumljiva, odnosno ostavlja se po strani, iako se radi o određujućem aspektu prostora groblja. U ovom se izlaganju stoga mrtvima – simultano u materijalnom i metaforičkom obliku – pridaje aktivna uloga u prostoru groblja, vodeći se pretpostavkom da se oni nalaze u samom središtu svakog posjeta, događaja i rada na groblju, kao i da se različita značenja groblja stvaraju u susretima živih i mrtvih, odnosno kontinuiranim međusobnim ispreplitanjem i oblikovanjem.

Takav pristup zahtijeva prožimanje istraživača i prostora groblja, što pretpostavlja bivanje u grobljanskom prostoru kojeg odlikuju specifična atmosfera, spori protok vremena, osjećaji praznine i tišine te kontemplacija o životu i smrti, koja je sastavni dio boravka u ovom liminalnom prostoru. U ovom će izlaganju, dakle, fokus biti na problematici terenskog rada u prostoru groblja te izazovima i preprekama na koje se u takvim istraživanjima može naići. Poseban naglasak će pritom biti na konstrukciji vlastitih doživljaja i stavova, ulozi koju afekt, osjetilno i tjelesno iskustvo igraju u toj konstrukciji te načinima na koje oni utječu na odnose sa sugovornicima i same metodološke izbore, kao i zamagljene granice između osobnog i profesionalnog.

Dora Bednjanec je godine 2021. završila studij etnologije i kulturne antropologije te netherlandistike na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Godinu dana kasnije upisala je poslijediplomski doktorski studij na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju istoga fakulteta.

PANEL: TERET IZA TERENA

Vrijeme i mjesto: petak, 23. svibnja 2025. 11:15 - 13:00; Polivalentna dvorana –
Providurova palača, Poljana Šime Budinića 3

Lidija Bajuk, Ivona Orlić, Sani Sardelić, Tvrtko Zebec, Tomislav Barhanović, Ivana
Katarinčić

Moderatorica: Olga Orlić

Teret iza terena

U ovom panelu stručnjaci etnolozi različitih profila upućuju na različite vrste silnica koje oblikuju njihovo djelovanje u kontekstu javnih politika povezanih s nematerijalnom kulturnom baštinom, a koje pokušavaju oblikovati, usmjeravati njihovo svakodnevno ili povremeno djelovanje na terenu povezanom s fenomenima nematerijalne kulture. Taj svojevrsni „metateren“ u ovom je kontekstu područje i način djelovanja različitih aktera, kako onih „na terenu“ i „na poziciji moći“, tako i samih etnologa u procesima rješavanja ili razrješavanja registracije raznovrsnih nematerijalnih kulturnih dobara na području Republike Hrvatske, činu koji je toliko važan koliko i ambivalentan. Prelijevanje javnih politika povezanih s registracijom nematerijalnih kulturnih dobara u javnu i privatnu sferu pojedinaca „na terenu“ i „na pozicijama moći“ rezultira različitim oblicima suradnje, zahtjeva, ali i pritisaka u koje su, u sklopu svojeg užeg područja djelovanja, neminovno uključeni i stručnjaci etnolozi. Ovo je područje velika prilika za pokazivanje/dokazivanje stručnosti i znanja u kontekstu javnih potreba, ali treba upozoriti i na „izazovne“ situacije s kojima se stručnjaci uključeni u ovakvu vrstu javnog angažmana suočavaju. Ti izazovi uključuju kontinuirano balansiranje stručnjaka između zahtjeva struke, nositelja, različitih dionika lokalne zajednice te administrativnih pravila, a katkad to može uključivati i suočavanje zajednice i/ili istraživača s rezultatima terenskih istraživanja koji su različiti od njihovih očekivanja. U ovom će se panelu raspravljati ponajprije o različitim vrstama zahtjeva koji se postavljaju pred stručnjake različitih profila (muzealci, znanstvenici) i načinima kako ih oni rješavaju ili pokušavaju usmjeriti k rješenju. Ujedno je to i prilika da se o izazovima koji se skrivaju iza ovog područja djelovanja povede šira rasprava.

Osvajanje – prisvajanje – usvajanje

Lidija Bajuk, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
lidija@ief.hr

Kao etnologinja i antropologinja, na terenskim istraživanjima kontinuirano od 2007. godine do danas, s kolegicama i kolegama na konkretnim primjerima podijelit ću vlastito terensko iskustvo koje sam grupirala u nekoliko manjih cjelina: dosezi interdisciplinarnoga terenskog istraživanja, odnos (ne)povjerenja između kazivača i istraživača, (ne)očekivani istraživački rezultati i njihova zaštita na nacionalnoj razini, suradnja s lokalnom zajednicom u koordinaciji pripreme prijedloga zaštite nematerijalnih, kulturnih dobara na nacionalnoj i na svjetskoj razini, uloga folklornih skupina te obrazovnih i kulturnih institucija u očuvanju kulturnih dobara pred izumiranjem, institucionaliziranje kulturnih dobara posredovanjem naručitelja, izvođača i financijera radova, prisvajanje i poosobljavanje nematerijalnih dobara kulturne baštine i osobni pogled na percepciju hrvatskih kulturnih dobara studenata kulturologije.

Čakovčanka **Lidija Bajuk** radila je kao učiteljica, knjižničarka i profesionalna umjetnica. Danas je znanstvena suradnica u Institutu za etnologiju i folkloristiku te naslovna docentica Filozofskog fakulteta i Fakulteta hrvatskih studija u Zagrebu. Objavila je 10 audioalbuma, 7 poetskih, 4 prozne, 4 stručne i 1 znanstvenu knjigu, brojne stručne i znanstvene radove. Diljem Hrvatske provela je dvadesetak etnografskih istraživanja, brojne etnoradionice o nekoliko etnografskih projekata. Gostovala je na sveučilištima u Zagrebu, Zadru, Waterloou, Beču, Varšavi, Poznanju, Bratislavi. Inicijatorica je, suorganizatorica i/ili stručna suradnica nekoliko stručno-znanstvenih skupova, e-izložbe O hrvatskoj tradicijskoj glazbi Međimurja i oko nje, 48. međunarodne smotre folkloru 2014 u Zagrebu i Veste feste – Festivala ženskoga tradicijskog glazbovanja u Vrpolju (Trilj). Potaknula je i koordinirala zaštitu međimurske popevke na nacionalnoj i svjetskoj razini te ženskog kolendavanja na području župe Smokovljani u dubrovačkom primorju na nacionalnoj razini. Scenaristica je HRT-ovih obrazovnih emisija Priča o žveglici i Suncokret: Ekologija duha, ekologija pamćenja M. Jović, dokumentaraca Nagrišpane traverse i Kartolina iz Krive kale A. Rozića te Međimurska popevka / A Folk Song of Međimurje za UNESCO. Oko dvije tisuće puta predstavljala je svoj rad u domovini i svijetu. Pročelnica je Odjela za arheologiju i etnologiju MH, članica UO DHK, HDS-a, HED-a, ISFNR-a i P.E.N.-a. Dobitnica je 1 inozemne i 15 domaćih umjetničkih nagrada, među kojima nagrada Porin (2x), Franjo Ksaver Kuhač HDS-a i Milovan Gavazzi HED-a (2x). Odlikovana je Zlatnom plakatom grada Čakovca i proglašena počasnom građankom Međimurske županije, uručena joj je UNESCO-va Povelja za svjetsku zaštitu međimurske popevke.

Iza terena – profit iz perspektive ravnateljice

Ivona Orlić, Etnografski muzej Istre/Museo etnografico dell'Istria, Pazin
ivona@emi.hr

Kao kustosica, sada već davne 2013. godine, sudjelovala sam na prvoj konferenciji Talijanskog udruženja primijenjene antropologije (1. convegno Societa Italiana Antropologia Applicata) i ostala iznenađena što sve kulturni antropolozi mogu raditi kao privatnici. I tada se raspravljalo o etičnosti, zaradi, brzini rada, kvaliteti i potražnji. Prošle sam, 2024. godine bila na 12. konferenciji tog udruženja i uočila da se sada već raspravlja o besmislenim poslovima kulturnih antropologa i kako ih odbijati. Rad s naručiteljima etnološkog/kulturnoantropološkog istraživanja iz pozicije ravnateljice je plodonosan, zarađuje ustanova koju vodim, a ja sam uspješna *menadžerica*. Pod koju cijenu? Radnici/kustosi/kulturni antropolozi rade na normu, pod vremenskim uvjetima klijenata, a sve češće i sadržajnim uvjetima klijenata. Postoje cjenici, koje prihvaća upravno vijeće, postoje novčano raskošni EU projekti u koje antropolozi uskaču u točno predviđenu rubriku, s već isplaniranim zaključcima. A klijenti (iako se skrivaju iza javnog dobra i interesa) uvijek su u pravu. Jesu li? Kad ugovaram poslove s majstorima koji trebaju ličiti uredske prostore ili odabiremo sanitarije tražimo da bude upravo tako kako želimo. Naši klijenti žele da vrlo popularni fenomeni nematerijalne kulture budu na Nacionalnoj listi, a etnolozi su neminovni posrednici u tom procesu. Klijent/naručitelj ne prihvaća tumačenja pravilnika i zakona prema kojima npr. nema nositelja fenomena. Klijenti/naručitelji nalaze kazivače i poneki pozivajući se na pristup informacijama traže uvide u naše transkripte s terena da vide tko je što točno rekao ako zaključak ne ide u prilog konačnom cilju.

Ivona Orlić rođena je 1971. u Puli. Na Pedagoškom fakultetu u Rijeci 1996. godine diplomirala je pedagogiju, a godinu dana poslije i studij Organizacija kulturnih djelatnosti. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu upisala je poslijediplomski znanstveni studij etnologije i kulturne antropologije. Magistarski rad pod nazivom *Franci Blašković i konstrukcija suvremenog istarskog identiteta* obranila je 2004., a doktorirala 2011. s temom *Regionalni identitet u suvremenoj turističkoj ponudi Istre*. Nakon diplome radila je u talijanskim i hrvatskim odgojno-obrazovnim ustanovama i ustanovama u kulturi. Od 2006. godine radi kao kustosica, a od 2021. kao ravnateljica Etnografskog muzeja Istre/Museo etnografico dell'Istria.

Slatki ili gorki teren

Sani Sardelić, Gradski muzej Korčula
sani.curator27@gmail.com

Poziv na sudjelovanje izlaganjem na ovogodišnjoj konferenciji Hrvatskog etnološkog društva u Zadru s temom „Teret’ terena: iskustva i vještine u zonama etnografskih spoznaja“, stjecajem okolnosti stigao je istovremeno kada i jedan telefonski poziv upućen od strane osnivača ustanove u kojoj sam zaposlena kao kustosica, a koji me je potaknuo na razmišljanja o „vlastitom“ teškom terenu na sasvim drukčiji način nego li dotad. Osobno iskustvo preda me postavljenog svojevrsnog institucionalnog zahtjeva navelo me je na dublje promišljanje o integritetu istraživača. U kojem se trenutku takav zahtjev može pretvoriti u prepreku? Prepreku na koju s polazišne točke istraživača ili kustosa koji nastoji dokumentirati i komunicirati odabranu pojavnost kulturne baštine ne računate? Bar ne na prvu. Riječ je o prostoru s kojeg Gradski muzej Korčula kao muzej zajednice crpi građu i informacije za svoj muzejski postav i njegovu interpretaciju, odnosno o terenu na koji je usmjerena pozornost muzejskih djelatnika u svrhu očuvanja i dubljeg razumijevanja promjena unutar primarnog konteksta muzealiziranih predmeta. Potreba za zajedničkim traženjem odgovora na pitanje koje bi to bile pojavnosti vrijedne formalizirane službene zaštite u koju želimo utkati svoje znanje, stručnost i etičnost, ali i nagnuće za očuvanje baštine, nerijetko je pod pritiskom lokalnih političkih čimbenika. Iako se isprva može učiniti da su naši opći ciljevi isti – formalna zaštita baštinskih fenomena, čini se kako je svrha očuvanja ipak različita. Javno iskazana briga za baštinu katkad je samo poluga za moć, odnosno bolje političko pozicioniranje. I sve dok je slaganje oko odabira predmeta zaštite moguće, moguć je i dogovor o postupcima. No što u slučaju kada je mimoilaženje u stajalištima oko predmeta zaštite jasno izraženo? Je li odgovor na to, naizgled jednostavno pitanje isto tako jednostavan, ili ipak znatno složeniji? Ovim će se izlaganjem pokušati otvoriti prostor zajedničkom promišljanju, kako bismo možda bili bliži odgovorima, ili bar spremniji na nove izazove terena.

Sani Sardelić viša je kustosica pedagoginja Gradskog muzeja Korčula, prof. komparativne književnosti i filozofije. Doktorandica je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu, Mediteranski interdisciplinarni kulturološki studij. Višegodišnja istraživanja nematerijalne baštine otoka Korčule s naglaskom na plesove s mačevima provodi u suradnji s prof. em. Elsie Ivancich Dunin (UCLA). Članica je Hrvatskog etnološkog društva, Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti i udruge Siva zona – prostora suvremene i medijske umjetnosti. Sudjeluje na znanstvenim i stručnim skupovima i manifestacijama koje tematiziraju povijesne, etnološke i ekološke poveznice, bioraznolikost, prehranu i samoodrživost u suvremenim uvjetima. Autorica je i urednica knjige Mediteranska prehrana – Korčula u nakladi Ministarstva kulture i medija RH.

Posredovanje s opterećenjem

Tvrtko Zebec, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
zebec@ief.hr

Iskustvo nam je dosad pokazalo da uz ogledne i dobro pripremljene primjere registracije nematerijalne kulture koja tako postaje prepoznata baština na nacionalnoj ili međunarodnoj razini ima i više primjera koji zahtijevaju slojevit uvid u interese dionika koji na različite načine sudjeluju u tom procesu. Jasno je da bi prema ideji provedbe UNESCO-ove Konvencije (2003) zajednice nositelja trebale imati glavnu riječ u odlučivanju o izabranoj simbolici i značenju dobara koje žele isticati kao svoju kulturnu baštinu. S druge strane, nositelji pa ni njihovi predstavnici u lokalnim i regionalnim upravama često ne znaju ni osnovne kriterije koje je potrebno zadovoljiti da bi nematerijalna kultura bila registrirana kao živa baština. Struka nužno sudjeluje u procjeni tih kriterija i često se nalazi u procijepu između očekivanja zajednice nositelja, lokalne ili regionalne uprave te stručnih i vlastitih stajališta o posredovanju. S nekoliko konkretnih primjera registrirane nematerijalne kulture namjera je pokazati kako neka baština s pozicije moći može postati prijeporna, suprotno osnovnoj ideji njezinih nositelja (poput kola sv. Tripuna bokeljskih Hrvata). Bit će riječi i o načinu promišljanja o kriterijima upisa u Registar kulturnih dobara RH. Kako postupamo kad pozivi i prijedlozi dolaze izvana, npr. za multinacionalne nominacije na UNESCO-ove popise, a kako kod kuće kad su prijave iznutra, od samih nositelja? Koliko je uputno da kao struka težimo obuhvaćanju sličnih dobara na određenom području te koliko smo svjesni tehničkih ili nekih drugih ograničenja u registraciji baštine?

Tvrtko Zebec, etnolog i etnokoreolog u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu zaposlen je od 1990., od 2018. kao znanstveni savjetnik u trajnom zvanju, od 2024. s naslovnim zvanjem redovitog profesora u trajnom zvanju. Od 2011. do 2015. je ravnatelj Instituta, a od 2019. pomoćnik ravnateljice. Autor je dvojezične knjige Krčki tanci – plesno-etnološka studija. *Tanac Dances on the Island of Krk – Dance Ethnology Study* (2005), s nagradom Milovan Gavazzi Hrvatskoga etnološkog društva (2005) za znanstveno-nastavni rad. Gostujući je predavač na Sveučilištima u Zagrebu, Zadru i Osijeku, na Muzičkoj akademiji Univerziteta u Sarajevu (BiH), te na međunarodnom MA studiju Erasmus+ Choreomundus, četiriju europskih sveučilišta. Predsjednik je Povjerenstva za nematerijalnu kulturnu baštinu pri Ministarstvu kulture i medija te umjetnički ravnatelj Međunarodne smotre folkloru u Zagrebu.

Između ponosa i polemike: Izazovi interpretacije osjetljivih tema u kontekstu Sinjske alke

Tomislav Barhanović, Muzej Sinjske alke
tomislav.barhanovic@gmail.com

Sinjska alka, kao jedan od najvažnijih simbola hrvatske kulturne baštine, nosi sa sobom složen splet značenja – važan je simbol lokalnog identiteta i tradicije, koji je značajan i u širem nacionalnom i povijesnom kontekstu. No, iza ponosa koji Alka simbolizira kriju se i osjetljive teme koje muzejska interpretacija ne može uvijek jednostavno prenijeti: povijesne kontroverze koje su je pratile, političke instrumentalizacije, uloga Alke u kolektivnom sjećanju i percepcija tradicije među različitim skupinama.

Ovo izlaganje istražuje kako se u muzeološkom radu pristupa ovim izazovima. Kako balansirati između autentičnog prikaza povijesti i očekivanja zajednice? Na koji način kustosi odlučuju koje narative istaknuti, a koje ostaviti po strani? Kako digitalni alati, novi muzejski standardi i suvremeni pristupi interpretaciji mogu pomoći u premošćivanju polemika, a da se pritom ne izgubi vjerodostojnost?

Kroz praktične primjere iz Muzeja Sinjske alke, raspravljat će se o strategijama nošenja s osjetljivim temama, uključivanju lokalne zajednice u proces interpretacije te etičkim dilemama koje proizlaze iz kustorskog rada. Cilj je potaknuti kritičku raspravu o ulozi muzeja u oblikovanju kolektivnog sjećanja i o mogućnostima da se „teške“ teme obrade na način koji je stručan, ali i otvoren za dijalog.

Tomislav Barhanović, profesor povijesti i etnologije, diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Od 2017. god. obavlja poslove kustosa u Muzeju Sinjske alke. Temeljni posao kojim se bavi jest stručna i znanstvena obrada i sistematizacija muzejskih zbirki, trajna zaštita muzejske građe, muzejske dokumentacije te njihovo interpretiranje i prezentiranje javnosti putem muzejskog postava te kao stručni vodič kroz muzejski postav pruža informacija o muzejskim zbirkama i muzeju, surađuje s domaćim i stranim medijima, KUD-ovima te drugim djelatnicima u kulturi u svrhu predstavljanja stalnog postava i rada muzeja široj javnosti, procjenjuje autentičnost predmeta te njihovu socijalnu i kulturnu vrijednost. U suradnji s preparatorima i restauratorima brine o održavanju i očuvanju muzejske zbirke i obavlja digitaliziranje, katalogiziranje i inventarizaciju muzejske građe. Također, svake godine sudjeluje u cjelokupnoj organizaciji Sinjske Alke.

Uloge etnologa/etnokoreologa u procesu istraživanja

Ivana Katarinčić, Institut za etnologiju i folkloristiku

ivana@ief.hr

Proučavanje plesa, kojim sam se najviše bavila u svom istraživačkom radu, ovisi o vještinama sudionika istraživanog procesa ili članova istraživane zajednice, ali i vještinama koje posjeduje istraživač koji potom analitički obrađuje prikupljene podatke. Iako tjelesno iskustvo plesanja nije nužno da bi se pristupilo istraživačkoj temi u plesu, može biti ključno ukoliko se istraživanjem želi zahvatiti i kinestetička dimenzija plesa/nja i sve što iz nje proizlazi. Kinestetički se procesi lakše detektiraju, opisuju i analiziraju poznavanjem terminoloških oznaka i prepoznavanjem osjeta tijela koja diktiraju plesanje. Iako plesači posjeduju znanja o plesu, često teško artikuliraju implicitnu vrstu znanja koju posjeduju, a kinestezija kao interno percipiran osjećaj otežano se opisuje na međuljudskoj i društvenoj razini. Ples je često jednostavnije demonstrirati i pokazati nego objasniti i dočarati riječima. Zato se vjerniji uvidi lakše postižu ako istraživač može prepoznati i locirati u tijelu osjete o kojima govore (ili ne govore) plesači promatrane zajednice. Osim specifičnih znanja i vještina istraživača koji u konačnici postaje interpretator promatranih procesa, njegovi subjektivni odabiri načina interpretiranja promatranih procesa, dijelom su konačnih interpretacija istraživanja. Svako je etnološko i antropološko pisanje stoga autorova organizacija ideja i interpretacija prikupljenih podataka i saslušanih glasova. Pored toga, istraživač često u razgovoru sa sugovornicima nailazi na vrlo intimne podatke, a događa se i da njegova vlastita opažanja nisu u suglasju s onime što su sugovornici rekli ili vjeruju o grupi, ili su čak u suprotnosti s vjerovanjima i osjećajima istraživača vezanima za istraživano (grupu, zajednicu, pojavu, fenomen). Kakve odnose stvarati, na koji način pristupati zajednicama istraživanih, u kojoj mjeri su važna znanja i vještine istraživača te kako proces istraživanja utječe na istražitelja/interpretatora, neke su od tema metodoloških promišljanja o kojima ću raspravljati u svom izlaganju.

Ivana Katarinčić je viša znanstvena suradnica u Institutu za etnologiju i folkloristiku. Redovito sudjeluje na domaćim i međunarodnim znanstvenim skupovima te objavljuje znanstvene i stručne radove u domaćim i stranim publikacijama. Članica je Hrvatskog etnološkog društva, Međunarodnog savjeta za tradicijsku glazbu i ples (ICTMD) te Hrvatskog nacionalnog odbora ICTMD-a. Autorica je monografije *Estetika i etika baleta: ambivalentna opstojnost i suurednica knjige COVID-19 u humanističkoj perspektivi*, a od 2019. godine suurednica *Narodne umjetnosti: hrvatskog časopisa za etnologiju i folkloristiku*.

PANEL:

BAŠTINSKI BLOK

Vrijeme i mjesto: petak, 23. svibnja 2025. 11:15 - 13:00; Polivalentna dvorana – Providurova palača, Poljana Šime Budinića 3

Tomislav Habulin, Mirela Hrovatin, Jadran Kale, Alen Šabanović, Dubravka Matoković, Ivana Štokov, Iva Jambrek, Dario Poznić

Moderator: Mario Katić

Sudioničko upravljanje očuvanjem nematerijalne kulturne baštine: ideal ili zbilja?

Tomislav Habulin, OŠ Sesvetska Sela, Sesvetska Sela – Zagreb / doktorand

Poslijediplomskog doktorskog studija „Humanističke znanosti“ Sveučilišta u Zadru
thabulin1@gmail.com

Mirela Hrovatin, Institut za antropologiju, Zagreb

mirela.hrovatin@inantro.hr

Različiti međunarodni i europski sporazumi, kao što su *Konvencija za zaštitu nematerijalne kulturne baštine* (2003) i *Europska konvencija o vrijednosti baštine za društvo* (2005), preporučuju uključivanje građana u procese odlučivanja vezane uz zaštitu i očuvanje kulturne baštine. Iako se u etnologiji i kulturnoj antropologiji takav pristup podrazumijeva kao dio etičkog koda (Etički kodeks HED-a), ipak se u praksi pokazuju neki problemi u provedbi takva pristupa. Dva etnologa i kulturna antropologa u ovom će izlaganju iznijeti dosadašnje izazove u svojem radu na uključanju građana u suodlučivanje o očuvanju nematerijalne kulturne baštine. Jedan izlagač govori s donedavne pozicije državnog službenika o ograničenjima koja ta pozicija donosi u takvom radu, dok se istodobno očekuje uspostavljanje dijaloga s građanima u različitim procesima, poput popisivanja i provedbe projekata očuvanja nematerijalnih kulturnih dobara. Drugi izlagač iznijet će svoje iskustvo rada sa (su)građanima u dvojakoj ulozi, kao stručnjak potpuno involviran u teren i kao nositelj te iste tradicije koja se pokušava očuvati u zajednici. Usporedbom tih dviju, gotovo dijametralno suprotnih pozicija nastojat će se upozoriti na neke probleme s kojima se etnolozi i kulturni antropolozi suočavaju u sklopu angažirane antropologije u Hrvatskoj kako raspravljaju Orlić, Bagarić i Obad (2016) te Belaj i Rubić (2024). Također će se objasniti neizostavna uloga i mjesto građana u tim procesima. Izlagači prezentiraju u sklopu projekta „Tradicijska kultura u

digitalnom okruženju: razvoj Referentnog centra za nematerijalnu kulturu” (TKuDOR) Instituta za etnologiju i folkloristiku, podržanom sredstvima iz fonda Europske unije – NextGenerationEU.

Tomislav Habulin diplomirao je na Učiteljskom fakultetu i na Muzičkoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu. Kao glazbeni pedagog zaposlen je u OŠ Sesvetska Sela. Doktorand je Sveučilišta u Zadru iz područja humanističkih znanosti, smjer etnologija i antropologija. Od 2011. g. titularni je orguljaš i zborovođa u Svetišu Majke Božje Remetske. U suradnji s Hrvatskom glazbenom mladeži i FA SKUD-om Ivan Goran Kovačić realizirao je niz pedagoško-edukativnih programa o tradicijskoj kulturi. Za Međunarodnu smotru folkloru u Zagrebu od 2019. g. priredio je niz koncerata crkvenog pučkog pjevanja. Član je Vijeća za kulturno-umjetnički amaterizam (Ministarstvo kulture i medija, Grad Zagreb).

Mirela Hrovatin diplomirala je 2005., a doktorirala 2015. na polju antropologije i etnologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 2006. do 2025. radila je u Ministarstvu kulture i medija Republike Hrvatske na zaštiti kulturne baštine, posebno nematerijalne baštine. Od 2025. g. radi kao znanstvena suradnica u Institutu za antropologiju u Zagrebu. Na Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu predaje kao vanjska suradnica, naslovna docentica. Članica je više domaćih i inozemnih strukovnih udruženja te je dio mreže stručnjaka za nematerijalnu baštinu Europe (ENFP ICH) i svijeta (UNESCO 2003 *Convention facilitator network*).

Nematerijalni teren

Jadran Kale, Odjel za etnologiju i antropologiju, Sveučilište u Zadru / Muzej grada Šibenika jkale@unizd.hr

Otprije tek kuriozitetna konzervatorska kategorija, nematerijalna kulturna baština u globalnim je propisima i u mnogim nacionalnim zakonima sada već dulje od jedne pune generacije. Moglo bi se reći da je prije svega zbog uvođenja novog UNESCO-ova Popisa, novi izraz zaživio i u stručnom i u javnom rječniku te u povodu nedavne obljetnice Konvencije pobrao pohvale.

Obljetnica je bila povodom i za više analiza nove generacije stručnjaka, među kojima se ističu eksperti za baštinska prava. Zakonomjerno nastanku nematerijalne kulturne baštine kao egzotične refleksije Pokreta za umjetnost i obrt zadane lokalnim porecima moći, i kod nas je konzervatorski zakon bio inoviran politički, bez stručnog programa. Niz bliskih struka još i danas „kulturna dobra“ usvaja tek nominalno, a kao

domaća akademska tradicija i dalje se mogu naći obrazlaganja „spomenika kulture“. Ni primjenjivanje nove konzervatorske kategorije nije započeto od struke, nego je bilo zatraženo od obrtnika suočenih s nesklonostima administriranja njihovih zanata. U ranijoj prigodi iz doba usvajanja „folkloru“ pripadna struka je tek nastajala. Stoga i po današnjem diskursu baštinskog prava u očima upada postavljanje stručnjaka, u novoj klimi javnog interesa potaknutog novim UNESCO-ovim Popisom. Kao jedan od lakmusa takvih stajališta može poslužiti etnološko kvalificiranje nečega kao „teren“. Kakvom autoritetu to ponajprije pripada – samoj kulturi, regulatoru i poslodavcu ili stručnom mišljenju?

Jadran Kale, dipl. etnol. Rođen 1965., etnologiju na Sveučilištu u Zagrebu diplomirao 1989., magistrirao 1996. i doktorirao 2010. godine. Od 1989. radi u Etnografskom odjelu Muzeja Grada Šibenika, suradnički predaje od 1997., a s polovicom radnog vremena na Sveučilištu u Zadru radi od ustanovljavanja studija etnologije i antropologije 2005. godine.

Zenička Čimburijada – Izazovi etnografskog istraživanja na „domaćem“ terenu

Alen Šabanović, Filozofski fakultet u Zenici, Bosna i Hercegovina / doktorand
Poslijediplomskog doktorskog studija „Humanističke znanosti“ Sveučilišta u Zadru
alen.sabanovic@unze.ba

Ovim izlaganjem, predstaviti će se tema istraživanja na doktorskome studiju pod naslovom „Zenička Čimburijada: povijesno-antropološka analiza stvaranja baštine u kontekstu postsocijalističkog i industrijskog grada“, te izazovi terenskog istraživanja koji se pojavljuju pred istraživačem, kao i oni za koje se pretpostavlja da će se pojaviti u daljnjem tijeku istraživanja. U odnosu na interdisciplinarnu temu disertacije, kojoj se pristupa s povijesnog i antropološkog stajališta, metodologija istraživanja oslanja se primarno na metode sudioničkog promatranja, korištenja polustrukturiranog intervjua te analize sadržaja. Iako se za istraživanje procesa stvaranja baštine, za „uzorak“ uzima Zenička Čimburijada, teren istraživanja ne ograničuje se na fizički prostor njezina održavanja. S obzirom na teoretske postavke terena u sklopu etnografskih istraživanja, gdje se on primarno posmatra kao kulturno-značenjski prostor, prije nego prostorno-geografska odrednica, teren u slučaju istraživanja Zeničke čimburijade predstavlja šire područje grada Zenice, što sama potreba za istraživanjem konteksta u kojem ona nastaje također zahtijeva. Zenica, kao rodni grad istraživača, stavlja ga u kompleksnu istraživačku poziciju, koja nije u skladu s „klasičnim“ pristupom antropološkim istraživanjima.

Iako prve sugestije na spomen Terena u etnografiji upućuju na daleko i nepoznato, prostorna udaljenost nije njegova nužna odrednica. Nepoznanice za istraživača kriju se i u nepoznavanju ili nepripadanju određenoj društvenoj skupini kao i praksi koja se istražuje. Čak i u kontekstima koji su istraživaču „poznati” krije se mnogo nepoznanica koje bez pokušaja distanciranja i objektivnijeg razmatranja on ne može percipirati. Ova specifičnost pozicije istraživača kao „insajdera” polazišna je točka izazova s kojima se istraživač suočava na terenu, gdje nastoji balansirati između sudionika u organizaciji same manifestacije i uloge istraživača.

Alen Šabanović rođen je u Zenici, Bosna i Hercegovina. Trenutačno je u zvanju magistra kulturalnih studija. Dodiplomski studij završio je na Univerzitetu u Zenici, a postdiplomski studij na Međunarodnom Univerzitetu u Sarajevu. Na Filozofskom fakultetu u Zenici trenutačno je u radnom odnosu kao viši asistent za užu znanstvenu oblast kulturalnih studija, te na Sveučilištu u Zadru, u statusu studenta na doktorskom studiju Interdisciplinarne humanističke znanosti, gdje se bavi interdisciplinarnom temom, istraživanjem procesa stvaranja baštine s povijesnog i antropološkog aspekta.

Perčin, kika divojačka dika i ženska poculica. Iskustva i rezultati u istraživanju tradicijskog ženskog ogavlja požeškoga kraja

Dubravka Matoković, Gradski muzej Požega
dubravkam@gmp.hr

Etnografska terenska istraživanja u zavičajnom muzeju poput Gradskog muzeja Požega primarno su usmjerena prikupljanju materijalne i nematerijalne etnografske građe na prostoru Požeške kotline za potrebe muzeja. Ciljano istraživanje pojedinih etnografskih tema najčešće je višegodišnji paralelni proces koji se provodi uz ostale obveze kustosa. Provođe se u sklopu projekata kao što su tematske izložbe, ali i za potrebe nekih drugih projekata gdje se mogu osigurati financijska sredstva. Tema tradicijskog ženskog ogavlja prošla je nekoliko faza istraživanja. Inicijalno započeta u sklopu šireg projekta za potrebe monografije *Hrvatske etno frizure* gdje je organizaciju terena osigurao požeški muzej, fokus istraživanja bila je djevojačka frizura – perčin. Kao najveći izazov pokazao se nedostatak kazivača i poznavatelja izrade ove frizure. Rješenje se u daljnjim istraživanjima pronalazilo u suradnji s ljudima drugih profilacija (frizeri, članovi KUD-ova) koji su pomagali u istraživanju ove teme. Daljnja su istraživanja prolazila u sklopu drugog projekata kao suradnja u istraživanju ženskih narodnih nošnji Zapadne Slavonije za područje požeškoga kraja koje je provodila Vesna Kolić Klikić iz Gradskog muzeja Nova Gradiška čime je financijski bio osiguran teren. Samo istraživanje teme tradicijskih

ženskih ogavlja požeškoga kraja uspjelo se nastaviti u sklopu realizacije izložbe Gradskog muzeja Požega „Perčin kika, divojačka dika, poculica do smrti tavnica“ 2011. godine. Financiralo ga je Ministarstvo kulture te su predstavljeni dotadašnji rezultati višegodišnjih istraživanja. Ova istraživanja bila su dobar temelj za daljnju nadogradnju spoznaja koje se u tom trenutku nisu mogla realizirati.

Dubravka Matoković, etnologinja i muzejska djelatnica. Diplomirala je povijest i etnologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Zaposlena je u Etnološkom odjelu Gradskog muzeja Požega kao muzejska savjetnica. Istražuje etnografsku baštinu požeškoga kraja. Rezultate istraživanja objavljuje u stručnim i popularnim tekstovima (Etnološka istraživanja, Glasnik slavonskih muzeja, Vjesnik Gradskog muzeja Požega, Požeški pučki kalendar), te priručniku „Narodna nošnja Požeštine – Biškupci“ (2019.). Autorica je izložbi i kataloga vezanih uz uskrсне i žetvene običaje, dječji svijet, tradicijski tekstil, posude, žensko ogavlje, tradicijski nakit, te je suautorica u nekoliko izložbi i stalnim postavima muzeja. Suautorica je stalnog postava Gradskog muzeja Požega.

Dubinsko mapiranje i etnografske spoznaje u interakciji s digitalnim kontekstima

Ivana Štokov, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
stokov@ief.hr

U ovom izlaganju refleksivno ću se osvrnuti na vlastito obrazovno iskustvo – studij etnologije i antropologije te geografije na Sveučilištu u Zadru, kao i Erasmus iskustvo u Grazu. Pokazat ću kako su ta iskustva i stečene vještine oblikovale moj istraživački interes, pristup stvaranju etnografskih spoznaja i promišljanju same discipline. Ova se refleksija smješta u širi kontekst interdisciplinarnih teorijskih promišljanja prostora i kulture kao procesa i načina postajanja (Čapo i Gulin Zrnić 2011, Ingold 2011, 2015), te kritičke geografije i kritičkog GIS-a (Harley 1989, Cope i Elwood 2009, Crampton 2010) koji preispituju neutralnost digitalne tehnologije i njezinu ulogu u digitalnoj i prostornoj humanistici. Stoga postavljam pitanje koje odražava isprepletenost navedenih aspekata: kako digitalna tehnologija oblikuje načine na koji se iskustva i vještine etnografskih istraživanja prenose, reprezentiraju i interpretiraju? I obratno, kako etnografske spoznaje mogu pridonijeti razvoju digitalnih alata koji će omogućiti refleksivno, parcijalno i otvoreno mapiranje – mapiranje koje ne teži predviđanju ili izradi prediktivnih modela, nego omogućuje višeslojnu interpretaciju?

Jedan od mogućih odgovora na ta pitanja pronalazim u konceptu dubinskog mapiranja, metodološkom pristupu koji povezuje prostorne, temporalne i narativne dimenzije

(Bodenhamer, Corrigan i Harris 2015, 2022). No može li dubinsko mapiranje poslužiti ne samo kao alat za dokumentiranje prostora i praksi kroz višeslojne, multimodalne, interaktivne prikaze nego i kao platforma za propitivanje načina kako zamišljamo budućnost? Na koji način razviti i primijeniti nove tehnologije da prikazuju „etiku mogućnosti“, a ne samo „etiku vjerojatnosti“? (Appadurai 2013)

Oslanjajući se na Ingoldovu ideju „života linija“, smatram da znanje nije statičan objekt, nego proces koji se oblikuje korespondencijom i isprepletanjem različitih istraživačkih linija. Iz te perspektive, ovim izlaganjem želim istaknuti važnost etnografskih spoznaja i vještina u oblikovanju, primjeni i konceptualizaciji tehnologije. Digitalne tehnologije ne promatram kao jednostrane i neutralne instrumente u stvaranju znanja, nego kao dijelove dinamične mreže koja se isprepleće s metodologijama, iskustvima, vještinama istraživača te s načinima na koje znanje nastaje i cirkulira. Stoga je važno kritički promišljati njezinu ulogu u istraživačkom procesu – ne kao neutralnog alata, nego kao aktivnog sudionika u oblikovanju znanja i kao prostor za kreaciju, za zamišljanje različitih mogućih budućnosti.

Ivana Štokov je viša asistentica u Institutu za etnologiju i folkloristiku. Diplomirala je 2014. godine etnologiju i geografiju (nastavnički smjer) na Sveučilištu u Zadru. Od 2015. do 2020. godine bila je zaposlena na Sveučilištu u Zadru kao doktorandica na znanstvenom projektu „Općeslavenski lingvistički atlas (OLA) i Europski lingvistički atlas (ALE)“, pod vodstvom prof. dr. sc. Dunje Brozović Rončević, financiranom od Hrvatske zaklade za znanost. U sklopu projekta, 2020. godine, obranila je doktorsku disertaciju pod nazivom „Primjena novog teorijsko-metodološkog pristupa u etnokartografskim istraživanjima“, čime je stekla zvanje doktorice znanosti iz područja humanističkih znanosti, polje etnologija i antropologija. Znanstveni interesi uključuju antropologiju prostora i mjesta, digitalnu i prostornu humanistiku, urbanu antropologiju, otočne studije i kvalitativnu metodologiju

Teret terena: Iskustva pješačkog prijelaza ulice dr. Franje Tuđmana u Zadru

Iva Jambrek, studentica, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru
ijambrek22@unizd.hr

Dario Poznić, student, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru
dario.poznic@gmail.com

U ovom radu tematizira se iskustvo terena promatranjem svakodnevnih situacija vezanih uz pješački prijelaz Ulice dr. Franje Tuđmana u Zadru. Iako je riječ o naizgled jednostavnom i rutinskom dijelu svakodnevice, upravo ovaj prijelaz postaje simboličkim

mjestom frustracije, očekivanja i infrapolitičkih dinamika. Dugotrajno čekanje na zeleno svjetlo i neučinkovito upravljanje prometom generiraju osjećaj zajedničke frustracije među pješacima, koji se očituje u neformalnim interakcijama i spontanim strategijama prelaska ulice.

Korištenjem metoda sudioničkog promatranja, polustrukturiranih intervju a i neformalnih razgovora, istraživanje otkriva kako ovaj prijelaz nije samo fizička infrastruktura nego i društveno mjesto gdje se oblikuju svakodnevne interakcije i lokalni narativi. Specifična frustracija izazvana dugim čekanjem na semaforu stvara osjećaj zajedništva među prolaznicima, potiče socijalizaciju, ali i prakse „ilegalnog“ prelaska, koje postaju kolektivno prihvaćene kao legitimne zbog zajedničke frustracije. Osim praktičnih izazova koje donosi prometna regulacija, istraživanje osvjetljava i simboličke aspekte ulice nazvane po prvom hrvatskom predsjedniku, Franji Tuđmanu. Iako njegovo ime ima jaku simboličku konotaciju u nacionalnom diskursu, u svakodnevnom iskustvu ono postaje gotovo neprimjetno, što upućuje na razliku između službenog i svakodnevnog poimanja prostora.

Rad zaključuje kako prepoznavanje i analiza svakodnevnih frustracija, prepreka i simboličkih značenja prostora mogu znatno pridonijeti razumijevanju složenosti terenskog rada u suvremenoj etnologiji i kulturnoj antropologiji, kao i refleksivnom promišljanju discipline same.

Iva Jambrek završila je Školu primijenjene umjetnosti i dizajna u Zagrebu sa zvanjem dizajnera metala, trenutačno je studentica preddiplomskog studija etnologije, antropologije i lingvistike Sveučilišta u Zadru. Područje interesa preklapa se u obje studijske grupe, gdje se fokusira na lingvističkoj antropologiji, te srodnim temama koje proučavaju međusobni utjecaj jezika i društva. Vjeruje u važnost interdisciplinarnosti antropologije, pa tako provodi mnogo vremena u suradnji sa srodnim odjelima humanističkih znanosti, preko volonterstva i predavanja do terenskih nastava i sudjelovanja u kolegijima. Tijekom studiranja posvetila se raznim studentskim aktivnostima i volonterstvima, aktivni je član studentske udruge Erasmus Student Network Zadar i Odbora za kulturna i društvena događanja Studentskog zbora, te također organizira večer „Dungeons&Dragons“ i društvenih igara u sklopu Sveučilišta u Zadru.

Dario Poznić student je treće godine prijediplomskog studija etnologije i antropologije te arheologije pri Sveučilištu u Zadru. Rođen 2004. godine u Osijeku, ondje je stekao osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje te, uz povremeno volontiranje, radno iskustvo u hotelijerstvu i kao turistički vodič za područje Osijeka te Baranje. Tijekom dosadašnjeg studija stekao je iskustvo volontiranja i rada na arheološkim terenima u priobalju i kontinentalnoj Hrvatskoj te studentskog rada na stručnim vodstvima u Muzeju antičkog stakla u Zadru.

PANEL:

ARHIVI: NEPROPITANI „TERET” U ETNOLOŠKIM / KULTURNO-ANTROPOLOŠKIM ISTRAŽIVANJIMA

Vrijeme i mjesto: petak, 23. svibnja 2025. 16:00 - 17:30; Polivalentna dvorana – Providurova palača, Poljana Šime Budinića 3

Tomislav Augustinčić, Ivan Grkeš, Renata Jambrešić Kirin, Jelena Seferović, Olga Orlić

Moderatori: Tomislav Augustinčić, Ivan Grkeš

Arhivi u etnološkim i kulturnoantropološkim istraživanjima u Hrvatskoj do sada su nedovoljno tematizirani. U kontekstu hrvatske etnologije i kulturne antropologije, koja u prvi plan stavlja terenski rad te se poistovjećuje s njim, arhiv je ipak fiksno, iako često prešućeno, mjesto, neadresirani i nevidljivi istraživački „teret”. Tretiran u pojedinim područjima istraživanja kao „pomoćna” ili „sekundarna” tehnika uz „klasične” etnološke tehnike, rijetko ga se metodološki ili epistemološki problematizira, a posebice njegov odnos s drugim vrstama građe (egodokumenti, muzejska dokumentacija, usmena povijest, audio/vizualna građa, te drugi „sekundarni” izvori). Od sedamdesetih godina, inspirirani foucaultijanskim i derridijanskim teorijskim radovima, koji i danas čine okosnicu promišljanja humanističkog angažmana s arhivom, angloamerički antropolozi pristupaju arhivu ne samo kao dopuni etnografskog terenskog rada nego kao prostoru etnografskog istraživanja, koji se u recentnim radovima opisuje kao „etnografija u/o arhivu”. U takvim pristupima arhiv nije samo privilegirani izvor fiksnog i stabilnog znanja nego dinamičan prostor pregovaranja značenja i načina spoznavanja kulture u najširem smislu, ali i povijesti discipline. Danas pak digitalni repozitoriji arhivskog gradiva predstavljaju nove metodološke i etičke izazove u istraživačkim pristupima i promišljanju arhiva i njegove ne/dostupnosti, ali i vlastite subjektivnosti, tražeći konstantno repozicioniranje istraživača u odnosu na objekt/subjekt istraživanja.

Cilj je ovoga panela otvoriti raspravu o ulozi arhiva u suvremenim etnološkim i kulturnoantropološkim epistemološkim i metodološkim promišljanjima i postupcima te razložiti njegove „terete”. Ovakva rasprava obuhvaća pitanja kako etnolozi i kulturni antropolozi pristupaju arhivima u suvremenim etnografskim istraživanjima, načine čitanja arhivske građe, snalaženje u prikupljanju osjetljive arhivske dokumentacije i njezine prezentacije, afektivne odgovore istraživača na arhivsku građu i poteškoće, zamke i izazove s kojima se susreću istražujući „teške teme” iz prošlosti, prakse arhiviranja, te odnose institucionalnih i privatnih, kao i analognih i digitalnih arhiva te njihovih

ograničenja. U ovome panelu želja nam je odgovoriti na ova i slična pitanja, proizašla iz aktualnih i recentnih istraživanja koja uključuju i terenski i/ili arhivski rad.

„Imade navada u ljudskom tijelu”: mjesto afekata u čvoranju muzeja, arhiva i terena

Tomislav Augustinčić, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru
taugustin21@unizd.hr

Kao dio djelovanja udruge turističkih vodiča Bastion, a u svrhu doprinosa razvoju turističke ponude grada Karlovca, 2023. godine izvedena je kostimirana i igrana edukativna šetnja užim središtem grada, koja je predstavljala život i djelo braće Mirka i Stjepana Seljan, a koja završava (posljednjim) gorkoslatkim rastankom braće prije ekspedicije u južnoj Americi. U pripremi i osmišljavanju ove šetnje vodiči su se oslanjali na digitalizirane i interaktivne resurse Etnografskog muzeja u Zagrebu (2017), muzejske izložbene publikacije, te recentni pretisak putopisa braće Seljan (2020).

Polazeći od ove šetnje, cilj je izlaganja predstaviti zamršavanje ili čvoranje muzejske zbirke i dokumentacije, arhiva i arhivske građe te terena i terenske građe u etnografskom istraživanju za potrebe izrade doktorske disertacije, osobito kad je riječ o materijalnoj izdržljivosti imperijalnih formi i ideja (Turner 2020, Stoler 2016) poput avanturističkog duha ili neutralnosti imperijalnih figura istraživača. Polazeći od kritičkih shvaćanja arhiva kao mjesta prijepornog kulturnog znanja (Stoler 2009), odnosno pristranosti i konstruiranosti istina muzeja (Turner 2020), izlaganje će raspravljati o angažmanu s kolonijalnim formama znanja te strategijama čitanja (Comaroff i Comaroff 1992, Stoler 2009, Roque i Wagner 2012) koje su korištene u fiksiranju i nastanku imaginarija braće Seljan kao istraživača u arhivu, muzeju i šetnji, te problematizirati kako se u muzeju, arhivu i terenu proizvode i distribuiraju afekti (Stoler 2006), privrženosti „upravljanih srca” (Stoler 2009) prema imperijalnim formama i idejama.

Tomislav Augustinčić (1992., Karlovac) etnolog je i kulturni antropolog, doktorand i asistent na Odjelu za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru, gdje sudjeluje u izvedbi metodoloških i mediteranističkih kolegija. Doktorsko istraživanje usmjereno mu je na figuru istraživača u konstrukcijama identiteta braće Mirka i Stjepana Seljana. Istraživački interesi usmjereni su mu na problematiku transformacije imperijalnog i post/kolonijalnog naslijeđa u baštinu, književne antropologije te mediteranskih urbaniteta.

Odnos arhiva i pisane povijesti – mjesto Petra Bulata u povijesti hrvatske etnologije i kulturne antropologije?

Ivan Grkeš, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
ivgrkes@m.ffzg.unizg.hr

U povijesti etnologije i kulturne antropologije etnologu i folkloristu Petru Bulatu (1888. – 1945.) pridano je izrazito malo istraživačke pažnje. U pisanoj povijesti njegovo ime se pojavljuje u kontekstu utemeljenja studija etnologije na zagrebačkom Filozofskom fakultetu. Bulatova uloga u osnivanju studija pritom je svedena na jednu kraću rečenicu ili zabilješku u kojoj je predstavljen kao prethodnik i prijelazna figura ka Milovanu Gavazziju i kulturnopovijesnoj etnologiji. Slična situacija donekle je vidljiva i službenoj dokumentarnoj građi Filozofskog fakulteta u kojoj je Bulat praktički „nevidljiv“. Njegov personalni dosje u fakultetskom arhivu nije sačuvan, a u zapisnicima sjednica Fakultetskog vijeća spominje se usputno. Do novog trenutka istraživač dolazi onda kada se udalji od službene dokumentarne građe te usmjeri, primjerice, na osobne arhivske fondove i egodokumente (privatnu korespondenciju). U njima se stječe uvid u jednu sasvim drukčiju sliku povijesti discipline – često dinamičnu i nadasve turbulentnu – a koja odudara od one pisane i zabilježene u službenoj dokumentarnoj građi. U tom smislu jasno se uočava ne samo jaz između pisane povijesti i arhivske građe, nego i svojevrsna produkcija šutnje prisutna na nekoliko razina: od nastanka dokumentarne građe, njezina arhiviranja do povijesnih naracija i uopće službene povijesti. U izlaganju stoga planiram problematizirati ulogu arhiva kao repozitorija selektivnih sjećanja, mjesta „utišavanja“ različitih glasova i perspektiva, ali i prostora za propitivanje pisane povijesti discipline.

Ivan Grkeš rodio se 12. lipnja 1994. godine u Dubrovniku. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu završio je diplomski studij etnologije i kulturne antropologije, povijesti te informacijskih znanosti. Od 2021. godine zaposlen je na radno mjesto asistenta na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju. Područja njegova znanstvenog interesa su: historijska antropologija, povijest etnologije i kulturne antropologije, arhivska etnografija te mediteranski studiji. Član je nekoliko strukovnih udruženja: Hrvatskog etnološkog društva, Međunarodnog udruženja za etnologiju i folklor/SIEF, Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti te Hrvatskog arhivističkog društva. Stalni je suradnik mreže za proučavanje povijesti antropologije – *History of Anthropology Network* osnovanoj pri EASA-i.

Od arhivske fikcije do umjetničke instalacije na terenu: nove mogućnosti etnografskog angažmana

Renata Jambrešić Kirin, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
renata@ief.hr

Na primjeru vlastitog istraživanja sudbina političkih zatvorenica s Golog otoka i Svetog Grgura, koje je kombiniralo historiografski, književnoantropološki, feministički i etnografski pristup (2004. - 2024.), pokazat ću kako uključivanje etnologa/antropologa u umjetničko aktivistički projekt može pridonijeti procesu prorade, arhiviranja i komemoriranja (teške) prošlosti. U izlaganju ću se referirati na motivaciju za istraživanje nelagodne epizode socijalističke povijesti, suočavanje s „represivnom fikcijom“ u arhivu tajnih službi (Udb), interpretaciju ego dokumenata i memoarske literature zatvorenica kao i na suradnju s umjetnicama Andrejom Kulunčić i Natašom Nelević. Posebice ću istaknuti feminističku kritičku intervenciju u „arhiv“ kao teorijski konstrukt i metaforu (usp. Cvetkovich 2011, Eichhorn 2014, Ashton 2017, Cifor and Wood 2017 et al.) s ciljem da se prošli i sadašnji ženski životi promotre u svjetlu (nedostatne) historizacije i (komunalnog) arhiviranja, da se preispitaju (digitalni i ostali) oblici protupamćenja, recikliraju životne priče sa „smetlišta povijesti“, a društvo senzibilizira za naracije otpisanih, marginaliziranih i neprihvaćenih pojedinaca.

Renata Jambrešić Kirin znanstvena je savjetnica pri Institutu za etnologiju i folkloristiku, suradnica Centra za ženske studije u Zagrebu te kodirektorica poslijediplomskog feminističkog seminara pri Interuniverzitetkom centru u Dubrovniku (2007. – 2025). Vodila je projekte *Rod i nacija* (2007. - 2013.), *Naracije straha* (2017. - 2021.) te tekući projekt *Normalnost nelagoda* (2024. - 2027.). Objavila je knjige *Dom i svijet: o ženskoj kulturi pamćenja* (2008) i *Korice od kamfora* (2015), suuredila petnaest zbornika znanstvenih radova, od čega sedam unutar nakladničkog niza *Feminisms in a transnational perspective*. Bila je europska predstavica u upravnom odboru folklorističkog strukovnog društva ISFNR (2016. - 2024.), članica uredništva ili savjeta časopisa: *Ethnologia Europaea*, *Treća - Časopis Centra za ženske studije*, *Glasnik Etnografskog instituta SANU*, *Makedonski folklor*, a trenutno je jedna od urednica *Narodne umjetnosti*. Bila je stručna suradnica na pripremi izložbe Andreje Kulunčić „Vi ste Partiju izdale onda kada je trebalo da joj pomognete“ (Pomorski i povijesni muzej Istre, Pula, 9. 4. 2021. 2022.; MMSU Rijeka, 22. 2. - 20. 3. 2022.; Vargas Muzej, Manila, Filipini, 7. 2. - 16. 3. 2023., Anca Poterasu Gallery, Bukurešt, 17. 12. 2024. - 26. 1. 2025.; u okviru autoričine retrospektivne izložbe u MSU, Zagreb, 15. 4. - 30. 8. 2025.), te na pripremi dokumentarnog filma *Šagargur* (2024) Nataše Nelević. Članica je Ad hoc feminističke antiratne koalicije.

(Ne)snažjenja u istraživanju i interpretaciji osjetljivih arhivskih izvora

Jelena Seferović, Institut za antropologiju, Zagreb / Institut za suvremenu povijest u Ljubljani, Slovenija

jelena.seferovic@inantro.hr, jelena.seferovic@inz.si

Unatrag malo više od desetljeća, uspjelim i neuspjelim pokušajima istraživanja osjetljive osobne dokumentacije pripadnika ranjivih skupina (osobe s invaliditetom, osobe s teškoćama mentalnog zdravlja, siročad), primijećene su ponavljajuće prakse u procesu (ne)mogućnosti pribavljanja suglasnosti za takva istraživanja, kao i izostanak refleksije o subjektivnom doživljaju istraživača uključenih u njihovo provođenje. U nekim su slučajevima odbijeni zahtjevi upućivali na nesuglasice između ravnateljstva i Etičkih povjerenstava institucija kojima su molbe bile upućene. Jednom prilikom odgovor je izostao s obrazloženjem da su liječnici članovi Etičkog povjerenstva psihijatrijske bolnice otišli u inozemstvo, dok je drugo odbijanje došlo od Ministarstva pravosuđa, koje je procijenilo da istraživanje nije moguće zbog nesredene građe i njezina velikog obujma, unatoč nadležnosti Arhiva grada Zagreba. Nasuprot tim negativnim iskustvima, temeljem arhivskih istraživanja psihijatrijskih povijesti bolesti iz međuraća (npr. u Arhivu Klinike za psihijatriju Vrapče, Državnom arhivu u Sisku i Muzeju grada Pakraca), nastala je nekolicina autoričinih znanstvenih publikacija. S obzirom na znanstvenu usmjerenost na sadržaj i interpretaciju prikupljenih podataka, samo je jedan njezin rad problematizirao osobno iskustvo istraživača koji je analizirao te podatke. Prethodno navedeno otvara niz dilema vezanih uz nedostatak jasnog formalno-pravnog okvira pri dobivanju suglasnosti za analizu osjetljive arhivske dokumentacije, kao i nepridavanje dovoljno pažnje unutarnjim procesima kroz koje istraživač prolazi tijekom istraživačkog procesa. Stoga se nameće pitanje kako omogućiti pristup podacima na način koji je u skladu s etičkim i pravnim normama, istodobno osiguravajući zaštitu interesa i prava ranjivih skupina, dok se istraživačima omogućuje da se bave aspektima mikropovijesti. Također, nužno je razmotriti koliko znanstveni radovi mogu biti obojeni (ne)svjesnim subjektivnim projekcijama istraživača pri interpretaciji prikupljene arhivske građe.

Jelena Seferović. Od 2021. godine zaposlena sam kao znanstvena suradnica na Institutu za antropologiju u Zagrebu, a od 2022. radim kao asistentica na Institutu za suvremenu povijest u Ljubljani. Od 2018. do 2020. godine bila sam zaposlena na ERC Advanced Grant projektu „Post-war Transitions in a Gendered Perspective: The Case of the North-Eastern Adriatic Region“ (EIRENE). Doktorat sam stekla 2017. godine na Filozofskom fakultetu, Sveučilište u Zagrebu, na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju. Moj istraživački interes obuhvaća teme vezane uz povijest psihijatrije i invaliditeta, žensku povijest te antropologiju umiranja i smrti.

Rasprava o ostavinskim raspravama

Olga Orlić, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

olga@ief.hr

Nasljednici često percipiraju nepravdu u vezi s ostavštinom, a te nepravde dolaze u najrazličitijim oblicima. Ipak, neki su tipovi nepravdi učestaliji. Patrijarhalni pristup nasljeđivanju unatoč postojećim zakonima još je uvijek prisutan i često zakida nasljednice u korist nasljednika, koliko god nevjerojatno to bilo, i u suvremenosti, uključivo i urbane sredine. U sklopu projekta koji propituje infrapolitičke prakse, dakle one koje prolaze ispod radara, a cilj im je promijeniti postojeće stanje na dobrobit aktera koji ih provode, željela sam preispitati koliko se zakinite nasljednice u nekadašnjim i suvremenim ostavinskim raspravama bore za ravnopravni način nasljeđivanja, i koje taktike, ako ikakve, upotrebljavaju u toj borbi. Ovo se istraživanje sastoji od dvaju dijelova – arhivskog i terenskog. I dok je prilikom arhivskog istraživanja bilo potrebno obvezati se na to da se osobna imena pojedinaca neće upotrebljavati pri objavi, pri terenskom istraživanju obvezala sam se na isti postupak, ali i iskusila nelagodu zadiranja u privatne obiteljske stvari, one o kojima se rijetko govori izvan užih obiteljskih i prijateljskih krugova. Nelagodu pri svakom novom usmenom objašnjavanju razloga istraživanja, vrste podataka i iskustava koje želim zabilježiti i analizirati nije bilo jednostavno nadići, upravo zbog delikatnosti teme i osjećaja zadiranja u katkad tešku obiteljsku dinamiku. I dok sam u pojedinim slučajevima dobivala društveno poželjne odgovore, u drugima su pojedinci posve otvoreno i iskreno govorili ne samo o specifičnoj poziciji žena „nekad“ u procesu nasljeđivanja, nego i o aktualnim osobnim obiteljskim situacijama. Nepravdu su mnogi uočavali i komentirali, ali najčešće joj se nisu aktivno suprotstavljali, čak i ako su sami bili izravno pogođeni njome. To je razumljivo u kontekstu poštovanja posljednje volje oporučitelja, tradicijskih obrazaca nasljeđivanja koji se još uvijek primjenjuju ili pak reguliranja nasljedstva prije smrti oporučitelja zbog preuzimanja doživotne brige o toj osobi. Tek u iznimnim situacijama uočila sam postojanje određenih taktika kojima su žene koje su bile u mogućnosti specifičnim odlukama o nasljeđivanju izravno pomogle svojim nasljednicama. U ovom ću se radu osvrnuti ne samo na odabrane rezultate istraživanja, nego i na načine kojima sam nagovorila pojedince da ispričaju svoja iskustva o nasljeđivanju – jednom od važnijih (a rijetko propitivanih) patrijarhalnih praksi.

Olga Orlić doktorirala je antropologiju na Sveučilištu u Zagrebu. Od 2001. do 2006. godine radila je kao kustosica u Etnografskom muzeju Istre/*Museo Etnografico dell'Istria*, a od 2006. do 2024. godine u Institutu za antropologiju. Od 1. travnja 2024. godine zaposlena je kao viša znanstvena suradnica u Institutu za etnologiju i folkloristiku. Suradivala je na nekoliko nacionalnih i međunarodnih znanstvenih i stručnih projekata, COST akciji te je vodila dva nacionalna programa popularizacije antropologije i kulturne

antropologije. Od 1. veljače 2020. do 31. siječnja 2024. godine vodila je istraživački projekt HRZZ-a „Solidarna ekonomija u Hrvatskoj: antropološka perspektiva” (SOLIDARan), a od 2023. godine do 31. ožujka 2024. godine, zajedno s dr. sc. Petrom Simoničem, hrvatsko-slovenski bilateralni projekt „Utjecaj globalnih nesigurnosti na jačanje pokreta za prehrambeni suverenitet u Hrvatskoj i Sloveniji” (SLOHRanA). Autorica je više znanstvenih i stručnih članaka te knjige o antropologiji solidarnosti u Hrvatskoj na primjeru poljoprivrede potpomognute zajednicom. Članica je uredničkog odbora časopisa Etnološka istraživanja te predsjednica Hrvatskog etnološkog društva (mandat u razdoblju 2023. - 2025.). Dobitnica je Godišnje nagrade Hrvatskog etnološkog društva za najbolju etnografsku izložbu u 2004. godini („Tkalci u Istri”).

Godišnji skup Hrvatskog etnološkog društva
'Teret' terena – iskustva i vještine u zonama etnografskih spoznaja

ORGANIZATOR SKUPA:

Hrvatsko etnološko društvo

SUORGANIZATOR:

Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru

LOKACIJE:

Svečana dvorana Sveučilišta u Zadru

Polivalentna dvorana – Providurova palača

NAKLADNIK:

Hrvatsko etnološko društvo

ZA NAKLADNIKA:

Olga Orlić

UREDILI:

Olga Orlić

Danijela Birt Katić

Tomislav Augustinčić

Tomislav Oroz

Senka Božić Vrbančić

Dunja Brozović Rončević

Filip Đinđić

Jasenska Lulić Štorić

Ivana Radovani Podrug

GRAFIČKO OBLIKOVANJE: DIGOD, obrt za dizajn, vl. Josipa Slaviček

LEKTURA/KOREKTURA: Valentina Haić, prof.

DVADESET GODINA
STUDIJA ETNOLOGIJE I ANTROPOLOGIJE
SVEUČILIŠTA U ZADRU

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo znanosti,
obrazovanja i mladih

IDIZ
Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
Institute for Social Research in Zagreb

Institut
za etnologiju
i folkloristiku

Zavičajni
Muzej
Benković